

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**MISIR'DAKİ GENEL SEÇİMLERİN BASINDA TEMSİLİNİN
BİR ANALİZİ: 2011 GENEL SEÇİMLERİ ÖRNEĞİ**

Basma ABDELRAHİM

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ülkü Ayşe OĞUZHAN BÖREKÇİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

EKİM 2019

**MISIR'DAKİ GENEL SEÇİMLERİN BASINDA TEMSİLİNİN BİR
ANALİZİ: 2011 GENEL SEÇİMLERİ ÖRNEĞİ**

Basma ABDELRAHİM

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ülkü Ayşe OĞUZHAN BÖREKÇİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

EKİM 2019

Basma ABDELREHİM tarafından hazırlanan “ Mısır’daki Genel Seçimlerin Basında Temsilinin Bir Analizi: 2011 Genel Seçimleri Örneği ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ülkü Ayşe OĞUZHAN BÖREKÇİ

Gazetecilik, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

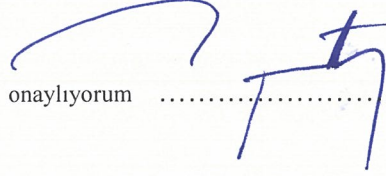
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Gazetecilik, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

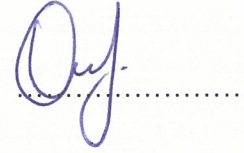
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Elif EŞİYOK

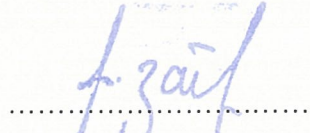
Halkla İlişkiler ve Reklamcılık , Atılım Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 25/10/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAIİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Basma ABDELREHİM

25/10/2019

MISIR'DAKİ GENEL SEÇİMLERİN BASINDA TEMSİLİNİN BİR ANALİZİ: 2011 GENEL
SEÇİMLERİ ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Basma ABDELRAHİM

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ekim 2019

ÖZET

Son yıllarda siyasi partiler, seçim sürecini daha sağlıklı yürütebilmek ve daha fazla seçmen kitlesine ulaşabilmek için kitle iletişim araçlarını yayın olarak kullanmaktadırlar. Bu durum seçim süreçlerinde kitle iletişim araçlarının önemini ve etkililiğini ele alan araştırmaların artmasına zemin hazırlamıştır. Buna karşılık literatürde Mısır'daki genel seçimlerin basında temsilinin ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yapılan araştırmada; Mısır'daki 2011 Genel Seçimlerinin, Mısır'daki muhalifleri ve onların söylemlerini destekleyen gazetelerde temsilinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 2011 yılında yapılmış olan Genel Seçimleri incelenmiştir. Çalışma kapsamında seçimlerin basına yansımalarına ilişkin bulgular El Shorouk Gazetesi ile Al Ahram Gazetesi'nden elde edilen haberler ile sınırlandırılarak söz konusu haberler niceliksel ve niteliksel içerik analizi uygulanarak çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucunda söz konusu gazetelerde 2011 genel seçim sonuçları ile ilgili nitel ve nicel analiz bulgularına yer verilmiştir.

Bilim Kodu : 116501
Anahtar Kelimeler : 2011 Mısır Genel Seçimleri, Seçimler, Kitle İletişim Araçları, Gazeteler, İçerik Analizi, Mısır.
Sayfa Adedi : 123
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ülkü Ayşe OĞUZHAN BÖREKÇİ

AN ANALYSIS OF THE REPRESENTATION OF GENERAL ELECTIONS IN EGYPT: AN
EXAMPLE OF THE 2011 GENERAL ELECTIONS

(M.S. Thesis)

Besma ABDELRAHİM

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNİVERSİTY
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

October 2019

ABSTRACT

In recent years, political parties have commonly utilised of the media to make the elections process healthier and to reach more voters. This situation has led to an increase in the number of studies on the importance and effectiveness of the press and media in the process of election. On the other hand, it has been observed in the literature that the studies on the representation of general elections in the press are limited. In this context, the current study aimed to compare the representation of parliamentary elections in two different newspaper (national and oppositionist) in Egypt and the 2011 general elections were investigated within the scope of the study. The findings related to the reflections of the elections to the press were restricted to the news by newspaper of El Shorouk and Al Ahram. As a result of the study, qualitative and quantitative analysis findings related to 2011 general elections results were given in the newspapers at issue.

Science Code : 116501
Key Words : 2011 Elections in Egypt, Elections, Mass Media, Newspapers, Content Analysis, Egypt.
Page Number : 123
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ülkü Ayşe OĞUZHAN BÖREKÇİ

TEŐEKKÖR

Tezin alıőması boyunca bana her anlamda destek olan ve sűrekli yanımda olan çok kıymetli anneme, babama ve kardeőlerime; bűyűk bir titizlikle ve űzveriyle bana rehberlik eden, yol gűsteren deęerli tez danıőmanım sayın Doç. Dr. Ŭlkű Ayőe OĐUZHAN BŐREKCI'ye teőekkűr ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. MİSİR SİYASİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ	9
2.1. Mısır'da Siyasi Partilerin Kurulması	11
2.1.1. 1919 Devriminden Önceki Dönem	12
2.1.2. 1919-1952 Yılları Arasındaki Dönem.....	12
2.1.3. 1953-1974 Yılları Arasındaki Çok Partili Siyasi Rejimden Tek Partili Siyasi Rejime Geçiş Dönemi	14
2.1.4. 1974-2011 Yılları arasındaki Tek Partili Siyasi Rejimden Çok Partili Siyasi Rejime Geçiş Dönemi	14
2.1.5. Mısır'da İslam ve Siyaset: İslami Cemaatlerin Oluşumu	17
2.1.6. Arap Baharı	21
2.1.7. Mısır'da Demokratik Değişim	23
2.1.7.1. 25 Ocak 2011 devrimi öncesi İslami akımlar	23
2.1.7.2. 25 Ocak 2011 Devriminden sonra İslami akımlar	25
2.1.8. Mısır'daki Siyasi Reformun Kısa Tarihiçesi	30
2.1.9. Mısır Seçimlerine Genel Bakış	32
2.1.9.1. Mısır Anayasalarının Tarihi	32
2.1.9.2. Anayasanın Tadili	35
2.1.10. Seçim Mekanizmasının Geliştirilmesi	39
2.1.11. Parti Görevin Aktifleştirilmesi	41
2.1.12. Basın Özgürlüğü	42
2.1.13. Mısır Parlamento Seçimleri Sistemine Genel Bir Bakış	42
2.1.14. 2011 Yılına Ait Anayasa Revizeleri	43

2.1.15. 28 Kasım 2011 Genel Seçimlerindeki Siyasal Atmosfere İlişkin Bir Değerlendirme.....	44
2.1.16. 28 Kasım 2011 Genel Seçimlerinde Basının Görünümü	45
2.1.17. Mısır'daki Gazetelerin Sınıflandırılması	46
2.1.17.1. 25 Ocak 2011 Devriminden Önce Basının Genel Durumu.....	46
2.1.17.2. 25 Ocak 2011 Devriminden Sonra Basının Genel Durumu.....	49
2.1.17.3. On Sekiz Gün (25 Ocak- 11 Şubat 2011)	50
2.1.17.4. Askeri Meclis Dönemi (12 Şubat 2011- 29 Haziran 2012)	52
2.1.18. Kamuoyu Kavramının Tarihi	53
2.1.19. Gündem Belirleme Teorisi	56
2.1.19.1. Teorinin Tarihçesi	56
2.1.19.2. Gündem Teorisinin Temel Varsayımları	60
2.1.19.3. Gündem Belirleme Ve Gündemin Haberlere Yansıması.....	62
3. 2011 GENEL SEÇİMLERİNİN MISIR BASININDAKİ TEMSİLİ	65
4. SONUÇ	103
KAYNAKLAR	109
EKLER.....	119
EK-1. Nicel Haber Analiz Formu	120
EK-2. Nitel Haber Analiz Formu.....	121
ÖZGEÇMİŞ	123

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. 2011 Genel Seçimleri Döneminde Seçimlerle İlgili Yayınlanan Haberler ve İncelemeye Tabi Tutulan Gazetelere Göre Dağılımı	65
Çizelge 3.2. El Shorouk ve Al Ahram Gazetelerinin 2011 Genel Seçimlerinde Yayınladıkları Haberlerdeki Yaklaşım Biçimleri.....	66
Çizelge 3.3. Gazetelerin 2011 Genel Seçimlerine İlişkin Yayınladıkları Haberlerde Partilerin Haberin Konusunu Oluşturma Durumu.....	66
Çizelge 3.4. Gazetelerin Haberlerindeki Görsel Kullanımı ve Sınıflandırması.....	67
Çizelge 3.5. Gazetelerin 2011 Genel Seçimleri Haberlerinde Kullandıkları Başlık Biçimleri	67
Çizelge 3.6. Gazetelerin Yayınladığı Haberlerin Yer Aldığı Gazete Sayfaları	68
Çizelge 3.7. Gazetelerin Yayınladığı Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanı	68
Çizelge 3.8. Gazetelerin Yayınladığı Haberlerin Kaynağı	69
Çizelge 3.9. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Toplam Haber Sayısı ve 2011 Genel Seçimlerine İlişkin Haber Sayıları	69
Çizelge 3.10. El Shorouk Gazetesinde Yer Alan Partilerin Haberlerdeki Temsil Oranları ve Sayıları.....	70
Çizelge 3.11. El Shorouk Gazetesinde Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanları ve Oranları	72
Çizelge 3.12. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Haberin Yer Aldığı Sayfalar.....	72
Çizelge 3.13. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinin Kaynakları	73
Çizelge 3.14. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinde Yetkililerinin Açıklamaları.....	74
Çizelge 3.15. El Shorouk Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Görsellerin Sayısı.....	75
Çizelge 3.16. El Shorouk Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Başlıklar.....	75
Çizelge 3.17. El Shorouk Gazetesinin Habere Konu olan Partilere Yaklaşımı	76
Çizelge 3.18. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Toplam Haber Sayısı ve 2011 Genel Seçimlerine İlişkin Haber Sayıları	77
Çizelge 3.19. Al Ahram Gazetesinde Yer Alan Partilerin Haberlerdeki Temsil Oranları ve Sayıları.....	78

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.20. Al Ahram Gazetesinde Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanları ve Oranları	79
Çizelge 3.21. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Haberlin Yer Aldığı Sayfalar.....	80
Çizelge 3.22. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinin Kaynakları	80
Çizelge 3.23. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinde Yetkililerinin Açıklamaları.....	81
Çizelge 3.24. Al Ahram Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Görsellerin Sayısı.....	82
Çizelge 3.25. Al Ahram Gazetesin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Başlıklar	82
Çizelge 3.26. Al Ahram Gazetesinin Habere Konu olan Partilere Yaklaşımı	83

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Konu İlgili Döngüsü Kuramı Göre Kamuoyu Oluşturma Süreci	60
Şekil 3.1. El Shorouk Gazetesinin Birinci Sayfadaki Habere Konu Olan Partilerin Haberlerdeki Pay Oranları	71
Şekil 3.2. El Shorouk Gazetesindeki Habere Konu Olan Partilerin Haberlerdeki Pay Oranları.....	76

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
bkz.	Bakınız
M.Ö.	Milattan önce
N	Sayı
ÖAP	Özgürlük-Hürriyet ve Adalet Partisi
S	Sayı
SMS	Short Message Service (Kısa Mesaj Servisi)
UDP	Ulusal Demokrat Parti
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
yy.	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Medyanın seçim dönemlerinde üstlendiği role yönelik çeşitli teorik ve felsefi yaklaşımlar olmasına rağmen kitle iletişim araçlarının politik arenada, özellikle seçim dönemlerinin önemli bir parçası olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır. Basın, radyo, televizyon ve hatta internet halkı ilgilendiren bilgileri aktarma görevini üstlenmiş kitle iletişim araçları olarak kabul edilir. Bu nedenle basın özgürlüğü ve medya kurumlarının bağımsızlığı, demokratik sisteme geçişin temel taşı konumundadır. Bu anlamda basın özgürlüğü; yargı bağımsızlığı, sivil toplumun ve siyasi partilerin özgürleştirilmesi gibi siyasi demokratikleşme için gerekli olan öncelikli olan reformlar kadar önem taşımaktadır. Özgür bir medya, toplumdaki farklı siyasi eğilimlerin varlığının ve siyasi rekabet için sağlıklı ve uygun bir ortamın yaratılması konusunda garantör durumundadır. Medya, çağdaş demokratik sistemlerde siyasi bilgileri ve haberleri topluma aktarma konusunda temel görevleri yerine getirmektedir. Kitle iletişim araçları, tüm toplumu ilgilendiren konularda haber yayınlamaktadır. Ayrıca kitle iletişim araçları, sahip olduğu işlevleri doğrultusunda kamuoyu oluşturmada da hayati bir rol oynamakta, bireyler arasında yeni fikirlerin ve siyasi kültürün geçişini kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla medya, gücün ve etkinin araçları olarak nitelendirilebilir. İşlevleri bakımından pek çok görevi yerine getiren medya, siyasi süreçte ve toplumda hüküm süren bir kültürün oluşumundan, halkın eğilimlerini ve düşünce tarzını etkilemeye, bazen de manipüle etmeye kadar birçok önemli bir role sahiptir. Bu nedenle, olağanüstü siyasi koşulların baş gösterdiği dönemlerde yapılan seçimler, medyanın tarafsızlığını ve objektifliğini tehlikeye düşürerek birtakım zorluklar medyana getirmekte; bu durum ise ilgili seçim döneminde medyaya atfedilen görevin daha fazla önem kazanmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda en önemli bilgi kaynaklarından biri olarak medya, seçim dönemlerinde iki önemli alanda temel bir rol oynamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: (Hilal, 2005:280)

Siyasi aktörler: Medya, adayların ve partilerin haberlerini yayınlar. Seçmenlerle iletişim kurma, onlarla tartışma ve konuşma fırsatı verir. Vatandaşların destekleyebilecekleri parti veya aday hakkındaki görüş ve düşüncelerini şekillendirmelerine yardımcı olur.

Seçim süreci: Siyasi aktörler tarafından belirlenmiş siyasi mesajların seçim çalışmaları boyunca seçmenlere aktarmak ve seçim sürecinin şeffaflığı hakkında raporlar sunmak medyanın görevlerindedir. Seçmenler; kitle iletişim araçları yoluyla seçim sürecine yeni dahil edilen kurallar ve prosedürlere ilişkin bilinçlendirilmekte, hakları ve görevleriyle

ilgili olarak eğitilmekte ve bilgilendirilmektedir. Medya, oy verme prosedürleri ve tüm seçim süreciyle ilgili olayları ve durumları topluma iletmektedir.

Bu rollerinden dolayı, medyanın halka karşı sosyal bir sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluk, seçmenlere verilen hizmetlerin seviyesini yükseltmek için esas kabul edilen çeşitli haklara sahip ve bir dizi göreve bağlı olmaları gerektiği anlamına gelmektedir.¹ Özellikle seçim döneminde gazeteciler, raporlarında, hassasiyet, tarafsızlık, adalet ve hesap verebilirlik konuları başta olmak üzere temel mesleki standartlara uymak zorundadırlar.

Seçim süreci ve bu dönemlerde yapılan yayınlar kendiliğinden meydana gelmemektedir. Kitle iletişim araçlarının olağan faaliyetleri, seçim dönemlerinde yapılan çalışmalara yansıyan çeşitli yasal, politik ve ekonomik faktörler tarafından motive edilmekte ve belirlenmektedir. Demokratik bir sisteme göre uyumlaştırılmamış kitle iletişim araçları yasaları, gazetecilerin bilgi toplama yeteneğini ve düzeyini etkileyebilmekte ve tüm yayın faaliyetleri için siyasi müdahalelerin uygulanabilmesine fırsat tanıyabilmektedir. Başka bir deyişle, seçim dönemlerindeki yayınlar için düzenleyici sistemler ya da özdenetim kurumları aracılığıyla koyulan kapsayıcı bir dizi kriterlerin bulunması, dürüst, eksiksiz ve doğru raporlar üretmesini sağlayabilmektedir. Bu bağlamda, devletin ve siyasal alanın genel anlamda oynadığı rol, temel bir rol kabul edilir. Bunlar, basın özgürlüğünün en büyük teminatlarını oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçlarının özgürlüğüne ve çoğulculuğuna elverişli bir ortam yaratılması söz konusu kriterlerin temin edilmesine bağlıdır (Al Jamal, 2000:11).

Bu çalışmanın konusunu 2011 yılında Mısır'da gerçekleşen genel seçimlerin basındaki temsili oluşturmaktadır. Buradan hareketle, Mısır'da 28 Kasım 2011 yılında gerçekleşen genel seçimler öncesinde çalışmada örneklem grubu olarak belirlenen gazetelerin siyasal aktörler ve seçimlerle ilgili haberlerinde gündemlerini oluşturan konular belirlenerek, siyasal partilere ilişkin yaklaşımları çözümlenecek ve çözümlene sonucunda elde edilen bulgular üzerinden söz konusu Mısır'daki seçimlerde muhalif ve iktidar siyasal aktörlerin söylemelerini destekleyen gazete haberleri karşılaştırılarak incelenecektir. Böylece söz

¹ Basın Özgürlüğü Komitesi, Özgür ve Sorumlu Basın: Kitle İletişim - Gazete, Radyo, Sinema, Dergi ve Kitaplar Hakkında Genel Rapor (Şikago, Chicago Press Üniversitesi, 1947). 1947 yılında ABD'de kurulan Hutchins Komisyonu, elektronik medya kavramı ve basının sosyal sorumluluğu kavramlarını genişletmiştir. Kitle iletişim araçlarının sunması gereken hizmetler bunlar üzerine kuruludur. "Bugünün olaylarının anlamlı bir bağlamda doğru ve kapsamlı bir açıklaması, toplumdaki seçmen gruplarının temsili bir tablosu, toplumun amaç ve değerlerinin sunulması ve açıklanması" gibi. Komisyona göre, daha yüksek bir devlet organı tarafından müdahale kabul edilse bile bu tür alanlar medya çalışanlarının gönüllü olarak kendi kendilerini basın ortamında ulaşmaları gerekir. Hutchins Komisyonu, medya araçları alanında medyanın topluma karşı görevlerini yerine getirme yeteneğini araştıran ilk komisyon olarak temel taşıdır. Bu komisyondan sonra benzer komisyonlar da kurulmaya başlandı.

konusu seçimlere ilişkin medya yayınlarının kapsamlı bir değerlendirilmesinin kapıları aralanacaktır.

Basın kuruluşları, demokratik sistemin en önemli göstergelerinden biri olan seçim dönemlerinde yayınlarıyla demokrasinin işleyişine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmada söz konusu katkının ne yönde olduğunun belli bir yönünün ortaya koyulması amacıyla, Mısır'daki 28 Kasım 2011 Genel Seçimleri" öncesinde Mısır basının seçime yönelik haberleri incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın varsayımları şu şekildedir: Basın yayın organları, bir konuyla ilgili haber yaparken, belirli bir kamuoyu oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunu da sahip olduğu görüşler ve yayın politikası doğrultusunda, çeşitli söylemler kullanarak yapmaktadır. Mısır' daki 2011 genel seçimleriyle ilgili, gazetelerin iktidardaki partilere ve diğer siyasi partilere yaklaşımlarında farklı görüşleri yansıttıkları görülmüştür. Her yayın organı haberleri tasarlarken kendi kamuoyunu oluşturmayı hedeflemektedir.

Mısır'daki 2011 genel seçimlerinin nasıl yer aldığını ortaya koymak ve seçim sürecinde, gazetelerin aktardığı siyaset konulu haberlerde tarafsızlığa bağlı kalınıp kalınmadığını belirleyebilmek için ise şu sorulara cevap aranacaktır:

- Haberler nasıl bir görsellikle sunulmuştur?
- Haberlerde siyasi konular en çok hangi nitelikte işlenmiştir?
- Haberlerde en çok hangi kurum ve kişiler kaynak olarak kullanılmış ve anılmıştır?
- Haberlerde partilerin temsil oranı nedir?
- Haberlerde partilerin hangi düşüncesi yansıtılmıştır?
- Haberlerde nesnellik gözetilmiş midir?
- Haberlerde dengelilik gözetilmiş midir?
- Haberlerde herhangi bir siyasi partiye yanlılık gösterilmiş midir?
- Elde edilen sonuçlar tarafsızlık ilkesine göre nasıl yorumlanmalıdır?

Çalışmanın bulguları Gündemin Belirleme/Oluşturma teorisinden hareketle çözümlenecektir. Zira gündem belirleme kuramı bu çalışmanın temel araştırma konularından bir tanesidir ve çalışma sonrasında yazılı medyanın gündem belirlemedeki rolünü ortaya koymak hedeflenmektedir. Bilindiği gibi gündem belirleme kuramı, iletişim çalışmalarını büyük ölçüde etkileyen ve üzerine çok sayıda araştırma yapılan bir kitle iletişim kuramıdır.

1920'li yıllarda iletişim alanında yapılan etki araştırmaları, bu kuramın gelişimini sağlamıştır. İletişim alanında kitle iletişim araçlarının alıcılar/izleyiciler/okuyucular üzerine etkileri ile ilgili yapılan ilk çalışmalar etkinin güçlü olduğunu göstermektedir. 1950'li yıllarda yapılan araştırmalarda ise etkinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci dünya savaşının ardından yaşanan bu dönemde dünyada meydana gelen yeni yapılanmalar diğer alanları etkilediği gibi iletişim alanını da etkilemiştir. Soğuk savaş döneminde etkili bir araç olarak kullanılan kitle iletişim araçları toplumu daha çok etkilemeye, yönlendirmeye başlamıştır. Yönetenlerin lehinde ilerleyen bu süreç kitle iletişim araçlarının gücünün keşfedildiği yeni bir dönemin başlangıcıdır. Yeni kuramların oluştuğu bu dönemde gündem belirleme kuramının da temelleri atılmıştır.

Bu çalışmada, Mısır basınında genel seçimlerin nasıl temsil edildiğinin incelemesi ayrı bir önem taşımaktadır. Nitekim çalışma kapsamında ele alınan 2011 genel seçimleri, Mısır'da önemli siyasi değişikliklere sebep olmuştur. Özellikle Mısır'daki 2011 devriminden sonra bu seçimler bütün halk için bir dönüm noktası olmuştur. Bu noktada Mısır'ın siyasi tarihine değinmekte fayda vardır. Mısır'ın siyasi tarihi boyunca farklı rejim şekilleri görülmüştür. 25 Ocak 2011 devrimin en önemli sonuçlarından biri; 2012 yılında başkanlık seçimi yapılması ve Cumhuriyetin kurulmasından bu yana ilk sivil Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mürsi'nin kazanmasıdır. Müslüman kardeşler "Yasaklı Cemaat" olarak tanınmaya devam ederken, siyasi parti ve basın platformu kurmasına izin verilmemiştir. Ancak 25 Ocak 2011 tarihindeki olaylardan sonra Müslüman Kardeşleri Cemaati; "Hürriyet ve Adalet" adında bir parti kurmuştur. Doğal olarak seçimleri daha önemli hale getiren bu husus, aynı zamanda o dönemde yazılı medyanın gündemi belirleme işlevinin araştırılmasının önemini de artırmıştır. Bu çalışmada Mısır'daki 2011 Genel Seçimlerini Gündem Belirleme/Oluşturma teorisi bakış açısıyla ilk defa ele alınacaktır. Çalışmamızın güçlüğü de hem ilk defa yapılışı hemde kaynaklara ulaşmak zorluğunda ortaya çıkmaktadır. Kaynakların hepsinin Arapça olması ve Mısır arşivlerinde bulunması, büyük çaba sarfetmeyi gerektirmiştir.

Araştırmada, 2011 Genel Seçimlerine odaklanılmış olmasının nedeni, yalnızca 30 yıl süren Mübarek rejiminin ve iktidardaki Ulusal Parti'nin çöküşü ya da halk devriminden sonraki ilk seçimler olmasından kaynaklanmaktadır, dönemin Mısır siyasi tarihi açısından pek çok önemli özelliklere ve değişkenlere sahip olmasından dolayıdır. 2011 Genel Seçimlerinin bu çalışmada incelenmesinin gerekçesi, dönemin istikrarsız yapısı ve seçim sürecinin yönetimi konusunda devlet kanadının faaliyetlerinde bir karmaşa var olduğunun

gözlemlenmiş olmasıdır. Bu karmaşa içerisinde, Silahlı Kuvvetler Yüksek Kurulu, Bakanlar Kurulu ve diğer ilgili tarafların kararları etkilenmiş ve Mısır Yüksek Seçim Kurulu'nun tutumu da var olan siyasi krizin tamamlayıcısı olmuştur. Örneğin: Yüksek Seçim Kurulu, seçimler için seçmen veri tabanını belirlediği tarihte yayınlamamış ve Seçmen Temyiz Kurulu'nu oluşturmamıştır. Siyasi belirsizliğe sahip bu ortam içerisinde yasamanın getirmiş olduğu kısıtlamalar, 2011 Mısır Genel Seçimlerini yeni zorluklarla karşı karşıya getirirken, el koyma ve kapatma tehditleri, sermaye müdahaleleri ve medya fonu kontrollerinden muzdarip olan medya ortamı gölgede kalmıştır. Olağanüstü durumun getirdiği değişkenler, parti ve aday sayısındaki aşırı artış ile parti isimleri arasındaki benzerlik, seçim sistemini ve modernizasyonunu; seçim ittifakları ve medya ortamındaki modernizasyonu daha karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca seçim sürecinde yaşanan olaylar, medyanın dikkatini çeken diğer olaylarla çakışmıştır. Örneğin El-Shorouk gazetesinin seçim yayınlarındaki odağı, partilerin seçim programlarından daha çok siyasi adayların sansasyonel açıklamaları üzerine olmuştur. Siyasi adayların birçok konuda politik vizyonlarını açıklamaları için fırsat tanımıştır. El-Shorouq, burada okuyucunun bilgisinin kaynağı olmamış, seçim programlarını, ekonomi ve dış politika konusundaki parti görüşlerini aktaramamıştır. Özellikle İslamcılar için tartışmalı ifadelerin sunulması gibi konulara yönelmişlerdir. Al-Ahram gazetesi ise partilerin bazı siyasi programlarını bir partiye taraf olmadan sunmayı bir nebze başarmıştır. Böylece, senelerden beri elde edemediği dengeyi bir dereceye kadar sağlamayı başarmıştır. Bu durumun, devlete ait bir gazete olan Al-Ahram'ın seçimlerin gerçekleştirildiği dönemde iktidar partisinin olmaması ve daha bağımsız yayın politikaları izleyebildiği sebebiyle gerçekleştiği söylenebilir. Ancak Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi, Hükümet ve İçişleri Bakanlığı'nin açıklamalarını aktararak, bu organlar ile taraflı bir tutumda yayınlarını gerçekleştirdiği de görülmektedir.

Çalışmanın örneklemini Mısır'da yayınlanan Al-Ahram ve El-Shorouk gazeteleri oluşturmaktadır. Söz konusu gazetelerin incelenmesinin nedenleri şu şekilde açıklanabilir: Ulusal bir günlük gazete olan Al-Ahram gazetesi, Mısır'daki en yaygın, en yüksek tirajlı ve hatta en etkili gazete olması gerekçesiyle seçilmiştir. El-Shorouk gazetesi seçilmesinin gerekçesi ise, hükümetinin veya devletin bünyesinde olmayan bir gazete olarak yayın hayatını sürdürmesi ve geniş bir okuyucu kitlesine sahip olmasıdır. Nitekim Mısır basınına temsil ettiği düşünüldüğünde seçilen gazeteler muhalif bir gazete ve iktidarın söylemlerini destekleyenler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Böylece araştırmada, Mısır'da

yayınlanan günlük gazetelerden farklı sahiplik yapısına ve fon kaynağına sahip iki tür gazete seçilerek denge kurulmaya çalışılmıştır.

Al-Ahram ve El-Shorouk gazetelerinin 28 Ekim - 28 Kasım 2011 tarihleri arasındaki genel seçim haberleri niceliksel ve niteliksel² içerik analizi yöntemi³ kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmada uygulanan içerik analizi, iki tip analiz formu (bkz. Ek 1 ve Ek 2) kullanılarak yapılmıştır. İlk önce seçimlerin gazetelerde ne kadar yer verildiğine odaklanan nicel bir form kullanılmıştır. Gazetelerin seçim süresince siyasi adaylar ve siyasi

² Niceliksel analiz; içeriğin sayılara ve yüzdelere çevrilmesi ve bunu bir grafik aracılığıyla gösterilmesi tekniğidir. Araştırmayı gerçekleştirenler, burada alan tahsisi başta olmak üzere nicel yöntemleri benimsemektedir. Niceliksel analizde öne çıktığı hususlar şunlardır (Altunışık ve Coşkun, 2018; Neumann, 2006):

- Dijital istatistiklere ve hesaplara dayandığı için sonuçlarına itiraz edilmesi zordur.
- Sonuçlar tekrar geliştirilebilir ve başka çalışmalar tarafından yanlışlanabilir. Her zaman yeni sonuçlara ulaşılabilir, yeni kaynaklar elde edilebilir ve sonuç olarak referanslar ve çalışmalar geliştirilebilir. Bu nedenle, akademik bir veri sağlamasının yanında sonuçları, kaynakları ve çalışmalarını yenilenebilmeye müsaittir.
- Ayrıca nicel çalışmalar belgelenmiş, bölünmüş ve konulandırılmış örneklerle dayandırılmıştır. Bundan dolayı, manipülasyona yer bırakmaz.

Niteliksel analiz ise medya yayınları tarafından aktarılan dolaylı içerikleri araştırma çabasını ifade etmektedir. Medya materyallerinin değerlendirilmesinde yönetmenlik ve editörlük faktörlerinin devreye girdiği varsayımı ile alt metinleri ortaya çıkarabilme girişimi olarak da görülebilmektedir. Niteliksel analizde öne çıkan hususlar şunlardır (Altunışık ve Coşkun, 2018; Neumann, 2006):

- Nicel analiz sonuçları ile karşılaştırma yapabilmeye imkanı tanıması, nicel analiz sonuçlarını tamamlaması ve açıklanması. Hassasiyet, lehçe, doğruluk, ehemmiyet, ihmal, yanıltıcı başlıklar, ifadeler ve terimlerin tarafsızlığı gibi sayılarla takibi sağlanamayan bazı yayın özelliklerini denetlemeye imkan tanımaktadır.
- Kamuoyu yoklamaları, kadın sorunları, mezhepçilik ve sloganlar gibi nicel analizlerle ele alınamayacak bazı hususları incelemeye fırsat vermektedir.
- Medya araçlarını çevreleyen, işleyişini etkileyen mülkiyet, kanunlar ve uygulanan kısıtlamaları düzenleyen yasalar hakkında genel bir fikir sunmaktadır.

³ Berelson'un da ifade ettiği gibi içerik çözümlemesi, açıklanan içeriğin yansız ve sistematik sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniğidir (Aziz, 2008: 121). İçerik çözümlemesinin temel amacı, nicel ve nitel birtakım göstergelerden hareketle, içerikten elde edilen bilgilerin ötesinde bazı yeni sonuçlara ulaşmaktır. İçeriklerde gözlenen sonuçlardan hareketle, doğrudan gözlemlenemeyen etkenleri ortaya çıkaran içerik analizi yöntemi aynı zamanda bu etkenler üzerinden yorum yapılması gerekli olan bilgileri de araştırmacıya sağlamaktadır (Gökçe, 2001: 19).

Holsti'ye göre içerik çözümlemesinin 3 temel özelliğe sahip olması gerekir:

Bunlar nesnellik, genellik ve sistemlilik. Nesnellik, farklı gözlemcilerin aynı doküman üzerinde aynı sonuçlara ulaşması ile mümkündür. Genellik, bulguların kuramsal bir temele sahip olmasını gerektirir. Sistemlilik ise belli bir kategoriye girecek ya da girmeyecek birimlerin saptanması için önemlidir ve araştırmanın amaçlarına uygun verilerin çözümlenmesinin yanında diğer verilerin ihmal edilmesini önlemektedir (Öğülmüş, 1991: 217).

Hansen, içerik analizi yönteminin aşamalarını 6 maddede toplar (Hansen, 2003: 60):

- Araştırma problemini tanımlama.
- Araştırma evrenini belirleme ve örneklem seçimi.
- Araştırma kategorilerini oluşturma ve tanımlama.
- Kodlama cetvelini oluşturma.
- Kodlama cetvelini sınama ve güvenilirliğini ölçme.
- Veri girişi, analiz ve yorumlama.

Niceliksel (sayısal) "Quantitative"; Gözlem ve Ölçmelerin tekrarlanabildiği ve objektif yapıldığı araştırmadır,

Nitel "Qualitative", Gözlem, Görüşme ve Doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algılandığı ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür.

partiler için gazetelerinde ne kadar yer ayırdığı incelenmiş; bu alanın tespiti için yapılan haberlerdeki kullanılan kelimelerin niceliği ölçülmüştür. Üzerinde çalışılan gazeteler Broadsheet⁴ türündendir. Bu türde olan gazetelerin haberlerinde ne kadar kelimeyi yazmaya imkan tanındığının hesaplanabilmesi için söz konusu boyutlarda bir Word dosyası oluşturulmuş ve her sayfanın -resimler olmadığında- 2000 kelime içerdiği hesap edilmiştir. Bu hesaplama yapılırken yayınlanan haberdeki resim ve fotoğraf kullanımını olup olmadığı göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla çeyrek sayfa haber yaklaşık 500 kelimeyi barındırmaktadır. Bu nedenle 500 kelimedenden az kelime içeren haberlerin, sayfanın çeyreğinden (1/4'ünden) daha az yer kaplayacağı varsayılmıştır⁵. Çalışmanın içerik analizinde kullanılacak olan ikinci form ise nitel analiz formundan oluşmaktadır. Partiler, adaylar, seçmenler ve siyasi akımlar gibi seçim sürecinde aktif yer alan tüm siyasi aktörlere ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi, İçişleri Bakanlığı, Hükümet ve Yüksek Seçim Kurulu gibi kurumlara yönelik olarak kitle iletişim araçlarının profesyonel performansına odaklanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde medya-siyaset ilişkisi ile birlikte gündem belirleme teorisi hakkındaki kavramlar tartışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Mısır'daki genel seçim sistemine dair bilgi verilmiş olup, gündem belirleme teorisi açıklanmış ve Chomsky ve Entman'ın çalışmalarına yer verilmiştir. Gündem belirleme sürecinin araştırılması ile devam edecek olan çalışmanın bu aşamasında, süreç içerisinde etkisi olan faktörlerin neler olduğu ve hangi düzeyde etkiye sahip olduğu ortaya koyulmuştur. Gündem belirleme konusunun medya ile olan ilişkisinin açıklanmasının ardından medya-gündem belirleme etkileşiminin seçimlerdeki rolleri tartışılmış ve nihayetinde çalışmanın literatür bölümünde son olarak seçimlerde basın medya ve gündem belirleme ilişkisinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Böylece gündem belirlemenin kavramsal incelemesi tamamlanmıştır.

⁴ Boyutlar: 600 x 750 mm (23.5" x 29.5")

⁵ Haber unsurlarının önemini vurgulama (Alam El Din, 1989:18-20):

Belirli konuların önemini ifade etmek için ve diğer haberlerden daha fazla vurgulama vermek için haber yönetmeni tarafından kullanılan unsurlardır. Araştırmacılar, bu unsurlardan bazılarını araştırma konularına göre kategorize edip, araştırmanın çözümlenmesi için uygulamışlardır. Özellikle haberlerin önemini ne derece vurgulandığını görebilmek için bu çalışmada da kullanılan söz konusu unsurlar şu şekilde yer almaktadır;

-Alan: Her hikâyedeki kelime sayısı ile ölçülmüştür. Haber alanı ne kadar büyük olursa, konuya olan ilgi de o kadar fazla olur.

-Haberlerin yer aldığı sayfalar: gazetenin ilk sayfasındaki yer alan haberler en önemli olayları işaret etmektedir. Daha sonra bu sayfayı takiben üçüncü sayfaya ve sonraki son sayfalar gelir.

-Başlık Biçimleri: Manşet başlık, haberlerin daha fazla önem arz ettiğini belirtir ve okuyucunun dikkatini çekmeyi amaçlar.

-Görseller: Haberin önemini vurgulama unsurlarından en önemlisidir. Çünkü hem okuyucunun dikkatini çeker hem de haber alanını artırır.

Araştırmanın ikinci bölümü, 2011 yılında gerçekleşen genel seçimi döneminde gazetelerin seçime dair yaptıkları haberlerin incelenmesi şeklinde olacaktır. Yapılan haberlerin gündemin belirlenmesine olan etkilerinin değerlendirilmesi ile birlikte yazılı medyanın gündem belirlemedeki rollerine dair sonuca ulaşılması planlanmaktadır. Muhafif ve iktidarın söylemlerini destekleyen farklı gazetelerin incelenecek olması ile birlikte sürece dair farklı yaklaşımlara yönelik bilgi sahibi olunacaktır. Ayrıca birden fazla gazetenin incelenecek olması, gazetelerin gündem belirlemedeki rollerinin karşılaştırılmasına olanak tanıyacaktır.

2. MISIR SİYASİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Demokrasi; siyasi düşünürler ve siyasi rejimler tarafından büyük ilgi gören bir kavramdır. Şüphesiz ki demokrasinin kendine ait özelliklerinden ve temel sıfatlarından olduğunu sayan başka bir rejim yoktur. Çünkü demokrasinin çağdaş gelişim evrelerinde; batı ülkeleri, gelişmekte olan ülkeler ve sosyalizm ülkelerini kapsayan değişik ve farklı uygulamaları vardır (İkram, 1986:175).

Demokrasi; Yunanca kökenli bir kelime olup halk anlamına gelen "Demos" ile rejim anlamına gelen "Kratia" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Böylece demokrasi kelimesi, halkın yönetilmesi anlamına gelmektedir. Burada kastedilen halkın belli bir kesimi değil, bütün bir halktır (Al Jamal, 2000:17).

Demokrasinin uygulamalı tanımını yapmak için üç boyuttan söz etmek gerekir:⁶

- İktidara gelebilmek için partiler arasındaki rekabet: Bu rekabet yoluyla mevkiler sürekli değişmekte ve hiçbir parti tekel haline gelememektedir. Bu durumda rejim kolayca ve güce gerek kalmadan bir partiden diğer partiye geçmektedir.
- Erişkin vatandaşlara garantili oy kullanma imkanı tanıyarak siyasi katılıma dahil etmesi: Bu durumda vatandaş; periyodik olarak düzenlenen demokratik seçimler sayesinde rejimlerde söz sahibi olmakta ve rejimin devamını sağlama ya da değiştirme kararını verebilmektedir.
- İnanç özgürlüğü, sosyal özgürlük, ifade özgürlüğü, parti ve kuruluş kurma özgürlüğü, kurulan parti ve kuruluşlara katılma özgürlüğü, bilgiye ulaşma özgürlüğü ve basın özgürlüğü gibi sivil ve siyasi özgürlüğün sağlanması.

İşlevsel olarak içerisinde pek çok mekanizmayı barındıran demokratik sistemlerde, şüphesiz ki bu mekanizmaların en başında seçimler yer almaktadır. Seçimler, demokratik sistemin mekanizmalarından en önemlisini oluşturmaktadır. Aslında herhangi bir rejimin demokrasisi; şeffaf, kanunlara saygılı ve tüm vatandaşlarının özgürce seçimlere katılmasını sağlamasıyla ölçülmektedir.

Düzenli ve dürüst şekilde gerçekleştirilen yerel, genel ve devlet başkanlığı seçimleri; demokrasilerin en temel unsurunu oluşturmaktadır. Özgür, şeffaf ve vatandaşların oylarını birden fazla parti ya da birden fazla siyasi oluşuma özgürce kullanabilecekleri seçimler

⁶ İnternet: Ahmet, E. (Şubat, 2016). "Al Demokratya we Al Tahwel Al Demokraty". Mısır Araştırma Enstitüsü, Web: <http://eipss-eg.org> adresinden 27 Kasım 2017'de alınmıştır.

olmadan, demokrasinin ve demokratik sistemin gelişiminden bahsedilemez (Farjani, 2012:66-69).

Siyasi partiler; kendi aralarında belirlenmiş ortak bir programa veya fikre sahip olan bireyleri bir araya gelmesinden meydana gelmektedir. Bu bireyler, demokratik siyasi sistemde toplumun bir parçasını oluşturmaktadırlar (Hilal, 2005:285). Herhangi bir ülkede partilerin güçlü veya zayıf olması; o ülkenin siyasi durumunun ve gelişmişliğinin bir göstergesi sayılmaktadır. Bu anlamda demokratik rejimin içerisindeki siyasi partiler büyük öneme sahiptir; siyasi iktidar ile yönetilenler arasındaki bağlantıyı sağlama görevini görmekte ve vatandaşların siyasi katılımlarını pekiştirmede önemli rol oynamaktadırlar. Bu sebeple çağdaş rejimlerde demokrasi kaçınılmaz bir gereklilik olmuştur. Parlamenter sistemi uygulayan çoğu ülke; tek partili, iki veya çok partili sistem gibi aralarında farklılıkları barındırır da parti sistemini uygulamaktadır (Farjani,2012:146).

Siyasi partilerin demokratik sistemlerde var olan önemine rağmen Farjani (2012, 145-146); "Demokratik Değişim" adlı kitabında demokratik sistemlerdeki çok partiliğe yönelik bazı eleştirilerde bulunmuştur. Bu eleştirilerin bazıları şöyledir: “Her bir partinin kendi görüşünün arkasında durması ve karşı tarafı zayıflatmak için uğraşması, devlet içindeki çatlakları arttırır. Bu nedenle devlet; destekleyen güç ile muhalif güce bölünür. Bu durumda demokrasi, gelişmekte olan devletlerin emeklerini etkilemekte ve toplumu tek parti sistemine; muhalefetten vazgeçilmesine yönlendirmektedir (Farjani,2012:145-146).

Mısır'ın siyasi tarihi boyunca ülkede pek çok farklı rejim şekilleri boy göstermiştir. Mısır'ın yakın tarihinde üç dönem görülmüştür. Bunlar; “1952 devrimi öncesi krallık rejimi”, “1952 devrimi sonrası cumhuriyet rejimi” ve “2011 devrimi⁷ ile devlet başkanlığı rejimi”dir. Öncelikle de askeri harekât ile krallık rejimi son bulmuş, Mısır, Enver Sedat'ı ve ardından Hüsnü Mübarek'i yönetime getiren referandum sistemiyle tanışmıştır (Hilal ve Musad, 2000:131). Cumhuriyet rejiminin hüküm sürdüğü Mübarek döneminde, Mısır'da ilk başkanlık seçimi yapılmıştır. Üçüncü dönem ise 25 Ocak 2011 tarihinde başlayan devrim dönemidir. Bu devrimin Mısır'ın siyasi tarihi açısından en önemli sonuçlarından biri; 2012 yılında başkanlık seçiminin gerçekleştirilmesi ve cumhuriyetin kuruluşu sonrasında ilk kez sivil cumhurbaşkanı olarak Muhammed Mürsi'nin seçilmesidir.

⁷ İnternet: İnsan Hakları Ulusal Konseyi (2012). İnsan Hakları Ulusal Raporu Taslağı (Al Maghıs Al Kawmy Le Hukuk Al İnsan), Web: <http://www.nchregypt.org/media/ftp/report8.pdf> adresinden 12 Mart 2019'da alınmıştır.

2.1. Mısır'da Siyasi Partilerin Kurulması

Mısır'daki siyasi partilerin temelleri 19. yüzyılın son yirmi yılına dayanmaktadır. Bu dönemde Mısır; 1866 yılında parlamenter şura meclisin kurulmasıyla yeni bir aşamaya girmiştir. Her ne kadar bu yapının görevi danışmanlıktan öteye gidemese de siyasi hayatın kalkınmasında ve çok partili siyasi faaliyetleri düşünmek için ortam sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Tarihçiler; Al Orabin tarafından 1879 yılında kurulan Ulusal Parti'yi Mısır'ın ilk siyasi partisi olarak değerlendirmektedir. Ancak diğer bir görüşe göre bu parti; ülkedeki yabancı sömürgecilere karşı direnmek, Mısır'ı iflastan kurtarmak, reformu savunmak ve eğitimi desteklemek için kurulan siyasi bir oluşum olarak gösterilmektedir⁸. Siyasi partilerin olmadığı dönemde, çok sayıda dergi ve gazete yayımlanmıştır. 1898 yılında Mısır'da 169 gazete ve dergi yayınlanırken bu sayı 1913 yılında 282'ye ulaşmıştır. Bu yayınların arasında en düzenli olanı Al Mukattam, Al Ahram, Al Liva, Al Mueyyed, Al Vatan ve Al Ceride olup hepsi de önemli siyasi ve düşünce çalışmalarını dile getirmişlerdir (Rızık, 2006:2).

Lebib Rızık'ya göre⁹, Mısır'da siyasetle iştigal etmek belli kişilere (tarım alanlarının orta ve büyük sahiplerine) ve Mısır'ın seçkin sınıfına, yani efendilere mahsus bir iştir. İngiliz İhtilâli'nden sonraki süreçten 1914 yılındaki Birinci Dünya Savaşı'na kadar Mısır'da siyasi akımlar çok değişkenlik göstererek iki ana akımda birleşmiştir. Bunlardan birincisi *Selefi* fikir akımıdır. Şeyh Muhammed Abdo önderliğinde bir akım olup, yani reformu gerçekleştirmek için salih amel sahibi selefe bağlı olmaya çağrı yapan bir akımdır. Bu akım büyük bir itidali temsil etmekle birlikte pratik alanda (fikir alanında değil) Avrupa'yı benimseyerek büyük bir oranda model almaya çalışmıştır. İkincisi, Avrupa'nın üstünlük yöntemlerinin takip edilmesi çağrısı yapan bir *Liberal ulusal* akımıdır. Bu akımın başında; Ahmet Lütfi Seyyid ve Mustafa Kâmil gibi eğitimlerini Avrupa'da tamamlamış gençler bulunmaktaydı.

Mısır'daki siyasi partilerin oluşumu ise birçok dönemden geçmiştir. Bu dönemleri şu şekilde sıralayabilmek mümkündür:

⁸ İnternet: Asad, R. (Mayıs, 2014). "2015, Athr Al Ahzab Al Siyehiya Ala Al Tahwel Al Demokrati Fe Mısır 2013-2015". Arap Demokrasi Merkezi, Web: <http://democraticac.de/?p=1231> adresinden 27 Kasım 2017'de alınmıştır.

⁹ Rizk, Y. (2006). **Al Ahzab Al Mısrya Abr Meat Aam.** (Birinci Baskı). Kahire: Al Hayaa Al Mısrya Al Amaa Le Al Kitab.s.26.

1. 1919 Devriminden Önceki Dönem
2. 1919 Yılındaki Devrimden 1952 Yılına Kadar Olan Dönem
3. Çoklu Rejimden Tekli Rejime: 1953-1974 Arası Dönem
4. Tekli Rejimden Çokluğa 1974: Ocak 2011

2.1.1. 1919 Devriminden Önceki Dönem

Mısır'da ilk siyasi partiler 1907 yılında kurulmuştur. Bu döneme “partiler yılı” denilmiştir. Aynı yıl içerisinde 1919 yılındaki devrime kadar Mısır siyasetinde önemli rol oynayan üç parti kurulmuştur. Bunlar: “Ulusal Parti”, “Millet Partisi” ve “Yasa ilkelerine göre Reform Partisi”. Her biri de farklı siyasi fikri ve görüşü benimsemiştir (Rızık, 2006:25).

Dr. Lebib Rızık'a göre 1907 ile 1914 yılları arasında Mısır'daki kurulan partiler üç bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölümü; Hıdivleri destekleyen Yasa ilkelerine göre Reform Partisi gibi sağcı partiler, İngiliz ihtilalinin devamını savunan Özgürler Partisi, yönetimin Türk ile Çerkez asıllı olanların ellerinde olmasını savunan Şövalyeler Partisi, Hristiyan azınlığı temsil eden ve ırkçı bir parti olan Mısır Partisi oluşturmaktadır. İkinci bölümü, halkın büyük bir çoğunluğun siyasi ve düşünce durumlarını yansıtan orta grup partiler oluşturmaktadır. Bu partilerin en önemlisi “Millet Partisi” ve “Ulusal Parti” olarak görülmektedir. Üçüncü bölümü ise solcu veya radikal partiler oluşturmaktadır. Bu partilere örnek olarak “Cumhuriyet Partisi” ve “Sosyalist Parti” gösterilebilir.¹⁰

2.1.2. 1919-1952 Yılları Arasındaki Dönem

1919 devrimi ile 1952 devrimi arasındaki dönemde partiler genellikle azınlıkların siyasi partileri olarak ortaya çıkmış olsa da bu dönem çok partili özelliğiyle bilinmektedir. Bu dönemde çoğunluk sağlayan parti Al Vafd Partisi'dir. Bunun nedeni ise bu partinin kurucularının İngilizlere karşı 1919 yılındaki devrimin alevlenmesinde rol oynamaları ve Avrupa'da yapılan toplantılarda Mısır'ın bağımsızlık hakkını savunan heyeti oluşturmalarıdır. Ancak bu heyet, saray ve İngilizlerle çok sayıda çatışma yaşamıştır. Bu çatışmalar sonucunda kral, azınlık partilerine hükümet kurma görevini vermiştir. Bu durumda Al Vafd Partisi'nin çoğunluk sağladığı meclisin toplanması gecikmiştir. Hâl böyle olunca meclis, kral tarafından feshedilerek azınlık partilerin kazanmalarını sağlayan ve güvenilir olmayan bir seçim yapılmıştır. Bunun üzerine Al Vafd partisi halkı ayaklandırıp, kralın bağımsız seçim yapmasını ve kendi partilerinin tekrar yönetime

¹⁰ Arap ülkelerindeki Komünist siyasi partilerin başlangıcı, ilk defa Mısır ile Filistin'de 1919 yılında görülmüştür. Bu bölgeler, daha sonra tüm Arap dünyası için önderlik etmiştir.

dönmesini sağlamıştır. Bu nedenlerden dolayı ülkede partiler, bakanlıklar ve parlamenter düzeylerde istikrarın sarsılması kaçınılmaz olmuştur. Bu süre zarfında, her bir hükümetin ortalama ömrü 9 ay olmak üzere, toplamda 38 hükümet kurulmuştur. Ayrıca; 1945 yılındaki parlamento hariç, hiçbir parlamento yasal süresini tamamlayamamıştır. Bu kadar karmaşık bir siyasi yapıya rağmen, çok partili hayatın var olduğu görülmektedir. Bu dönemden itibaren 1952 yılına kadar kurulan siyasi partileri ise dört ayrı grupta değerlendirebiliriz. Bunlar şu şekildedir (Rızık, 2006:31):

- a. Liberal Partiler: Al Vafd Partisi ile bu partiden ayrılan Yasala Bağımsızlar Partisi, Saadi Partisi ve Al Vafd Kitleli Partisi.
- b. Dini Partiler ve oluşumlar: Müslüman Kardeşler¹¹, Hizbullah, Kardeşlik Partisi ve İslami Reform partisi.
- c. Sosyalist Partiler¹²: Daha sonra Sosyalist Partisi olarak isimlendirilen Genç Mısır Partisi, sosyalist komünist işçi oluşumu gibi solcu oluşumları, Sosyalist Mısır Partisi, Mısırlı Çiftçi Partisi ve Demokratik Parti vb.
- d. Saray Partileri: Krala yakınlığıyla bilinen partilerdir. Bu partiler; Millet Partisi, birinci ve ikinci İttihat Partisi, Nil Kızı Siyasi Partisi, Kadın Ulusal Parti ve Kadın Siyasi Parti gibi kadın partileri.

Söz konusu dönem, kendi içerisinde farklı siyasi deneyimlere ve özgün niteliklere sahiptir. Bu özellikler¹³:

- Siyasi partiler parlamento ve parlamento oluşumları çerçevesinde kurulmamış olup, yabancı işgaline karşı koymak ve bağımsızlığı isteyen ulusal hareketin bir parçası olarak oluşturulmuştur. Bu sebepten ötürü söz konusu oluşumların ilk yapıları gizli bir yapıya sahip olarak ortaya çıkmış ve gizli direniş yöntemlerine başvurulmuştur.
- İlk kurulan siyasi partilerin çoğu organizasyondan yoksun ve sınırlı kişilerin katılımıyla kurulmuştur. Bu sebepten dolayı uzun süre devamlılığını sağlayamamış ve bir süre sonra yok olmuşlardır.
- Siyasi görüşleri ve faaliyetleri açısından partilerin tüzüklerini ayıran ana özellik, işgale karşı sergilenen tutum ve bağımsızlığın nasıl sağlanacağıyla ilgili maddesi olmuştur. Bu

¹¹ 1928 yılında kurulan cemaatin fikirleri yayılarak çoğu Arap ülkesinde kendisine bir şube bulmuştur.

¹² Abdülnasır döneminde sosyalizm fikrini ortaya çıkararak, Abdülnasır'ın benimsediği Arap milliyetçiliği sloganı altında "Sosyalizm Birliği" oluşturulmuş ve Mısır'dan doğan bu akım çoğu Arap ülkesine yayılmıştır.

¹³ İnternet: Asad, R. (Mayıs, 2014). "2015, Athr Al Ahzab Al Siyehiya Ala Al Tahwel Al Demokrati Fe Mısır 2013-2015". Arap Demokrasi Merkezi, Web: <http://democraticac.de/?p=1231> adresinden 27 Kasım 2017'de alınmıştır.

konu, Mısır kamuoyunun ve Mısır siyaseti ile kültürü açısından seçkin kesimin ana gündem maddesini oluşturmaktaydı.

- Partilerin kurulması gazetelerin rolüyle özdeşleşmiştir. Ulusal Parti, Al Liva gazetesinin kurucusu; Reform Partisi ise Al Muayyed gazetesinin kurucusu tarafından kurulmuştur. Millet Partisi de Al Ceride gazetesinin hemen ardından kurulmuştur. Görüldüğü üzere gazeteler, partilerin temel faaliyetlerinin ana eksen ve varlıklarının simgesi olmuştur.

Bu durum, bazen gazeteler ve siyasi partiler arasında ihtilafa yol açmıştır. Gazeteler, partilerin “sözcülüğünü yapmak” konusunda rahatsızlıklarını dile getirirken, partiler; “gazetelerin bir oluşumu olmak” konusundaki tartışmayı gündeme getirmişlerdir. Bu ve bunun gibi parti ile gazete arasında birçok ihtilaf ile sözde partiyi temsil eden gazetelerin parti görüşlerine ters düşen tutumları sergilemeleri, tarihçiler tarafından da kayda alınmıştır.

2.1.3. 1953-1974 Yılları Arasındaki Çok Partili Siyasi Rejimden Tek Partili Siyasi Rejime Geçiş Dönemi

1952 Temmuz devriminden sonra tüm partiler tek bir oluşuma dönüştürülmüştür. 16 Ocak 1953 tarihinde tüm partilerin feshedilmesiyle ilgili bir karar alınmış ve bu kararda devrimin liderleri; işgalin devam etmesindeki sorumluluğun partilere ait olduğuna, çoğu partinin işgale ajanlık yaptığına veya saraya yakınlık gösterdiğine kanaat getirmişlerdir¹⁴.

2.1.4. 1974-2011 Yılları arasındaki Tek Partili Siyasi Rejimden Çok Partili Siyasi Rejime Geçiş Dönemi

Eski Cumhurbaşkanı Enver Sedat; siyasi bir açılım yaparak tek parti rejiminden çok partili hayata geçmek için çaba göstermiştir. Bu süre yaklaşık otuz yedi yıl devam etmesine rağmen parti sayısı yalnızca yirmi dört partiye ulaşabilmiştir. Partilerin yarısından fazlası meşruiyetlerini yargı yoluyla elde etmişlerdir. Çoğu partinin de gerek parlamentoda etkili temsili gerek de Mısır'da aktif siyaseti etkileyecek herhangi bir parti faaliyetleri olmamıştır. Özellikle bu partilerin çoğunun halk tarafından oluşturulan alt tabanı bulunmamaktadır. Buna karşılık parti meclisine; parti kurma, faaliyetleri durdurma ve devletin genel menfaati çerçevesinde kararlara itiraz etme konusunda çok geniş yetkiler

¹⁴ İnternet: Asad, R. (Mayıs, 2014). “2015, Athr Al Ahzab Al Siyehiya Ala Al Tahwel Al Demokrati Fe Mısır 2013-2015”. Arap Demokrasi Merkezi, Web: <http://democraticac.de/?p=1231> adresinden 27 Kasım 2017'de alınmıştır.

verilmiştir. Dolayısıyla çoğu halk partisi yalnızca gazete yayımlayan kuruluşlara dönüşmüştür. Partiler de aynı şekilde gazete partilerine ve merkezlerine dönüşmüştür¹⁵.

Silahlı Kuvvetler Yüksek Meclisi'nin 28 Mart 2011 tarihinde almış olduğu 12 No'lu kanun hükmünde karar gereği; siyasi partilerin kurulması ve devamlılığıyla ilgili olarak 1977 yılına ait 40 No'lu kanunun bazı maddeleri tadil edilmiştir. Ayrıca bazı dinî partilerin de kurulmasının yolu açılmıştır. Siyasi Partiler İşleri Meclisi 5 Temmuz 2011 tarihinde; Müslüman Kardeşler'in siyasi kolu olan "Hürriyet ve Adalet Partisi"nin kurulmasına izin vermiştir¹⁶.

Siyasi İslam

"İslam ve Demokrasi" adlı kitapta John L. Esposito ve John O. Voll'a göre¹⁷: çağdaş yaşamdaki İslam ile demokrasi arasındaki ilişki, karmaşık bir ilişkidir. Bunun nedeni ise İslam altyapılı siyasi cemaatlerin ideolojilerindeki farklılıktır. Bazıları İslam'ın demokrasiyi desteklediğini savunurken, bazıları da İslam ile demokrasi arasındaki ilişkiyi reddetmektedir. Kimi görüşe göre İslami cemaatler, rejime ulaşmak için taktik olarak İslam'ı savunmaktadır. Bazı düşünürler ve ünlü İslami gruplar ise İslam'ın ve demokrasinin uyumlu olduğunu savunmaktadır. Bunun yanı sıra bu çağdaş dönemde demokrasinin İslam'ın bir şartı olduğu ileri sürülmektedir (Esposito, 1996: 40:42).

Araştırmacılar; yaşadığımız yüzyılda İslami hareketin çıkış nedenleri konusundaki ihtilafları, sosyal ve kültürel değişiklikler nedeniyle çoğu Müslüman gencin yaşadığı şaşkınlığa bağlamaktadır. Bu değişiklikler geniş kapsamda çağdaş batı kültüründen ve uygarlığından esinlenmiştir. Çoğu kişi bu durumu "Arap milletinin kültürü ile İslam inancı arasındaki bir çatışma" olduğunu dile getirmektedir (Mogheth, 1998:13).

Ayrıca diğer araştırmacılar; İslami hareketin çıkışı tarihi olan 5 Temmuz 1967'yi, Arapların İsrail'e karşı yaşanan yenilgiye eşlik eden bir refleks olduğu görüşündedir. Bu refleksin nedenini de Arap milliyetçiliğinin İsrail'e karşı direnememesi ve bu milliyetçiliğe bir alternatif olmasına bağlanmaktadır. Üçüncü bir görüşe göre ise; İslami hareketin

¹⁵ İnternet: Asaad, R. C. (Mayıs, 2014). "Mısır'daki Demokratik Değişimin Üzerinde Siyasi Partilerin Etkisi-2013-2015", *Arap demokratik merkezi*. Web: <http://democraticac.de/?p=1231> adresinden 21 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

¹⁶ İnternet: Devlet Bilgi Servisi (Şubat, 2019), Web: <http://www.sis.gov.eg/> adresinden 02 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

¹⁷ Esposito, J. L. & Voll, J. O. (1996). *Islam and Democracy*. Oxford University Press: Oxford.

çıkışının, Mustafa Kemal Atatürk'ün Osmanlı'nın sahip olduğu hilafeti sona erdirmesi ile ilişkilendirmekte ve İslami hilafetin düşmesine bir tepki olduğunu savunulmaktadır¹⁸.

“İslami Hareketler Rehberi” kitabının yazarı Abdülmunim Munib, tüm bu açıklamalar ve yorumların doğru olmadığını savunarak bu hareketlerin çıkış nedeninin; "Büyük İslami Bir Cemaate" benzeyen Al Azhar'ın rolünün gerilemesine ve devletin Al Azhar üzerindeki etkisinin artmasına bağlı olduğunu savunmuştur (Munib, 2010:1:6).

Çağdaş İslam hareketi hakkında kitap yazan herkes, İslam hareketinin genel bir hareket olup, sayıca farklı gruplardan ve akımlardan oluştuğu konusunda hem fikirlidir.

Mısır Cihat örgütündeki en önemli siyasî düşünür olan Osama Abdullah Hamid, Mısır'daki İslami hareketi dört ayrı akıma ayırarak değerlendirmiştir. Bunlar şu şekildedir (Munib, 2010:6:10):

- 1-Reformcu İslam Akımı: Barışçı bir çerçevede kapsamında kademeli değişiklik için çalışan “Müslüman Kardeşler” ve benzerleri tarafından temsil edilen akım.
- 2-Devrimci İslam akımı: Silahlı yöntemlerle kapsamlı ve hemen gerçekleşecek bir değişiklik için çalışan Mısır'daki “Cihat Örgütü” ve benzerleri tarafından temsil edilen yasadışı akım.
- 3-Siyasi İslam akımı: Çağdaş Mısır tarihinde Ahmet Hüseyin önderliğindeki “Genç Kız Mısır Cemaati” tarafından temsil edilmektedir. Bu akımda kastedilen; reformcu veya devrimci İslam kavramlarına derinlemesine inmeden hâkime (Devlet Başkanı) karşı gelmek için İslam'ı bir araç olarak kullanmaktır. Bu akıma göre islam; devlet başkanına karşı gelmek için kullanılan bir slogandan ibarettir. Osama Abdullah Hamid'e göre Cemal Abdülnasır, yönetim koltuğuna gelmeden bu düşünce akımına bağlı olmuştur.
- 4-Sahte İslam akımı: Osama Hamid'e göre yönetim geldikten sonra Cemal Abdülnasır'ın temsil ettiği akımdır. Bu akım; kendi menfaatlerini ve İslam ile alakalı olmayan diğer amaçlarını gerçekleştirebilmek için İslam'ı bir vitrin ve slogan olarak kullanmıştır. Osama Hami'de göre; "Siyasi İslam" akımına bağlı olan kişi veya cemaatler, yönetime ulaştıktan sonra "Sahte İslam" akımına dönüşmektedir.

¹⁸ Bu araştırmayı yazarken; kendi faaliyetlerine verdiği gizlilikten dolayı çoğu İslami hareketinin tarihi daha yazılmamıştı. Bir başka sebep ise bu hareketlerin teorikten ziyade pratik aktivitelere önem vermesi ve tarihçesinin yazılmasıyla ilgilenmemesinden kaynaklanmaktadır.

2.1.5. Mısır'da İslam ve Siyaset: İslami Cemaatlerin Oluşumu

İlk Müslüman Gençlik Cemiyeti, Ocak 1923 tarihinde Kahire'de kurulmuş olan Hristiyan Gençler Cemiyeti'ni büyük ölçüde örnek olarak Aralık 1927'de Kahire'de kurulmuştur. Bu cemiyet; siyasi kargaşalara girmemek, sosyal, kültürel, dini ve sportif faaliyetlerle yetinmek gibi Hristiyan Gençler Cemiyeti'ne benzer prensipleri ilke edinmiştir (Al Hüseyini, 1952:3). Mart 1928 tarihinde "Genç Müslümanlar Cemiyeti", kurulduktan bir sene sonra tasavvufî görüntüsüyle sosyal reform yapmak üzere "Müslüman Kardeşler Cemiyeti"¹⁹ adını alarak Mısır'ın İsmailiye kentinde yeniden yapılanmıştır (Al Hüseyini, 1952:4-16). Başlangıçta bu cemiyetin faaliyetleri dinî vaazlar, mescitleri açılması, okulların inşa edilmesi ve İngiliz işgalcilerine karşı halktaki İslami duyguları canlandırmaya yönelik olmuştur (El Beşry, 2002:109). Ancak bu hareket zaman içerisinde Al Banna'nın günlüğünde "Mısır Ekonomik İşgali" diye nitelendirdiği siyasi bir sığata bürünmüştür (Al Hüseyini, 1952:16).

Müslüman Kardeşler kendilerini; kendilerinden daha sonra türeyen diğer İslami cemaatlerin anası olarak görmekteler; ancak Selefiler de manevi olmasına rağmen Müslüman Kardeşler'den yüzyıllar önce Arap yarımadasında ortaya çıkan Vahhabi hareketine bağlı olduklarını görmemişlerdir (Fihmi, 2013:130).

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasının ardından Mısır'da kurulan İslami cemaatler, birleşmeyi hiç denememişlerdir. Tam tersine, değişik görüşlere sahip olarak hep çeşitlilik içinde olmayı seçmişlerdir (Fihmi, 2013:126). Bu durum Müslüman Kardeşler Cemaati'nin kuruluşu içinde geçerli olmuştur.

1946 yılında Müslüman Gençler Cemiyeti Genel Başkanı Salah Harp Paşa adına konuşan Al Hüseyini'nin ifadesi aslında durumu özetler niteliktedir: "Müslüman gençleri ve kardeşleri çağırmanın amacı ve gayesi birdir, dini yüceltmenin ve ülkenin bağımsızlığı için beraber çalışacağız". Buna rağmen Müslüman Kardeşler Cemaati kurucusu ve genel danışmanı olan Hasan Al Banna²⁰ 1938 yılında yaptığı bir hutbede "Amaç tektir, ancak yöntem farklıdır" (Al Hüseyini, 1952:4-5)²¹ demektir.

Müslüman Kardeşler, tabandan merkeze yönelik bir hareketti. Ancak; 1952 yılındaki devrim hareketini ve Arap baharını desteklemek gibi sürekli olan siyasi hedefleri vardı,

¹⁹ (Arapça: جماعة الإخوان المسلمين, Jam'iyat al-'Ikhwān al-Muslimūn) ya da İhvānül-Müslimîn (Arapça: الإخوان المسلمون)

²⁰ Müslüman Kardeşler'i Cemaatin kurucusu ve suikasta kurban gidinceye kadar başkanlığını üstlenen Hasan Al Banna, "Müslüman Gençler Cemiyeti" üyesiydi. Daha fazla bilgi için bkz. Al Banna, 2011:40.

²¹ Konuyla ilgili daha fazla bilgi için; bkz. Al Banna, 2011:86

Müslümanlar Kardeşler'in siyasi sancak veya devrim altında devlet kurma kapasiteleri yoktu (Koşak, 2016:38).

Hasan Al Banna'nın hutbelerinde ve makalelerinde İngiltere, Romanya ve Türkiye'nin yönetim şekillerinin model alındığı görülmektedir. Özellikle Türkiye'de "Güçlerin birleştirilmesi" adı altında partilerin kapanmasını savunmuştur. Müslüman Kardeşler'in geçen yüzyılın ilk yarısında siyasi arenada boy gösterdiklerinde, Mısır'daki partilerin kapanmasına yönelik politikanın yürütülmesini teşvik etmiştir. Çünkü bu partilerin özel şartlar altında ve şahsi menfaatler doğrultusunda kurulduğunu, belirli program veya tüzüğünün olmadığını ileri sürmüştür (Fihmi, 2013:6-109)²².

Müslüman Kardeşler Cemaati için; kendini ve vizyonunu tanıtmının en önemli aracı medyadır. Dolayısıyla hükümetle barış anlaşması sağlanıp, kurulduğu andan itibaren 1957 yılında yasaklanıncaya kadar çok sayıda gazete ve dergi yayımlanmıştır²³. Bu gazete ve dergiler şu şekildedir:

- Müslüman Kardeşler haftalık gazete (1933-1938) (daha sonra 1942 yılında yayımlanmaya başlanmış ancak 1946 yılında el konulmuştur.)
- Al Nezir haftalık dergi (1938-1939)
- Al Manar dergisi (1939-1940)
- Al Taaruf haftalık dergi (1940)
- Al Şua haftalık dergi (1940)
- Müslüman Kardeşler günlük gazete (1946-1948)
- Al Şabab aylık dergi (1947-1948)
- Al Keşkul Al Cedid dergisi (1948)
- Al Dava dergisi (1951-1957)

1940'lı yıllarda, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve İngilizlerin Mısır'da kalmaya devam etmesinin ardından, cemaatin siyasi faaliyetleri artarak siyasi arenada daha açık bir şekilde görülmeye başlamıştır. Müslüman Kardeşler, işgale karşı eylemlere katılmıştır. Ayrıca Hasan Al Banna; "Güçlerin birleşmesi ve ulusal hatların organize olması" için tüm ulusal hareketlere ve oluşumlara çağrıda bulunmuştur. O gün yayınlanan

²² Daha fazla bilgi için; Müslüman Kardeşler gazetesine bakınız, sayı 701, 24 Temmuz 1946

²³ İnternet: Derviş, Ş. (Mart, 2014). "Kuruluşun Düşüşü: Müslüman Kardeşler Cemaatinin Medya Araçları" *Al Labban*. Web: <http://www.acrseg.org/2644> adresinden 24 Mart 2019'de alınmıştır.

"Günlük Müslüman Kardeşler" gazetesi de İngilizlerle iş birliği yaptıkları iddiasıyla hükümeti eleştirmişti^{24 25}.

12 Aralık 1947 tarihinde Hasan Al Banna'nın önderliğindeki bu cemaat, Filistin'deki işgale karşı gösteriler düzenlemiştir. 6 Mayıs 1948 tarihinde cemaat; Mısır hükümetinden ve diğer Arap hükümetlerinden Yahudilere karşı "Kutsal Cihat" ilan edilmesini istemiştir (Al Hüseyini, 1952:36). 15 Mayıs 1948 tarihinde Müslüman Kardeşler, Arap Birliği çatısı altında Filistin savaşına katılmıştır (Al Hüseyini, 1952:33-34). Bu durum Mısır hükümetinin; Müslüman Kardeşler'in güçlerinin artmasından ve siyasi açıdan büyümesinden dolayı endişe duymasına yol açınca, Müslüman Kardeşler, hükümete karşı darbe yapmakla suçlanmıştır. 8 Aralık 1948 tarihinde Mısır hükümeti, askerî bir kararla bu cemaatin feshedilmesine, yerlerinin kapanmasına, baskılarına el konulmasına ve tüm varlıklarının haczedilmesine yönelik karar almıştır (Al Hüseyini, 1952:34-35). 12 Şubat 1949 tarihinde Hasan Al Banna; Müslüman Kardeşler'in kapanmasının ardından Müslüman Gençler Cemiyeti üyelerinin sık sık uğradıkları suikastlerin biri sonucunda öldürülmüş ve çok sayıda cemiyet üyesi gözaltına alınmıştır. Aynı yılda, o gün Mısır'da popülaritesi en yüksek olan Al Vafd Partisi parlamentoda ezici çoğunluğu sağlamıştır. Müslüman Kardeşler'in desteği bu başarının sağlanmasında çok büyük rol oynamıştır. Bu başarının sağlanmasının, Müslüman Kardeşler'in sıkıntısının çözülmesinde büyük rolü olmuştur. Gazeteleri tekrar yayın hayatına girmiş, cemaatin başına da Hasan İsmail Al Hudeybi getirilmiştir. 1951 yılında Mısır ile İngiltere arasındaki gerginliğin büyümesinin ardından İçişleri Bakanlığı; Mısır hükümeti yasalara uygun oldukları sürece Müslüman Kardeşler'in siyasi arenada faaliyet göstermelerine izin vereceklerini açıklamıştır (Al Hüseyini, 1952: 33-37).

1952 yılındaki devrimin ve Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından Müslüman Kardeşler cemaati yasaklanarak çoğu yöneticisi gözaltına alınmış, tüm faaliyetleri yasaklanmış ve tüm yayınlarına el konulmuştur (Al Hüseyini, 1952:37). "Gayri müminlere" karşı cihadı desteklemesi ve İslam şeriatının yasakladığı cezaları uygulama isteklerinde görüldüğü gibi, bu hareketin sert bir ideolojisi bulunmaktadır. Ancak gayelerini gerçekleştirmek için uzun vadeli olan stratejileri kapsamında yer alan şiddeti benimsemişlerdir. Yakın zamana kadar bu cemaatin sloganı "Hedefimiz Allah, önderimiz Peygamber, yaşamız Kur'an, yolumuz

²⁴ O dönemde, Şubat 1946 tarihinde hükümeti kurma görevinin verildiği kişi İsmail Sıtkı, aynı yılın Aralık ayında istifa etmiştir. Daha fazla bilgi için bkz. Heykel, M. H. (2002). **Arşlar ve Ordular**. Şuruk Yayınevi: Kahire.

²⁵ İnternet: Tarihi Araştırmalar Merkezi, (Şubat, 2019) "Wikipedia Müslüman Kardeşler", Eşref Eid Al Antepi, Web: <http://www.ikhwanwiki.com> adresinden 03 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

cihat, Allah yolunda ölmek en büyük ümidimizdir” olarak süregelmekteydi. Ancak bu slogan, artık Müslüman Kardeşler’in resmî yayınlarında basılmamaktadır. Resmî olarak Müslüman Kardeşler, 1971 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Enver Sedat ile yapılan anlaşma gereği stratejik olarak şiddetten vazgeçtiler. Bunun sebebini ise Nasır akımına karşı desteğe ihtiyaç duymaları şeklinde açıklamışlardır²⁶.

İslami cemaatler, 90'ların başına kadar Mısır'da resmî olarak tanınmamışlardır. Cemaat liderlerinin çoğu kez serbest bırakılarak muhalefet adı altında parlamento seçimlerine girmelerine izin verilmiştir. Ancak Müslüman Kardeşler "yasaklı cemaat" olarak tanınmaya devam etmiş, siyasi parti ve basın platformu kurmasına izin verilmemiştir. Ancak özellikle 2000 yılı başta olmak üzere son yıllarda Müslüman Kardeşler Cemaati, internet üzerinde çok sayıda web sitesi kurmuştur. Bu internet sitelerinden en tanınmış olanlar şu şekildedir²⁷:

- Ikhwanonline (2003)
- Ikhwanweb (2005) İngilizce
- İkhwanwikipedia (2009) İngilizce

Müslüman Kardeşler’in faaliyet gösterdiği dönem içerisinde, parlamentodaki en büyük katılımları; 25 Ocak 2011 devriminden önce, 2005 yılındaki 88 koltuk ile muhalefet saflarında yerlerini aldıkları dönemde gerçekleşmiştir (Fihmi, 2013:124).

25 Ocak 2011 tarihindeki olaylardan sonra Müslüman Kardeşler Cemaati; "Hürriyet ve Adalet" adında bir parti kurmuş, aynı isme sahip bir gazete yayımlanmış ve “Mısır 25” adında bir televizyon kanalı açmıştır. 30 Haziran 2013 tarihinde yaşanan ve "Kalkışma hareketi"²⁸ olarak isimlendirilen olaylardan sonra Müslüman Kardeşler Cemaati, “terör cemaati” olarak ilan edilerek tüm faaliyetleri yasaklanmış, merkezi kapanmış, gazete ve televizyon kanalı kapatılmıştır. Ancak bazı internet siteleri bugün itibarıyla hâlâ aktiftir.

25 Ocak 2011 Devrimin Sonrasındaki Mısır’daki Siyasi Gelişmeler

İslami hareketlerin yükselmesi, Arap arenasındaki siyasi ve fikri tartışmaların ana eksenlerinden biri sayılmaktadır. Bu tartışma; 2010 yılının sonlarından itibaren demokratik

²⁶ İnternet: Friedland, E. (Ağustos, 2016). “Müslüman Kardeşler”. (Özel Rapor) Web: <http://clarionproject.org/wp-content/uploads/Muslim-Brotherhood-Special-Report.pdf/> adresinden 23 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

²⁷ İnternet: Derviş, Ş. (Mart, 2014). "Kuruluştan Düşüşe: Müslüman Kardeşler Cemaatinin Medya Araçları" *Al Labban*. Web: <http://www.acrseg.org/2644> adresinden 24 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

²⁸ Muhammed Mürsi'nin yönetimini düşürmek amacıyla siyasi aktivistler, sosyal medya ağları üzerinde imza toplama çağrısında bulunmuşlardı.

değişim amacıyla olduğu iddia edilen, çoğu Arap ülkesinde ortaya çıkan, siyasi reformlar ve demokratik değişim adı altında kök salmış yönetimleri deviren ve diğer yönetimlerin önemli ölçüde geri adım atmalarına neden olan eylemler ardından ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla İslami akımlar ile güçlerin belirgin bir şekilde siyasi kararlarda etkili olmasına ve Mısır ile Tunus'ta olduğu gibi eski hükümetlerin ardında kalan yönetsel boşluğu doldurmak için yönetime ulaşmasına yol açmıştır. Ancak İslami akımlar; sağlanan bu “faydaları” korumakta başarısız olmuştur. Belki bunun sebebi, yeni bir ülke inşa etmedeki açık ve net bir bakışın olmaması ile buna ilave olarak Mısır'da olduğu gibi siyasi arenada uzun süre kaldıktan ve emniyet birimleri tarafından baskıya maruz kaldıktan sonra bu arenadaki deneyimsizlikleri olarak açıklanabilir²⁹. Mısır'da da olduğu gibi; Müslüman Kardeşler Cemaati, her ne kadar bazen açık bir şekilde çalışmaya uğraşsa da gizi bir oluşuma benzemiş ve siyasi arenada baskıya maruz kalmıştır. Sonuç olarak, Arap arenasındaki İslami akımların çok büyük bir misyonu olduğu, bu misyonun da demokrasi için tehlike kaynağı olmadığı da idda edilmektedir³⁰. Sonraki bölümde ise 25 Ocak 2011 tarihi ile 2011 yılındaki parlamento seçimleri arasındaki süreyi kapsayan İslami siyasi akımların incelenmesi hedeflenmektedir.

2.1.6. Arap Baharı

Hobsbawm'a göre (1996:112) “Halkların Baharı” terimi, daha önce 1789 yılında yaşanmış olan Avrupa devrimlerine verilen isimdir. “Arap Baharı” kavramı ise; Prof. Dr. Mark Lynch'a ait ve 06 Ocak 2011 tarihinde “Foreign Policy” adlı dergide yayınlanan "Obama's Arab Spring" adlı makalesinde görülmüştür³¹. Lynch (2011), yaşanan bu devrimlerin sonucunda hiçbir yönetimin devrilmeyeceğini, Arap hükümetlerinin bunlara karşı geleceğini tahmin etmiştir.

Arap dünyasında yaşanan ve ilki Aralık 2010 yılında Tunus'ta olan grevler ve eylemlere verilen isimler; “devrim”, “demokrasiyi isteyen eylem” ve "Arap Baharı" olarak değişse de yaşanan tüm bu eylemlerin sonuçlarına bağlı olarak hepsi tek ideoloji altında sınıflandırılmaz. Tüm bu eylemler her ne kadar demokrasinin yokluğunda halkların temel siyasi haklarından mahrum olmaları, yolsuzluğun büyümesi ve sosyal eşitliğin yok olması çatısı altında ortak bir sebepten dolayı ortaya çıktığı iddia edilse de aynı ideoloji altında

²⁹ İnternet: Şamar, S. (Temmuz, 2014). “Demokratik Dönüşüm ve İslami Hareketlerin Yükselişi (Mısır Modeli)”. (4500). Web: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=422044> adresinden 14 Mart 2019'de alınmıştır.

³⁰ a.g.e.

³¹ İnternet: Lynch, M. (Ocak, 2011). “Obama's “Arab Spring”?”. Web: <http://foreignpolicy.com/2011/01/06/obamas-arab-spring/> adresinden 4 Şubat 2019'de alınmıştır.

sınıflandırılmamaktadır. 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta 26 yaşında Muhammed Bouazizi adlı genç; sebze satışı yaptığı el arabasına belediye tarafından el konulmasının ardından kendini yakarak ülkedeki tüm gösterilerin başlamasına sebep olmuştur. Bouazizi, 4 Ocak 2011 tarihinde vefat etmiş ve cenazesine 5 bin kişi katılmıştır (Birdal, 2012:11-15).

Arap baharını yaşayan ülkelerde İslami güçler için yeni bir çağ açılmıştır. Bu güçler; yasaklı sosyal ve siyasi güçlerden, kabul gören sosyal ve siyasi güçlere dönüşmüştür. Bu durum, İslami siyasi akımların muhalefet konumundan karar alan konumuna geçmesine neden olmuştur (Avni, 2012:3).

Arap devrimlerinin fitilinin belli bir hareket veya cemaat tarafından yapıldığını söylemek zor olacaktır. Arap devrimleri toplumun genel bir isteği olup, siyasi hareketler ve partiler tarafından da desteklenmiştir. Olayların ortaya çıkmasında siyasi, ekonomik ve toplumsal zulümler, teknolojik ve lojistik faktörler gibi iç içe geçen ve kesişen pek çok etken bulunmaktadır. Bu etkenler, devrimin çehresini etkileyerek ve devrimleri ateşleyerek diğer ülkelere de sıçramasına neden olmuştur (Al Anani & Malek, 2013:50).

Örneğin Mısır'da 25 Ocak 2011 tarihindeki devrimin, hedef olarak diğer devrimlerden pek fazla farkı yoktur. Bu devrimin ilk kıvılcımı; toplumsal zulme karşı, yayılan yolsuzluğa karşı, yönetimde kök salmış belli bir siyasi gruba karşı gelerek başka bir siyasi grubu (Fethi, 2011) yönetime getirmek için yaşanmıştır. Ayrıca; eylemleri yapan grupların belli bir siyasi hareket veya ideolojik akımları yoktu; bütün bu gruplar tek bir hedefi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş topluluğun meydana getirdiği eylemin bir sonucuydu.

Ayrıca siyasi partilerin ve dini güç otoritelerinin bu tür eylemlerdeki katkısı; Tunus'ta olduğu gibi neredeyse yoktu. Hatta Mısır'da olduğu gibi çok fazla etkin değildi. Eylemleri besleyen tek varlık ortak bir fikir çevresinde toplanmış topluluklardı. Siyasi partilerin ve dini güç otoritelerinin verdiği bu destek; devrimcileri tek safta tutarak, devrimcilerin manevi durumlarını en yüksek seviyede tutmak, devrime maddi ve insan kaynağını sağlamak üzerine olmuştur.

Halil Al Anani'nin "Arap Devrimleri Gölgesindeki İslami Akımlar"³² adlı çalışmasında; İslami hareketlerin sahip olduğu organizasyon ve hareket sistemine göre devrimlerin, yalnızca bir kıvılcım görevi üstlendiğini belirtmektedir. Her ne kadar daha sonraki aktivitelere katılım sağlamış olsa da İslami hareketler, lider bir durumda değildi. Ayrıca

³² İnternet: Anani, H. A. (Temmuz, 2011). Al Ahram gazetesine bağlı Uluslararası Siyaset Dergisi. Web: <http://www.siyassa.org.eg/News/1629.aspx> adresinden 03 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

İslami hareketlerin bu devrimlere katılımı; diğer katılımcılarda olduğu gibi bir taraf olmaktan öteye geçmemiştir. Örneğin; Mısır'da Müslüman Kardeşler Cemaati 25 Ocak 2011 devrimlerine başta katılmamış, ancak o cemaatin üyeleri bireysel olarak tüm eylemlerde yer almışlardır. Ancak Müslüman Kardeşler Cemaati, devrim hareketi bir halk hareketine dönüştükten sonra açık bir şekilde bu devrime katıldığını ilan etmiştir³³.

2.1.7. Mısır'da Demokratik Değişim

25 Ocak devrimi; Mısır devletinin resmî yönetiminde belirgin bir değişikliğe neden olmuştur. Bu değişiklik; Cumhurbaşkanının yetkilerini Silahlı Kuvvetler başkanına aktarmaktan ibarettir. Yönetim, silahlı kuvvetler başkanına teslim edildiğinde, yasal ve uygulama heyetleri de aktif durumdaydı. Sergilenen yönetime bazen "Geçici hükümet" bazen "Uygulama yönetimi" deniliyordu. En son olarak Dr. Kemal Cenzuri başkanlığındaki "Ulusal kurtarma hükümeti" kurulmuştur (Abu Amud, 2012:72).

Askerî meclisin; en kısa sürede yönetimi sivillere teslim edeceğini açıklaması üzerine İslami akım dâhil olmak üzere Mısır'daki tüm siyasi güçler, eski cumhurbaşkanı Mübarek'in ardından askerî meclis tarafından yapılacak seçimleri kazanarak yönetimi elde etmeye çalışmıştır. Mısır'daki siyasi akım, tüm oluşumlarıyla birlikte Ocak devriminden önceki hâlden daha farklı bir şekle bürünmüştür. Yaşanan en önemli değişiklik yapılan seçimler olmuştur. Devrimi takip eden iki sene boyunca çok sayıda seçim ve referandum yapılmıştır³⁴. Bir sonraki bölümde, İslami akımın millet meclisinde nasıl yer edindiği incelenecektir.

2.1.7.1. 25 Ocak 2011 devrimi öncesi İslami akımlar

2.1.7.1.1. Müslüman Kardeşler

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin rolü, kurulduğu 1928'den beri farklı şekillerde gelişmiştir. 1928 ile 1954 yıllar arasındaki süreçte siyasi ve sosyal anlamda hep ilerlemiştir. Ancak 1954 ile 1970 yılları arasındaki süreçte cemaatin faaliyetlerine karşı sert tutumlar sergilenmiştir. 1971 ile 1992 yılları arasındaki süreç ise; cemaatin kendi saflarını toparlamak ve siyasete dönmek için geçen süre olmuştur. 1993 yılında itibaren yine siyasi

³³Müslüman Kardeşler Cemaati lideri; bu devrime katılan üyelerin bireysel bir katılım sergilediklerini, liderleri tarafından bu yönde herhangi bir talimatlarının olmadığını belirtmiştir, Al Şuruk gazetesi, sayı 720, Cuma 21 Ocak 2011.

³⁴ Örneğin 19 Mart 2011 tarihinde yapılan Anayasa Reformu Referandumu ve 28 Kasım 2011 tarihinde başlayan Millet Meclisi ve Şura Meclisi Seçimleri, 23 Mayıs 2012 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanı Seçimleri ve 15 Aralık 2012 tarihinde yapılan Yeni Anayasa referandumu vb.

yönetim tarafından cemaatin faaliyetlerine baskı kurularak, siyasi arenadaki etkisi azaltılmaya çalışılmıştır (Abu Amud, 2012:73).

Bu bölümde; Müslüman Kardeşler Cemaati'nin 25 Ocak 2011 devriminden önceki süreçte oynadığı siyasi role değinilecektir.

Hüsnü Mübarek, devlet yönetiminin başına 1981 yılında eski Başkan Sedat'ın ardından gelmiştir. 25 Ocak 2011 devrimi sonucu yönetimden geri çekilinceye kadar 30 sene boyunca ülkeyi yönetmiştir. Mübarek'in yönetimi boyunca Müslüman Kardeşler Cemaati, resmî olarak yasaklıydı ve sınırlı sayıda birtakım faaliyetlerde bulunmasına izin verilmiştir. Cemaat bu kapsamda "Liva-ıl İslam" ve "İtisam" adlı gazeteleri yayınlamıştır³⁵. Bu sebepten dolayı Müslüman Kardeşler ile Mübarek yönetimi arasındaki ilişki, gel-git özelliğine sahipti. Bu ikili arasında Abdülnasır döneminde olduğu gibi sert çarpışmalar yoktu. Ancak, Mübarek; eski Başkan Sedat'ın yaptığı gibi bu cemaati kullanarak Nasırı ve komünizmi yok etmek için cemaatle iş birliği yapmamıştır. Ayrıca cemaat; yönetimle ihtilafa düşmek istemediği için siyasi arenada açık ve şeffaf bir duruş sergilemiştir. Buna ilave olarak her türlü şiddetle ilişkisini keserek barışçıl bir duruş göstermiştir (Al Avadi, 2009: 62/76).

Müslüman Kardeşler; 1984 parlamento seçimlerine Al Vafd Partisi'yle yaptığı ittifak sonucunda sekiz koltuk kazanmış, 1987 yılındaki seçimlerde İş Partisi'yle ittifak kurarak 60 koltuk üzerinden 36 koltuk kazanmış ve böylece siyasi yaşama katılmıştır (İbrahim ve Ragıp, 1996:9). Bunu takip eden sürece ilişkin yapılan araştırmalarda, buna “savaşın başlangıcı” ismi verilmiştir. Bunun sebebi ise Müslüman Kardeşler'in devlet kurumlarına sızmalarıdır. Bu durumda yönetim; cemaatin sızmayı başardığı kurumların faaliyetlerini dondurarak bu sızmayı engellemeye çalışmıştır (Garip, 2014:97).

Müslüman Kardeşler; kendi ağırlığı olan bir cemaat niteliğinde siyasi arenada ağırlığını göstererek ve her ne kadar siyasi parti kurmakla ilgili yasal bir onayı olmasa da parlamento seçimlerinde aldığı yetkiye istinaden faaliyetlerini sürdürmüştür. O dönemdeki diğer siyasi partilerin (Liberal, Laiklik ve Ulusal Partiler vb.) zayıf olmasından dolayı, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin siyasi gücü artmıştır (Abadi, 2016:24).

2005 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimlerini %88 oranla Hüsnü Mübarek kazanmıştır. Aralık 2006 tarihinde Mübarek, Mısır parlamentosuna bir mektup yazarak

³⁵ İnternet: İkwawiki, (Nisan, 2013). Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in Tarihçesi. Web: www.ikhwanwiki.com adresinden 28 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

1970 yılında anayasanın 34 sayılı maddesinin revize edilmesini talep etmiştir. 26 Mart 2007 tarihinde ise; %75,9 oranında oy alarak istenilen revizeler referandumda kabul edilmiştir. Bunun amacının ise devleti yönetimi ile siyasi partiler arasındaki dengeyi sağlamak olduğu söylenmektedir. Ancak bu eylem, aynı zamanda parti kurmaları için Müslüman Kardeşler'in önünü kapatmıştır. Bunun gerekçesi ise; dini anlayış üzerine kurulan her türlü partinin yasaklanması üzerine kurulmuştur³⁶. Bu durum Müslüman Kardeşler Cemaati tarafından muhalefeti yok etme olarak değerlendirilmiştir. 2009 yılında Nükleer Heyeti eski başkanı Muhammed Al Baradi'nin Mısır'a dönmesinin ardından Müslüman Kardeşler dâhil olmak üzere tüm siyasi güçler, "Reform için ulusal cemiyet" çatısı altında toplamıştır. Bu yeni oluşum, anayasanın değiştirilmesi, Mübarek ile oğlunun seçimlerde aday olmaması ve sosyal eşitliğin sağlanması yönünde birtakım isteklerde bulunmuştur. Ayrıca Al Baradi; 2010 yılındaki parlamento seçimlerinin protesto edilmesini talep etmesine rağmen Müslüman Kardeşler, bu seçimlere katılmıştır. Ancak daha sonra seçim sonuçlarına hile karıştığı iddiasıyla seçimlerden çekilmiştir³⁷.

2.1.7.1.2. Selefilere

Ocak devriminden önce Selefiler, siyasi sahnede yer almamaktaydı. Ortak çalışma konusunda ve İslami cemaat veya oluşumları kurma konusu üzerine çatışmalar yaşanmaktaydı (Fehmi, 2011:34). Bu dönemde Selefiler, reform için yapılacak her türlü siyasi çalışmayı reddetmişlerdir. Bazı selefi güçler, siyasete katılmanın "Tevhid inancına aykırı" olduğu yönünde yorum yapmıştır (Garip, 2014:100).

Selefilerin siyasi arenaya girmeyi kabul etmemeleri, onların Mübarek'in gözünde Müslüman Kardeşler'den daha iyi bir konuma getirmiştir. Bundan dolayı fikirlerini yaymaları için kendilerine daha geniş imkânlar sunulmuş ve uydu üzerinden yayın yapan kanallar tahsis edilmiştir. Böylece genel çerçevesi çizilmiş bir sınır içerisinde kalmış ve siyasete dahil olamamışlardır. Halil Al Anani'ye göre Mübarek; siyasi dengeyi sağlamak için Selefilere kullanmıştır (Al Anani & Malek, 2013:61).

2.1.7.2. 25 Ocak 2011 Devriminden sonra İslami akımlar

25 Ocak 2011 tarihindeki olayların bir halk devrimi olarak başladığı ve devrimi desteklemek için dijital olanakları kullanabilen gençler tarafından yönetilen bir devrim

³⁶ Dini anlayış üzerine kurulan her türlü parti veya siyasi oluşumun yasaklanması talimatını beyan eden 5 sayılı madde.

³⁷ Brown, N. & Dunne, M. (2013). "Al Tadilat Al Destoriye Al Msera Fi Mısır". *Carnegie Endowment for International Peace*.

olarak devam ettiği savunulmaktadır. Dolayısıyla bu olayların sorumluluğunu üstlenebilecek bir lider yönetim yoktu. Bu çerçevede Müslüman Kardeşler ve Selefler başta olmak üzere bazı dini akımlar, kendilerine açık bir şekilde göstererek gizli faaliyetlerini devam ettirmeye başlamışlardır³⁸.

Aliddin Hilal'e göre; Mısır'daki demokratik değişim 25 Ocak eylemlerinin ardından üç evreden geçmiştir. Bu evreler şu şekildedir:

Birinci aşama: 11 Şubat 2011 tarihinde Mübarek'in yönetimden çekilmesi ile 20 Temmuz 2012 tarihinde Mürsi'nin seçilmesine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu süre boyunca ülkenin yönetimi silahlı kuvvetlerin elindeydi.

İkinci aşama: 30 Haziran 2012 seçimlerinin Mürsi tarafından kazanılmasından 30 Haziran 2013 tarihine kadar devam etmiş ve Müslüman Kardeşler tarafından yönetilmiştir. Bu süreçte Mürsi; bütünüyle bir anayasa açıklayarak Cumhurbaşkanının ülkedeki anayasaya ve uygulayıcı yönetimlere hükmetmesini sağlamıştır.

Üçüncü aşama: Muhammed Mürsi'nin 3 Temmuz 2013 tarihinde devrildiği ve yönetimin geçici olarak Anayasa Mahkemesi Başkanı tarafından yönetildiği bir heyete devredilmesiyle başlamıştır (Hilal, 2014)³⁹.

Bu çalışmanın konusu bakımından büyük öneme sahip olan birinci aşamada yönetim silahlı kuvvetlerin elindeydi. İlerleyen bölümlerde anlatılacak olan genel seçim süreci ve İslami akımın nasıl yönetime ulaştığı incelenecektir. Bu süreçte; siyasi çehreyi değiştiren beş anayasa ilanı yapılmıştır. 11 Şubat 2011 tarihinde o dönemdeki Silahlı Kuvvetler komutanı Tantavi, bir karar alarak 1971 yılına ait anayasanın revize edilmesi ve 179 sayılı maddenin iptal edilmesi ile 76, 79, 88, 139, 184 ve 93 sayılı maddelerin revize edilmeleri için bir heyet oluşturmuştur (Salama , 2011:103). Yapılan revizelerle ilgili aynı yılın 19 Mayıs tarihinde bir referandum yapılarak %41 oranında katılımı gerçekleştirilen seçimde çoğunluk, evet oyu kullanmıştır (Hasan, 2012:295). Daha sonra Silahlı Kuvvetler üst meclisi, 1977 yılına ait ve siyasi partilerin kurulmasıyla ilgili bir karar alarak bu kanunu revize etmiştir. Ancak bu durumda kurulacak olan partinin ihtar ile kurulabileceği ve ruhsata gerek duyulmayacağı için Haziran 2012 sonuna kadar 35 siyasi parti kurulmuştur. Bu partiler siyasi arenada değişik alanlarda faaliyet gösteren birçok partiden oluşmaktadır.

³⁸ İnternet: Fathi, Ş. (Temmuz, 2011). "Al Dawla Al Denya Al Sinaryo Al Akal İhtimalen We Al Akther Taatheran Fi Mustakbal Mısır". El Siyaset El Dawlya Dergisi, Vol. 185. Web: <http://www.siyassa.org.eg/News/1629.aspx> 29 Kasım 2017'de alınmıştır.

³⁹ İnternet: Hilal, A. (Nisan, 2014). "Mısır'da demokratik değişikliğin ufukları". Web: <http://www.acrseg.org/2619>, adresinden 18 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

Örneğin "Hürriyet ve Adalet" adlı parti tarafından temsil edilen Müslüman Kardeşler Cemaati ile "Nur", "Fazilet" ve "Asalet" adlı partiler tarafından temsil edilen Selefilere, "Yapı ve Kalkınma" adlı parti tarafından temsil edilen İslami Cemaat ve bunlara ilave olarak liberal, sol ve diğer görüşlü partiler de bulunmaktaydı. Ayrıca; devrimden önce parti kurma çabaları olan diğer ılımlı oluşumlar, bu durumdan faydalanarak parti kurmuştur (Salama, 2014:164-165). 2011 yılının sonları ile 2012 yılının başları arasında genel seçimler yapılmıştır. Bu seçimler 2012 yılının sonuna kadar büyük siyasi ihtilafa neden olmuştur. Bu ihtilaf 2012 yılının sonuna kadar devam etmiş olmakla birlikte, ihtilafın sebebi de anayasayı yapıp ardından seçimlerin yapılmasını savunanlar ile önce seçimlerin yapılması ve ardından anayasanın yapılmasını savunan siyasi oluşumlar arasındaki fikir ayrılığı olmuştur. İkinci görüşü savunan akım ise, seçimi kesin olarak kazanacağı gözüyle baktığı için bu görüşü savunmuştur. Yapılan seçimler sonucunda; parlamento koltuklarının çoğu Hürriyet ve Adalet Partisi tarafından temsil edilen İslami akım ile Selefilere partisinden olan Nur Partisi'nin kazandığını göstermiştir. Bu seçimler sivil toplum örgütleri tarafından da izlenmiştir. İlk defa gözlemci olarak katılan yabancılara ilave olarak 132 ulusal örgüt katılmıştır. Seçimlerin yapılması ve sonucunda elde edilen bulgularına göre; seçmenlerin verdikleri oyların değiştirilmesinden ziyade yapılan değişikliğin gelişigüzel ve plansız bir şekilde yapıldığını göstermiştir⁴⁰.

Yönetimi devirdikten sonra ortaya çıkan en büyük sorun; devrimin fitilini ateşleyenlerin yönetime gelmemeleri ve hiçbir şekilde yönetime katılmamalarıdır. Oysa Müslüman Kardeşler Cemaati, devrime destek veren diğer dinî gruplardan daha sistematik bir yapıya sahip görünüm sergilemekteydi⁴¹.

2.1.7.2.1. Selefî Nur Partisi

25 Ocak devrimi, siyasi olayların bir parçası olmayan selefî akımını öne çıkardığı kadar diğer siyasi ve sosyal oluşumları öne çıkaramamıştır. Selefilere grubu; devrimden sonra kendilerini temsil eden "Nur Partisi" adında bir parti kurmuş ve bu parti zamanla var olan selefî partilerin en önemlisi olmuştur (Fethi, 2011). Nur Partisi'nin siyasi açıdan deneyimi olmamasına rağmen "Fazilet", "Yapı ve Kalkınma" partileriyle koalisyon kurarak 25 Ocak devriminden sonraki ilk parlamentonun %25'ini kazanmıştır. Bu partiler ilk başta

⁴⁰ 2012 yılındaki yapılan 8. İnsan Hakları Ulusal Raporu Taslağı, s.69-71

⁴¹ İnternet: Hilal, A. (Nisan, 2014). "Mısır'da demokratik değişikliğin ufukları". Web: <http://www.acrseg.org/2619>, adresinden 18 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

Müslüman Kardeşler Cemaati'yle anlaşma sağlamışlar, ancak koltuk dağıtma oranına itiraz ettikleri ve istedikleri önemi göremedikleri için çekilmişlerdir.

Selefi akımının siyaset arenasına yönelmesiyle ilgili dikkati çeken en önemli nokta ise bu akımın siyasetle uğraşmaları konusunda fikir ve düşüncelerinin hızlı bir şekilde değişmesidir. Çünkü bu akımın içerisinde siyasetle uğraşmayı yasaklayan ve “günah” olduğunu savunan bir kesim bulunmaktadır. Bir diğer kesim ise siyasetle uğraşmaya karşıydı. Ancak 25 Ocak Devrimi'nden sonra Selefi akımı, büyük ölçüde siyaset ile uğraşmıştır. Bu kapsamda da daha önce kendi fikirlerine ters düşen vatandaşlık hakları, Hristiyanların hakları, yasaların egemenliği, dini akımın revize edilmesi gibi konuları artık ele alabilir hale geldiler (Al Anani & Malik, 2013:63).

Anayasanın revizesiyle ilgili 19 Mart 2011 tarihinde yapılan referandum, Selefilere çıkarılması ilan eden ilk olay olmuştur. Selefilere bir bildiri yayımlayarak Mısır halkından bu referanduma katılmalarını ve anayasanın ikinci maddesine dokunulmamasının garantisi olarak yapılan değişiklikleri onaylamalarını istemiştir (Bekir, 2011). Oysa bahsi geçen bu madde referandumda yer almayan bir madde idi⁴².

2.1.7.2.2. Müslüman Kardeşler - Hürriyet ve Adalet Partisi

Müslüman Kardeşler Cemaati, 25 Ocak 2011 devriminden önce diğer liberal ve solcu partilere göre Mısır'da en büyük ve en etkili muhalefet konumundaydı (Al Anani, 2014:3/6). Ocak devrimi, bu cemaatin kendi tarihindeki en önemli dönüm noktası olmuştur. Kurulduğu ilk günden itibaren tüm faaliyetlerini gizlice yürütmüş olan bu oluşumun partiler heyeti tarafından 06 Haziran 2011 tarihinde onaylanmasıyla "Hürriyet ve Adalet Partisi" adı altında tüm faaliyetlerini alenen yapmaya başlamıştır (Fethi, 2011).

Cemaat; 25 Ocak protestolarını organize eden oluşumlar arasında değildi, ancak sahip olduğu internet sitelerinde protestolara katılmak için çağrıda bulunmuşlardır. "Birinci Kızgınlık Eylemleri Cuması" olarak bilinen ve 28 Ocak 2011 tarihinde yapılan protestolara resmî olarak katılmamış olsalar da bazı üyeleri bireysel olarak katılmışlardır. Cemaatin protestolara ve eylemlere katılması bu eylemlere lojistik destek sağladığını göstermektedir. Eski başkan Hüsnü Mübarek'in ayrılmasından kısa bir süre sonra muhalif olan liberal oluşumlar ile Müslüman Kardeşler arasında gerginlik başlamıştır. Örneğin, önerilen bazı anayasal revizelerle ilgili yapılacak anayasa referandumu gerginliğe neden olmuştur. Müslüman Kardeşler bu referandumu desteklemiş ve onaylanması için kampanya

⁴²Mısır Anayasanın ikinci maddesi: Kanunların ana kaynağı İslam şeriatıdır.

başlatmıştır, oysa liberal muhalefet kesimi buna karşı çıkararak reddedilmesi yönünde çağrıda bulunmuştur (Garip, 2014: 114).

Askeri meclis; Kasım 2011 sonunda parlamento seçimleri için çağrıda bulunmuştur. Müslüman Kardeşler Hareketi (bir siyasi parti olarak değil); parlamentodaki koltukların üçte biri ile yarısı arasındaki koltuk sayısı için mücadele edebileceğini açıklamıştır⁴³. Burada da görülüyor ki cemaatin önceliklerinde bir değişiklik meydana gelmiştir⁴⁴. Eskiden benimsenen "Çözüm İslam'dır" fikri kullanılmamış olup; fakirliğe karşı mücadele, sosyal adalet, eşitliği sağlama ve serbest piyasa gibi farklı konular savunulmuştur⁴⁵. Seçimlerde bu parti %40-45 arasında oy almış ve İslami Partiler parlamento koltuklarının çoğunu kazanmıştır (Garip, 2014:114).

Müslüman Kardeşler, devrimin ilk aylarında yönetime bireysel olarak katılmak istemediklerini, bu işe ortak olmak istediklerini, bu sürecin "zor" olacağını ve Mısır'ın sorunlarının ancak hep birlikte çözülebileceğini vurgulamışlardır (Al Anani, 2014:466-467). Ancak cemaatin yönetimi ele geçirmekle ilgili duruşu çok açık ve net değildi. 04 Şubat 2011 tarihinde "Gidiş Cuması" olarak bilinen dönemde cemaat, Cumhurbaşkanlığı için aday olmayacağını taahhüt ederek, gelecek seçimde parlamento koltuklarının üçte biriyle yetineceğini açıklamıştır. Ayrıca Hürriyet ve Adalet Partisi Başkanı, daha sonra kardeşlerin yarışacağı oranın %30 ile %35 arasında olacağını ilan etmiştir. Ardından parti üst yöneticileri, Müslüman Kardeşlerin millet meclisinde yarışmak istediği koltuk oranının %50'yi geçmeyeceğini belirtmiştir. Buna rağmen Hürriyet ve Adalet Partisi adayları; genel adaylara göre liste bazında %75'e ve bireysel bazda %90'a ulaşan bir oy oranına sahip olmuşlardır (Abu Sekin, 2012:104). Daha sonra cemaat; Cumhurbaşkanlığı yarışına girmek istediğini ve kendi adayını çıkaracağını açıklamıştır. Cumhurbaşkanlığı için partinin adayı da Dr. Muhammed Mürsi olmuştur⁴⁶. 30 Haziran 2012 tarihinde Muhammed Mürsi'nin Cumhurbaşkanı olarak seçilmesiyle Müslüman Kardeşler tarihinde ilk defa muhalefetten iktidara geçmiştir (Al Anani, 2014:3:4).

⁴³ Karingi Ortadoğu Araştırma Merkezi, (2014). **Al Elam Al Mısırı Fi Hedam Al Sawra**. Kahire: Karingi Ortadoğu Araştırma Merkezi.

⁴⁴ Araştırmacılar; bunun amacının cemaatin yetkisini İrşat ofisinden Şura meclisine doğru aktarmak olduğu yönünde yorumlamaktadır.

⁴⁵ İnternet: İnsan Hakları Ulusal Konseyi (2012). İnsan Hakları Ulusal Raporu Taslağı (Al Maghıs Al Kawmy Le Hokuk Al İnsan), Web: <http://www.nchegypt.org/media/ftp/report8.pdf> adresinden 12 Mart 2019'da alınmıştır.

⁴⁶ İnternet: Reuters (Temmuz, 2013). "How the Muslim Brotherhood lost Egypt,". Reuters. Web: <http://goo.gl/1Lj8EZ> adresinden 23 Şubat 2019'de alınmıştır.

Mısır'daki Siyasi Reformların ve Seçimlerin Değerlendirilmesi

Seçimlerdeki basın rolünü değerlendirmeden önce, seçimlerde sorumlulukları paylaşmış olan siyasetin ve basının ne durumda olduğunu irdelemek gerekir. Çünkü seçimlere eşlik eden olaylar, seçimlerin "özgür olmayan" ve "baskı altında" bir ortamda geçeceğinin habercisiydi⁴⁷. Genel seçimler; "gergin ve kanlı" bir siyasi sahnesinin gölgesinde geçmiştir. Bu ortamda, insan haklarına aykırı ve daha önce eşi benzeri görülmemiş olaylar yaşanmıştır. Yapılan baskınlar sivil toplum örgütlerine kadar ulaşmış, devrimdeki siyasetçi ve aktivistleri tutuklamaya kadar varmıştır. 9 Ekim'de, henüz adaylık başvuruları başlamadan önce 27 Hristiyan kişinin askeri kuvvetlerin araçların altında ezilerek hayatını kaybettiği "Maspiro katliamı" yaşanmıştır. Bu olay da halkın kızgınlığını arttırmış, seçimlerin ertelenmesi tehdidiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Yaşanan bu katliam; özel basın kuruluşlarının ne durumda olduğunu ve devlete ait basın kuruluşların bağımsızlığını gözler önüne sermiştir. Mısır kamuoyu, bu siyasi kargaşanın gölgesinde seçimlerin yapılmasından çekinse de adaylık başvuruları 12-24 Ekim tarihleri arasında açılmış ve propaganda çalışmalarının başlamasına Kasım ayının başlarında izin verilmiştir. Bu süre içerisinde 12 binden fazla sivil, askerî mahkemelere sevk edilmiş, barışçı mitingleri dağıtmak için emniyet güçlerine başvurulmuştur. 14-19 Kasım tarihleri arasındaki Muhammed Mahmud Caddesi'ndeki mitinglere daha fazla önem gösteren emniyet güçlerinin, ülkede yaşanan diğer olaylara müdahalesi sınırlı kalmış, bu caddedeki olaylar sırasında 45 eylemci ölmüş ve yüzlerce eylemci yaralanmıştır (Alexander, 2012:36).

Bu olaylar; bazı propagandaların sona ermesine, siyasi güçlerin birbirine düşmesine ve basının odağının meydanlar ile parlamento arasında dağılmasına yol açmıştır. Bu olayların etkisi, seçimin akışıyla sınırlı kalmamış; seçmenler, basın, liderler ve siyasi tarafların üzerinde de büyük etki yaratmıştır⁴⁸.

2.1.8. Mısır'daki Siyasi Reformun Kısa Tarihçesi

Siyasi reform kavramı; bir yandan toplumdaki gelişmelere ve sürekli değişikliğe, bir yandan da dünyanın şahit olduğu düzene ayak uyduracak şekilde toplumun siyasi olarak

⁴⁷ Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi, (2012). Parlamento Seçimlerinde Medya Performansının Değerlendirilmesi. Kahire: Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi. s.25.

⁴⁸ Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi, (2012). Parlamento Seçimlerinde Medya Performansının Değerlendirilmesi. Kahire: Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi. s.25.

tekrar inşa edilmesi anlamına gelmektedir⁴⁹. Bu nedenle siyasi reform; ekonomik, sosyal ve kültürel hedefler ile reformda aranan diğer hedefleri gerçekleştirebilmek için gerekli siyasi kararların çıkarılmasıdır ve bağlı olduğu reform kavramının en önemli yapı taşı sayılmaktadır⁵⁰.

Mısır; Arap ülkeleri ile üçüncü dünya ülkeleri arasında demokratik yapının pek çok şeklini tanıyan ilk ülke olarak sayılmaktadır⁵¹. Bu demokratikleşme süreci içerisinde Mısır; 23 Temmuz devrimini, 1956 yılındaki anayasasını, 1971 yılındaki anayasasını (Abdulrazek, 2004:95) ve 1973 yılındaki Ekim Savaşı'nı yaşamıştır. Mısır; 1976 yılındaki çok partili döneme geri dönülmesinin ardından tek partili siyasi sistemden çok partili bir siyasi sisteme dönmüştür. Bu dönüşün ardından Mısır; toplumu düzenleyen tüm kuruluşları kontrol altına alan, merkezi yönetimin hâkim olduğu bir ülkeden yaklaşık 16 bin sivil örgütün bulunduğu bir topluma; kamu gazetelerinin hüküm sürdüğü bir toplumdaki yaklaşık 300 gazete ve derginin olduğu topluma dönüşmüştür. Ayrıca, her ne kadar tam olmasa da yargı yetkisinin bağımsızlığı kazanılmıştır (Sait, 2006:138).

Mısır'daki siyasi reform konusu siyasetçilerin gündeminde değildi. Hüseyin Abdulrezzak'ın ifadesine göre (2004:96-98) partiler, siyasi güçler ve insan hakları örgütleri siyasi reforma önem göstermiştir. Partiler ile bağımsızlar, 1980 yılında demokratik reform için bir program belirlemişlerdir. 1986 yılında Özgürlükleri Savunma Heyeti; özgürlükler ve insan haklarını kapsayan bir bildirge yayımlanmıştır. 1987 yılında bazı partiler ile siyasi güçler; demokrasiyi savunan ve Mısır güçleri adı verilen bir heyet oluşturmuştur. Bu heyet; siyasi reformu hayata geçirecek bir program açıklamıştır. 1991 yılında muhalefet partileri başkanları, yeni bir yasa teklifini içeren bir beyan açıklamıştır. 1995 yılında; millet meclisi seçimlerinin ardından partiler ile siyasi güçlerin arasındaki iş birliğini organize etmek için bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyet; 1997 yılında demokrasiyi, özgürlükleri ve insan haklarını savunmak için bildirge yayımlamak üzere bir konferans organize etmiştir. Mısır'daki siyasi reform çağrısına, 1999 yılında da siyasi partilerin üst yöneticilerinden 146 siyasetçi imza atmıştır. 2002 yılında da insan hakları örgütlerini savunmak için başka bir heyet oluşturulmuştur. Bu heyet; Mısır'daki siyasi reform ve anayasa reformu için bir

⁴⁹ Al Ahram Gazetesi (2000). Başkan Mübarek döneminde, reform, "Sayının manşeti". (Parlamento davaları dergisi). Al Ahram, Kahire, sayı 43, 2000, S4.

⁵⁰ İskenderiye Milli Kütüphanesi. (2004). "Arap reformu olguları için siyasi giriş", (Uluslararası İfade Özgürlüğü Forumu Ana Çalıştayı). İskenderiye kütüphanesi, 12/14 Mart 2004, S.3.

⁵¹ Mısır'ın siyasi tarihinde demokrasinin pek çok farklı biçimi benimsenmiştir. Örneğin: çok partili dönem, yalnızca istişare yetkisi olan 1829 yılındaki şura meclisinden itibaren 1866 yılındaki milletvekili meclisi dönemi ve 1882 yılındaki ilk anayasa ile 1879 yılında kurulan ilk parti dönemi, ardından 1923 yılındaki anayasadan 1952 yılına kadar geçen süre boyunca parlamenter sistem.

program açıklamıştır. Bahsi geçen heyet, kendi vizyonunu aşağıda yer alan başlıklarla belirlenmiştir. Bunlar (Abdulrezzak, 2004:100):

- Özgür ve direkt seçimlerle birden fazla aday arasından Cumhurbaşkanının seçilmesi, Cumhurbaşkanının yetkililerinin belirlenmesi veya azaltılması, Cumhurbaşkanının başkanlık süresince bağlı olduğu partiden soyutlanması,
- OHAL'in kaldırılması,
- Şaibesiz seçimlerin sağlanması,
- Parti kurma özgürlüğünün sağlanması, partilere uygulanan yasal ve siyasi engellerin kaldırılması, barışçıl halk aktivitelerine izin verilmesi,
- Ulusal parti ile devlet kurumlarının tamamen ayrılması,
- İşçi ve mesleki sendikalar ile sivi toplum örgütlerinin bağımsızlığının sağlanması,
- Basın özgürlüğünün sağlanması, basın kanallarının mülkiyeti, fikirlerini beyan etmeleri adına tüm siyasi güçler ile fikir akımlarına eşit fırsatların sağlanması.

2004 yılı, çok sayıda siyasi faaliyetlere sahne olmuştur. Siyasi reform adına, muhalefet partileri ve diğer siyasi güçler ile Ulusal Partisi'nin çok sayıdaki girişimleri olmuş, ancak uygulama mekanizması konusunda kendi aralarında bir fikir ayrılığı yaşamışlardır. 2005 yılında ise çok sayıda siyasi reform gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar büyük ölçüde Mısır'daki siyasi hayatın değişmesine yol açmıştır. En önemlileri anayasa tadili, yasa ve kanunların tadili, seçim mekanizmasının geliştirilmesi, parti görevinin aktifleştirilmesi ve basın özgürlüğü gibi konularda olmuştur. Bir sonraki bölümde bu konuların her biri ayrı ayrı incelenecektir.

2.1.9. Mısır Seçimlerine Genel Bakış

2.1.9.1. Mısır Anayasalarının Tarihi

Mısır; 1919 devriminin etkilerinden olan ve İngilizlerin Mısır'ı "İngiltere'den bağımsız" bir ülke olarak kabul ettiği 28 Şubat 1922 tarihindeki açıklamanın ardından konulan 1923 yılındaki anayasa başta olmak üzere çağdaş tarihi boyunca çok sayıda anayasa tanımıştır⁵².

Mısır çağdaş tarihindeki ilk anayasa; 19 Nisan 1923 tarihinde 42 sayılı Kral emriyle yayımlanmıştır. Bu anayasanın ilk maddesinde Mısır'ın özgür ve bağımsız bir ülke olduğu, hükümetin krallık ve miras yoluyla devrolduğu, yönetim şeklinin ise temsilcilik olduğu belirtilmiştir. Ancak bir taraftan saray ve azınlık partileri, bir taraftan Al Vafd Partisi

⁵² İnternet: Mısır İstihbarat Servisi (Mart, 2019). Web: <http://sis.gov.eg> adresinden 21 Mart 2019'da alınmıştır.

arasında yaşanan siyasi ve parti çatışmaları nedeniyle Kral Fuat; 1923 anayasasını iptal etmiş, temsilci meclisini feshetmiş ve 22 Ekim 1930 tarihinde “1930 Anayasası”nı ilan etmiştir. Ancak bu yeni anayasa, halkın uzun süre direnmesi sonucu iptal edilerek bir önceki 1923 Anayasa’sını tekrar hayata geçirmiştir (Hammad, 2011:157-198).

Temmuz 1952 devrimin sonucu olarak kralın sürgüne gönderilmesinin ve partilerin feshedilmesinin ardından Devrim Başkanlığı Meclisi, Aralık 1953 tarihinde "Ordu başkanı sıfatıyla Silahlı Kuvvetler genel başkanından anayasa duyurusunu" yaparak yeni döneme uygun bir anayasa hazırlayacak komitenin kurulması sözüyle 1923 Anayasası’nı iptal etmiştir (Hammad, 2011: 250-258). Şubat 1953 yılında "Ordu ve Silahlı Kuvvetleri Genel Başkanı’ndan yalnızca 11 maddeden oluşan yeni bir anayasa duyurusu yapılmıştır.

Devrimden sonraki ilk anayasa 1956 yılında hayata geçirilmiştir. Bu anayasanın ilk maddesinde "Mısır devletinin, bağımsız bir Arap cumhuriyeti olduğu, Mısır halkının da büyük Arap milletinin bir parçası olduğu" yazılmıştır. Ayrıca bu yasa; yasama yetkisini verildiği "Millet Meclisi" tarafından çıkarılmıştır (Bu yetki; 1952 yılındaki devrimden bu yana yalnızca Başbakanlık meclisinin yetkisi kapsamındaydı). Bu anayasa; Mısır'daki "Cumhuriyet Başkanlığı" döneminin özeti olarak 196 maddeden oluşmaktadır (Hammad, 2011: 268-270).

1958 yılında iki ülkenin "Birleşmiş Arap Cumhuriyeti" adı altında birleşmesinin ardından Mısır ile Suriye arasında 05 Mart 1958 tarihinde geçici bir anayasa yayımlanmış ve son maddesinde (73 sayılı madde) "İşbu anayasa; Birleşmiş Arap Cumhuriyetin kesin anayasasının halk tarafından onaylanıncaya kadar kullanımda olacaktır" yazılmıştır. 1964 yılında; Millet Meclisi, Birleşmiş Arap Cumhuriyeti anayasası belirleninceye kadar yürürlükte kalacak geçici yeni bir anayasa yayımlamıştır. Bu anayasa projesi halk oylamasına götürülmüş ancak; Millet Meclisi, kesin anayasa belirleme misyonunu bundan yedi yıl sonra tamamlayabilmiştir. 193 maddeden oluşan bu anayasa 11 Eylül 1971 tarihinde yayımlanmış, 1980 yılında Başkan Sedat tarafından yedinci bölüm eklenerek ve tüm maddeler revize edilerek 211 maddeden oluşan bir anayasa olarak ortaya çıkmıştır. Al Sorbajı’ya göre (2005) bu anayasanın bazı maddelerinin açıklamaları şu şekilde yer almaktadır:

“Madde (1): Mısır Arap Cumhuriyeti’nin düzeni demokratik ve sosyalist bir düzen olduğu, halk gücü üzerine kurulu olduğu, Mısır halkının Arap milletinin bir parçası olduğu ve Arap milletinin bütünlüğünü sağlamak için çaba gösterdiği belirtilmiştir.

Madde (2): Ülkenin dini İslam, resmi dili de Arapça ve yasaların dayanağının İslam şeriatı olduğu belirtilmiştir.

Madde (3): Egemenliğin halkın olduğu, halkın yasalara uygun olarak ulusal bütünlüğü koruduğu belirtilmiştir.

Madde (4): Mısır Arap Cumhuriyeti'nin temel ekonomik sisteminin; kendi kendine yetme, tekelciliği engelleyecek, gelirler arasında eşitliği sağlayacak, yasal kazancı koruyacak, genel sorumlulukların eşit bir şekilde dağılmasını sağlayacak demokratik ve sosyalist sistem olduğu belirtilmiştir.

Madde (77): Başkanlık süresini iki dönem ile kısıtlarken değişiklik yapıldıktan sonra başkanlık süresi sınırsız olmuştur." (Al Şorbajı, 2005).

Said'e göre; 1971 anayasasının en büyük sıkıntısı "Sosyalist, merkezî, ekonomik, bilimsel ve kültürel kalkınma açısından insanların hayatını kontrol altına alan, rekabeti yok eden" bir anayasa olmasından kaynaklanmaktadır. Buna yol açan birden fazla etken olmasının yanı sıra, "O dönemde Mısır'da yaygın olan Fransız adli akımı; Mısır'daki siyasi rejimin merkezî bir sisteme dönüşmesini kolaylaştıracak hem Fransız hem de Fransız olmayan deneyimleri harmanlayarak başkanlık ve parlamenter karışımı bir sistem kurarak cumhurbaşkanlığına olağanüstü yetki vermiştir" (Sait, 2006).

1971 Anayasası, Mısır anayasaları arasında en uzun süre yürürlükte kalan anayasadır. 40 sene boyunca süren Sedat döneminde bir kez, Mübarak döneminde ise iki kez revize edilmiştir. Oysa Mübarak döneminde anayasanın revize edilmesi için çok sayıda çağrı yapılmıştı. Mübarak'ın 04 Temmuz 1986 tarihinde Musavvir adlı gazete ile yaptığı röportajda; anayasayı revize etmenin onun öncelikleri arasında olmadığını belirtmiştir, çünkü ona göre bu işlem Mısır'daki siyasi güçler arasında büyük çatışmalara yol açacaktır. 27 Eylül 2002 tarihinde, Al Ahram gazetesi ile yaptığı başka bir röportajda da eski başkan; anayasanın gelişmelerin karşısında hiç engel oluşturmadığını ve anayasanın revize edilmesine gerek olmadığını belirtmiştir. 2002 yılının sonlarında eski cumhurbaşkanı Mübarak; 34 maddenin değiştirilmesi için anayasanın revize edilmesini teklifini sunmuştur. Bu maddeler de 19 Mart 2007 tarihinde millet meclisinde onaylanmış, konuyla ilgili 26 Mart'ta halk referandumu yapılmıştır (Hammad, 2011:385-390).

04 Mart 2011 tarihinde Silahlı Kuvvetler Genel Başkanı, 19 Mart tarihinde anayasanın revizesi için halkı referanduma çağırdı. Bu revizeler; Cumhurbaşkanı bulunması gereken şartlar, bu unvan için nasıl aday olunacağı, seçim prosedürleri, başkanlık süresi, millet meclisine aday olma şartları, üyelik özellikleri, cumhurbaşkanı yardımcısının tayin

edilmesi ve olağanüstü hâl ilan edilmesi gibi konuları kapsamaktaydı. 20 Mart 2011 tarihinde Yargı Üst Heyeti'nin açıkladığı sonuçlar şu şekildedir: “Revize kabul etme oranı %77,3; revize kabul etmeme oranı %22,7; geçersiz oylar %1'den az; oy verme hakkına sahip olanların sayısı 45 milyon; oy verenlerin sayısı 18,5 milyon ve oylamaya katılma oranı %41,19'dur”. 30 Mart tarihinde de yüksek meclis, 1971 Anayasasının kesin olarak iptal edildiğini beyan eden açıklama yapmıştır⁵³.

2.1.9.2. Anayasanın Tadili

Daha önce belirttiğimiz gibi 2005 yılında Mısır, çok sayıda siyasi değişime sahne olmuştur. Bu değişimlerin başında Anayasa'nın tadili yer almaktadır. Eski cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek anayasanın 76 sayılı maddesinin⁵⁴ tadilini isteyerek cumhurbaşkanı seçiminin, referandum yerine birden fazla aday arasından gizli seçimle olmasını talep etmiştir. Bu durum da diğer partilere seçime girme fırsatı vermiştir (Hıdır, 2006:259-260). Çünkü çok partili sistem, referandum sistemiyle ters düşmektedir. Millet meclisindeki çoğunluğun Ulusal Parti'nin elinde olmasından dolayı, referandum için uygun görülen adayı onaylamak onların elindeydi, böylece çok partili sistemin pek önemi kalmıyordu (Abdulfafiz, 2005:20-22). Anayasa tadili referandumu aynı yılın Mayıs ayında yapılmış ve referanduma katılanların %83 oranında onayını almıştır⁵⁵. Teorik olarak, 76 sayılı maddenin tadili Mısır'da demokrasi sürecinin yeni bir dönemini müjdeliyordu. Ancak bahsi geçen tadil; tüm muhalif siyasi güçlerin anlaştığı anayasa reformunun bir parçasıydı. Çünkü yapılan tadil; başkanlık süresini belirleyen 77 sayılı maddeyi ve Cumhurbaşkanının geniş yetkilerini (Abdulfafiz, 2005:55) azaltmak için ilgili 74 sayılı maddenin iptali veya tadilini kapsamamıştır. Ayrıca 76 sayılı maddenin tadilini kapsayan şartlar çok sayıda eleştiri alarak tadil olayına şüphe ile bakılmasına sebep olmuştur. Bu durum eskiden var olan koşulların devam ettiği ve hiç değişikliğe uğramadığı anlamına gelmektedir (Abdullah, 2006:45).

Hüseyin Abdulrezzak "Anayasa Tadili ve Siyasi Reform" adlı yazısında (2005:52-53) 76 sayılı maddenin tadili ile aday olacak kimsenin en az 65 milletvekili, 25 şura meclisi üyesi,

⁵³ İnternet: Mısır Adli Yüksek Heyeti (Şubat, 2019). Adli yüksek heyet web adresi. Web: <https://referendum2011.elections.eg/> adresinden 12 Şubat 2019'de alınmıştır.

⁵⁴ 76 sayılı maddenin revizesi; Mısır anayasasındaki tüm maddelerin revizesi için yol açmıştır. Bu durum da 2007 yılındaki anayasa revizesinde yaşanmıştır; Daha fazla bilgi için bkz. Nafakaa, H. (2006). *Mısır nereye gidiyor, Mısır'da başkanlık ve demokrasi değişikliğinin üzerindeki etkisi, Analizli inceleme*. Vahda Arabiye Yayınevi: Beyrut. s.12-13

⁵⁵ 76 sayılı maddenin revize edilmesi için oy verenlerin sayısı 32 milyon seçmen üzerinden 13,5 milyon seçmendir. Bu oran %40 civarı bir orana tekabül etmektedir; bkz. Nafakaa, H.(2005). “Başkanlık seçimi ardında siyasi rejim: analizli inceleme”. *Demokrasi dergisi*. 20. s.95-96.

10 yerel il meclisi üyesi ve 14 il meclis üyesi dâhil olmak üzere toplamda 250 seçilen üyenin onayının alınması şartına bağlı olduğunu ve bu sebepten dolayı bağımsız veya siyasi partilerin olabilecek üyelerinin önüne engel konulduğunu belirtmektedir. Oysa iktidar partisinin onayını almayan adayın bu kadar vekilin onayını almak gerçekten zordur. Eğer cumhurbaşkanlığı seçim komisyonuna bakacak olursak; güçlü adayların, iktidar olan ulusal partiye bağlı olduklarını, yargı makamların da Cumhurbaşkanlığı tarafından tayin edildiğini görebiliriz.

Bu eleştirilerin karşısında Hüsnü Mübarek; millet meclisi ve şura meclisinden anayasanın 34 maddesini tadili için istekte bulunmuştur. Bu maddelerin arasında 76 sayılı madde de bulunmaktadır. Başlangıçta bu tadiller; siyasi güçler ve partiler tarafından olumlu karşılanırsa da bu yaklaşım uzun sürmemiştir. Siyasi güçler ve partiler bu maddelerin kapsamlarına itiraz ederek, dönemin siyasetinin ulusal parti ile anayasa tadilini kabul etmeyen muhalif partiler arasındaki büyük bir çatışmaya sürüklenmesine sebep olmuştur. Oysa anayasa tadili gerçekleştirecek olan yüksek kurul, başkanlık talebine uyarak referandumun 26 Mart 2007 tarihinde yapılmasını sağlamıştır. Yapılan referandum %74 oy oranıyla kabul edilmiştir⁵⁶.

2.1.9.2.1. Kanunların Ve Yasaların Tadili

2005 ile 2007 yılları arasındaki dönemde Mısır'da; siyasi durumları etkileyen kanunlar ve önemli yasaların tadili gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimi, siyasi faaliyetlerde bulunma, siyasi partiler, millet meclisi ve şura meclisi, yayın ile ilgili suçların cezaları ve yargıç ile ilgili kanunlar tadil edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Seçimi Kanunu

Cumhurbaşkanlığı seçimleri kanunu, yeni bir kanun sayılıp 76 sayılı maddenin tadiliyle ilişkilidir. Bu kanun, Cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili ayrıntıları belirleyip, aday olmak için gerekli koşulları ve şartları içeren bir anayasa tadili niteliğindedir⁵⁷. Söz konusu Cumhurbaşkanlığı seçimi kanununa getirilen bazı eleştiriler şu şekilde yer almaktadır:

- Seçim süreci ve oy sayımı için adaya verilmiş olan itiraz hakkının süresi yalnızca bir gün ile sınırlıdır⁵⁸.

⁵⁶ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s. 292,369,370.

⁵⁷ Mısır'da Reform Hikayesi, 2005/2007, Online olarak web sitesi üzerinden takip edilebilir. bkz. Web: <http://consitution.sis.eg/ar/htm/arconst5.htm> (04/07/2007)

⁵⁸ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s. 402.

- Seçim propagandası süresi 19 gün olup, bu süre dışında seçim propagandası yasaklanmıştır (Abu Zeyd, 2006:94).
- Mülkiyeti devlete ait olan görsel ve işitsel basın kanallarında adaylar arasında eşitlik sağlanması belirtilmiştir. Bu eşitlik ilkesi, adayların katılabileceği karşılıklı tartışma programları, mülkiyeti devlete ait olan basını kapsamamıştır. Bir başka deyişle bu eşitlik; devleti temsil eden kuruluşların yayınladığı onlarca gazete ve dergiyi kapsamamıştır (Abdlurezzak, 2005:55).

Bu maddelerden anlaşılan, Cumhurbaşkanlığı seçimi kanununun çok eksikliği olduğu yönündedir: bu eksiklik partilerin cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili isteklerinin görmezlikten gelinmesine neden olmaktadır.

Siyasi faaliyetlerde bulunma kanunu

Siyasi faaliyetlerde bulunması ile ilgili olarak 1956 yılına ait 73 sayılı kanunun tadili için 2005 yılında, 173 sayılı kanun yayımlanmıştır. Daha sonra bu kanun, 2007 yılında tadil edilmiştir. Bahsi geçen bu kanun; seçimleri denetlemek için yeni bir sistem oluşturmuştur. Bu sistem "Seçim Yüksek Heyeti Sistemi"dir. Bu heyet; Adalet Bakanı başkanlığında bir heyet olup millet meclisi ve şura meclisi tarafından tayin edilen 11 üyeden oluşmaktadır. Bu durum, heyetin dürüstlüğü hakkında soru işaretlerine yol açmaktadır. Bir diğer açıdan, bahsi geçen bu kanun sendika çalışanlarına; devlette sivil çalışanlardan oluşan bir denetim sendikası oluşturmalarına izin vermiştir. Aynı zamanda yargıcın yetersizliğini ortadan kaldırarak seçimlerin yargıç makamları tarafından kontrol edilmesini ortadan kaldırmıştır. Daha sonra bu kanun da eleştirilere maruz kalmıştır (Rabie, 2007:31-33).

Siyasi Partiler Kanunu

Siyasi partilerle ilgili olarak 1977 yılına ait 40 sayılı kanunun tadili için 2005 yılında, 177 sayılı kanun yayımlanmıştır. Bu kanun; değiştirilen kanunda "bildirmek" kelimesi geçmesine rağmen daha önce var olan "kamuya bildirmek yerine ruhsat alarak parti kurulabilir" ilkesini muhafaza etmiştir⁵⁹. Ayrıca bu kanuna göre; şura meclisi başkanlığınca, İçişleri Bakanı, millet meclisi işleri sorumlusu ve cumhurbaşkanının seçtiği altı kişinin üyeliğiyle parti işleri heyeti kurulur. Anlaşılacağı gibi bu heyet hükümete yakın ve yönetimdeki ulusal parti yanlısı bir heyettir (Abdlurezzak, 2005:57). Parti kurulması ve parti işlerinin sürdürülmesi ile ilgili olarak düzenlenen yeni kanunun getirdiği genel şartlar "geniş ve genel" olarak nitelendirilmiştir (Rabie, 2007:25). Bir diğer açıdan bu kanun siyasi

⁵⁹ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.33.

partilerin millet meclisinde sahip oldukları koltuk sayısına göre devletten aldıkları mali destek sorununu çözmemiştir. Bu durum da yönetimi elinde bulunduran ulusal partinin; devletin siyasi partilere tahsis ettiği paradan büyük pay almasına yol açmıştır (Rabie, 2007:24).

Millet Meclisi ve Şura Meclisi Kanunları

Millet meclisi ile ilgili olarak 1972 yılına ait 38 sayılı kanunun tadili için 2005 yılında, 175 sayılı kanun yayımlanmıştır. Ayrıca aynı yılda; şura meclisiyle ilgili olarak 1980 yılına ait 120 sayılı kanunun bazı hükümlerin tadili için 176 sayılı kanun yayımlanmıştır⁶⁰. Ancak bu tadiller gözden geçirilmesi gereken çok sayıda konuyu gözden kaçırmıştır. Örneğin; millet meclisi kanunu seçim propagandası, yeni dayanaklar oluşturmasına rağmen bu dayanaklara uymamıştır (Rabie, 2007:22-23).

Yayın ile ilgili suçların cezaların kapsayan kanununun tadili

Basın faaliyetleri üzerindeki kayıtların kaldırılması adına gazetecilerin uyguladığı ve gittikçe artan baskı nedeniyle Temmuz 2006'da yayın suçlarına ilişkin kanun tadili yayımlanmıştır. Bu kanun tadili millet meclisinde tartışıldığı sırada; yayın suçları kapsamındaki hapis cezalarının kaldırılması başta olmak üzere⁶¹ çok büyük tartışmalar ve çatışmalar meydana gelmiştir. Ayrıca bu alandaki cezalar için söz konusu kanuna iki madde daha eklenmiştir. Bunlar:

- Kanun hükümlerine aykırı yayın yapan gazeteye hapis, para veya her ikisinin uygulanarak cezalandırılması ve yayımlanan sayıların toplatılması.
- Tüzel kişiliklerin, alınan cezalar açısından çalışanlarıyla birlikte sorumlu sayılması.

Yayınlara suçlanmasına ve geniş anlamda karışıklığa yol açan bazı terimlerin silinmesine rağmen, anlam karmaşası yaratacak bazı başlıklar yürürlükte kalmıştır. Bu başlıklara "Genel Barış", "Genel Ahlak", Ulusal Birliğe Zarar Vermek" veya "Ülke Namına Zarar Vermek" gibi ibareler örnek verilebilir⁶². Daha sonra bu tadillerle ilgili verilen tepkiler farklılık göstermiştir. Bazı görüşler; basın ve görüş özgürlüğünü bir zafer olarak yorumlarken, bazıları ise eksik bir zafer olduğu yönünde fikir beyan ederek "Hapis ve para

⁶⁰ Hilal, R. (2006). Mokif Al Moassat Al Ama Mın Tadil Al Destor ve Baad Al Kawanin Al Mukamela ve Tadil Al Dostur ve Al Entehabat Al Sısiye 2005, *Alahram Strajeik ve Siyasi Araştırmalar Merkezi*. 1. Baskı. s.119.

⁶¹ Alahram gazetesi, 29/06/2006-02/07/2006 tarihlerindeki sayıları.

⁶² Hasan, E. & Hiron, A. (Editör). (2007). *Wade Al'ielam Almaryiyi Walmasmue Fi Misr, Waqadaya 'İislah Alshahafat Walmujtamae Fi Alduwal Alearabiat Bayn Alhuriyat Walhimina*. (Birinci Baskı). Kahire: Huquq Al'insan.

cezası birlikte" ifadesini içeren 303 sayılı maddenin iptal edilmesini talep etmişlerdir. Çünkü onlara göre basının asıl zaferi bu görüşten geçmektedir. (Haşim, 2011:34-35).

Yargıç yetkisinin kanun tadili

Yargıç yetkilerini içeren kanunun tadili esnasında yargı meclisiyle hükümet arasında büyük bir ihtilaf yaşanmıştır. Bu kanun 1991 yılında yayımlanmış olup 2005 yılında tadil edilmiştir. Kapsadığı önemli başlıklar ise şöyledir⁶³:

- Yargıçların görev süresinin 68 yaşın ilerisine uzatılması.
- Adalet bakanlığın yetkilerini daraltarak, yüksek yargıç meclisinin yetkilerini genişletmek.
- Yüksek yargıç meclis üyelerinin seçimini kabul etmemek.
- Yargıçların denetim meclisi hükümlerini temyiz etmek.

Bazıları bu tadillere yargı makamının bağımsızlığını güçlendireceğini ve isteklerinin yerine getirileceği sebebiyle olumlu yönde bakmış olsalar da bazı yargıçlar bu yeni kanunun anayasadaki yargı makamının bağımsızlığına aykırı olarak görmüşlerdir⁶⁴.

Yapılan kanun ve yasa tadiller ile ilgili anlattıklarımızın özeti olarak bu tadiller; yararlılığıyla ilgili büyük tartışmalara yol açmıştır. Bir kesim bu tadilleri destekleyerek, siyasi reform olanağını aktif kıldığı için bu gelişmelerin olumlu olduğunu savunmuştur. Bir diğer kesim ise bu tadillerin siyasi reforma bir katkıda bulunmayacağını; aksine, siyasi faaliyetlerin önünde engel teşkil edeceğini savunmuştur.

2.1.10. Seçim Mekanizmasının Geliştirilmesi

Genel Komite Başkanlığında; komiteden olmayan kimselere komite başkanlığı unvanı verilmesinin anayasaya aykırı olmasından dolayı 8 Temmuz 2005 tarihinde, siyasi faaliyetlere başlama kanunuyla ilgili bazı maddeler tadil edilmiştir (Abid, 2003:18). Hükümet ve İçişleri Bakanlığı bu hükme uyarak millet meclisi seçim süresini "Ekim/Kasım 2000" tarihleri arasındaki yer alan üç haftaya çıkarmıştır. Bunun amacı da sayıları 6000'i geçmeyen hâkimlerin; sayıları 20.000'den fazla olan seçim komitelerini denetleyebilmesidir (Havaca, 2000:18-19). Yargı denetimi; seçimleri kontrol altına alabilecek bazı garantilerin oluşmasını sağlamıştır. Böylece seçmenin, seçim mekanizmasına duyduğu güven artmış, 2000 yılındaki seçimlerin katılım oranlarına

⁶³ Alahram gazetesi, sayı 02/07/2006.

⁶⁴ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.449.

nazaran, bu seçimlerdeki katılım oranı yükselmiştir (Alfaki, 2004:36-39). Ayrıca seçim mekanizmasının reformu için Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili 2005 yılına ait 174 sayılı kanun yayınlanmıştır. Bu kanun Cumhurbaşkanlığı seçimleri ile ilgili aday olma, uzman heyetin yetkileri, propaganda işlemleri, harcamaların üst limiti, oy verme prosedürü, seçim sonuçları açıklanması ve seçim suçları cezaları ilgili tüm işlemleri organize etmiştir. Bunun ardından 29 Temmuz tarihinde Cumhurbaşkanı adaylığına başvurma süresi; adayların evraklarını sunmaları için 4 Ağustos tarihine kadar uzatılmıştır. Ardından 2005 yılındaki Ağustos ayının ikinci haftasında seçim propagandası başlayıp 7 Eylül 2005 tarihinde seçimler yapılmıştır⁶⁵. Aynı süreçte 2005 yılında siyasi faaliyetlere başlama ile ilgili 1956 yılındaki 73 sayılı kanunu tadil eden 13 sayılı kanun yayımlanmıştır. Bu kanun, millet meclisi ve şura meclisi için parlamento seçimleriyle ilgili her şeyi düzenler nitelikte bir kanun idi. Bu kanuna istinaden millet meclisi parlamento seçimleri, 3 aşamalı olmak üzere 2005 yılının Kasım ve Aralık ayları boyunca yapılmıştır⁶⁶. Ayrıca hükümet 2006 yılında seçim mekanizması ile ilgili bazı anayasa maddelerinin değişikliği için önerilerde bulunmuştur. Bahsi geçen değişiklik önerileri aşağıdaki konuları kapsamaktaydı:

- 62 ve 94 sayılı maddelerin amacı; siyasi partilerin, millet meclisi ve şura meclisinde daha iyi temsil edilmesini, kadınların siyaset hayatında daha aktif olmasını sağlamak üzerindedir⁶⁷. Ancak Mısır'daki siyasi güçler, bu iki maddenin tadiline karşı çıkarak aynı kalmalarının daha uygun olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Çünkü bu durumda, partililik esasına göre vatandaşlar arasındaki eşitlik ilkesi maddesi etkilenmektedir⁶⁸.
- Seçimleri bir günde yapmak için seçim heyetlerinin sayısını ve böylece seçmen sayısını artırmak için 88 sayılı maddenin tadili gerçekleştirilmiştir⁶⁹. Bu tadile yönelik çok büyük tartışmalar yaşanmış, muhalefetin tüm partileri ve siyasi güçleri karşı çıkmıştır. Buna gerekçe olarak; seçimleri direkt olarak denetleyen yargı makamını ve dolayısıyla seçim heyetlerini denetleyen yargının görevini ortadan kaldırarak 2000 yılından önceki sisteme geri dönülmesi anlamına geliyor olması öne sürülmüştür. Eski sistemde; seçimler

⁶⁵ İnternet: Mısır İstihbarat Teşkilatı. (Haziran, 2016). “1981/1982 – 2005/2006 yılları arasında Mısır'da siyasi reform”. Web: [http://www.sis.gov.eg/ar/pbu/achi\(24/01/2008\),2016.59/104/scarch?=-cache:BM6HiGuIBqEJ](http://www.sis.gov.eg/ar/pbu/achi(24/01/2008),2016.59/104/scarch?=-cache:BM6HiGuIBqEJ) adresinden 13 Mart 2019'da alınmıştır.

⁶⁶ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.402-409

⁶⁷ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.364.

⁶⁸ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.382-383.

⁶⁹ İnternet: Sabri, A. (Ocak, 2007). Anayasa tadilleri ile ilgili başkan Mübarek'in önerileri. Web; <https://archive.islamonline.net/?p=11352> adresinden 12 Mart 2018'de alınmıştır.

sırasında genel heyetler yargı tarafından denetlenirken, ara heyetler devlet görevlileri tarafından denetleniyordu. Bu da seçimleri şüpheli ve şaibeli hale getiriyordu⁷⁰.

2.1.11. Parti Görevin Aktifleştirilmesi

Başkan Hüsnü Mübarek döneminde faaliyetleri askıya alınmış partiler, siyaset arenasına yeniden geri dönmüştür. Bu partilerin sayısı 17'ye ulaşmıştır. Ancak partilerin birçoğu parlamentoda temsil edilmek, siyasi karara etki etmek vb. konularda pasif kalmıştır. Buna karşılık partiler nezdinde yönetimi elinde bulundurma konusunda çok büyük bir zaaf bulunmaktaydı. Bunun sebebi ise siyasi partilerin organize edilmesiyle ilgili 1977 yılına ait 40 sayılı kanundur. Bu kanun; parti kapatma yetkisi olan parti işleri komitesinin yasalardan aldığı yetkilerle parti kurması ve faaliyetlerini icra etmesini kısıtlıyordu (Mahmut, 2001:84).

Partiler, bu yetkileri azaltmak istediklerinden idari yargıya başvurarak partilerin faaliyetleriyle ilgili Mısır'da geçerli olan çoğu kanun maddelerinin iptal edilmesini sağlamıştır (Abid, 2003:37). 1977 yılına ait 40 sayılı kanun tadili ile ilgili 2005 yılına ait 177 sayılı kanun yayınlanmıştır. Bu tadil; siyasi partilerin kurulması ve faaliyetlerin sürdürülmesiyle ilgili 5 maddeyi kapsamaktadır. Bu maddeler dinî içerikli siyasi faaliyetler yapılmasını veya siyasi parti kurulmasını yasaklıyordu⁷¹. Her ne kadar "Dinî" kavramı bazıları tarafından genel ve gizemli bir kavram olarak görülse de bu yasağın Müslüman Kardeşleri işaret ettiği apaçıktı (Haşim, 2011).

2006 yılında yapılan tadilin kusurlarını kapatmak için 76 sayılı madde tadil edilmiştir. Ancak bu tadil ile önceki tadil arasında pek bir fark bulunmamaktadır. Çünkü bu tadil; Cumhurbaşkanlığı seçimleri için gerek bağımsız adaylar gerek partiye mensup adaylar arasındaki dengeyi ve eşitliği sağlayamamış; partilerin Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmalarını zorlayan engelleri ortadan kaldıramamıştır. Partiler; siyasi arenada aktif olamamaktan ve zayıf kalmaktan yakınıyordu. Partilerle ilgili var olan siyasi ve yasal engellere ilave olarak partiler içerisinde farklı seviyelerde ve şekillerde olmak üzere yapı sorunları bulunmaktaydı. Bu sıkıntılar; yandaşların az olması, parti fikirlerinin açık ve net olmaması, içyapısında demokrasiye ihtiyaç duyulması ve çatlakların oluşması, parti kadrolarının az olması ve partiler arasında ortak çalışmaların olmamasıdır (İbrahim, 2003:52-53).

⁷⁰ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.387-389.

⁷¹ Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006, s.374-381.

2.1.12. Basın Özgürlüğü

Mısır anayasasında basın özgürlüğünü sağlayan çok sayıda madde olmasına rağmen, 1995 yılına ait 93 sayılı kanuna göre yayın suçunu işleyen bir gazeteci ihtiyati olarak hapse girebilir. Muhalefet partileri, insan hakları örgütleri ve diğer demokratik güçler gazetelerin daha çok özgürlük çağrılarına destek vermişlerdir. Bu durum da her ne kadar yeni kanunda yayın suçları için hapis cezası uygulanmaya devam etse de, bu durum 1996 yılına ait 96 sayılı kanunun tadiline yol açmıştır (Hıdır, 2006:257). Yeni kanun; özel mülkiyetli gazete çıkarma şartlarıyla ilgili daha çok kolaylıklar sağlamıştır (Musa, 2006:3). Radyo ve televizyon konuları ise 1979 yılına ait 13 sayılı kanun ile 1989 yılına ait 223 tadilleriyle düzenlenmiştir. Yeni kanun; idari ve icra yapısının belirlenmesiyle ilgilenirken hukuk, görev ve enformasyon fonksiyoneli açısından işitsel ve görsel yayın kanallarının vizyonlarını büyük ölçüde ihmal etmektedir. Ayrıca bahsi geçen kanun, radyo ve televizyon birliğine işitsel ve görsel yayın kanalları kurma, mülkiyeti edinme, işitsel ve görsel yayınları denetleme yetkisi ve kendisine ait tüm kuruluşların yapımlarını denetleme hakkını vererek bu kuruluşları kontrol altında tutmayı amaçlamıştır (Almüslimi, 2004: 363-364).

2006 yılı, bazı önemli ceza kanunlarının tadilleri açısından önemli bir yıl olmuştur. Buna istinaden çoğu yayın suçlarına uygulanan ve özgürlüğü kısıtlayan hapis cezalarını kaldırarak gazetecilerin bağımsızlığı korunmuştur⁷².

2.1.13. Mısır Parlamento Seçimleri Sistemine Genel Bir Bakış

Mısır parlamentosu veya "Millet Meclisi"⁷³, Mısır Arap Cumhuriyeti'nin yasama gücüdür. Bu meclis yasama, devlet genel bütçesini belirleme, devlet genel politikasını belirleme, ekonomik ve sosyal kalkınma planlarını belirleme yetkisine sahiptir. Ayrıca anayasada belirtildiği gibi icra işlemlerini de denetler, Cumhurbaşkanı adayı gösterebilir veya istifasını kabul eder, uluslararası anlaşmaları yapar, savaş ile olağanüstü hâlleri ilan etmektedir⁷⁴.

1972 yılına ait 38 sayılı kanuna göre; Millet Meclisi, direkt ve gizli seçimle gelen 444 milletvekilinden oluşmaktadır. Bu seçim, yüksek yargı mensuplarından oluşan bir heyet gözetiminde yapılır. Bir kısmı da cumhurbaşkanı tarafından tayin edilir ancak bu durumda

⁷² İskenderiye Milli Kütüphanesi. (2004). "Arap reformu olguları için siyasi giriş", (Uluslararası İfade Özgürlüğü Forumu Ana Çalıştay). İskenderiye kütüphanesi, 12/14 Mart 2004., s.11-12.

⁷³ 1971 anayasasından sonra meclis, Millet Meclisi olarak adlandırılmıştır.

⁷⁴ İnternet: Mısır Millet Meclisi Resmi Web Sitesi (Haziran, 2018). Mısır Millet Meclisi Web Sitesi. Web: www.parliament.gov.eg adresinden 12 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

tain edilenlerin sayısı on milletvekili geçemez; toplam milletvekillerin en az yarısının işçi ve çiftçilerden oluşması gerekmektedir. 1990 yılına ait 206 sayılı kanuna göre seçim bölgeleri 222 olarak belirlenmiş olup en az biri işçi veya çiftçi olmak üzere her bölgede iki milletvekili olmaktadır. Seçilen milletvekilleri; seçim gününde verilen geçerli oyların mutlak çoğunluğunu alan adaya göre seçilmektedir⁷⁵.

Halk referandumu olmadan millet meclisi feshedilemez, ayrıca millet meclisi kendi üyelerinin üyelikleri ile ilgili en yetkili mercidir. Güvenoyu veya üyelik şartlarını yitirmeden ya da milletvekilliği görevlerine aykırı davranılmaması dışında milletvekilliği üyeliği düşmez. Bir milletvekilinin bu sıfatının düşürülmesi için millet meclisinin üçte ikisinin onayı gerekir; istifa eden üyelerin istifalarını millet meclisi kabul etmektedir. Milletvekillere dokunulmazlık ayrıcalığı verilir, meclisten onay olmadan milletvekilleri hakkında adli işlem yapılamaz⁷⁶

Anayasanın 88 sayılı maddesine istinaden; yapılan parlamento seçimleri ile halk referandumları "yargı heyeti" gözetiminde yapılacak denilmesine rağmen, nasıl bir yargı heyeti olacağı belirtmemiştir. Geçen uzun yıllar boyunca rejim; tüm seçim merkezlerinde seçimi izleyebilecek yargıç bulunmadığını savunmuştur. Bu durumdan dolayı yargı; kontrol yerine yalnızca oy sayım işlemlerin yapıldığı yerleri denetler durumda olmuştur. 2000 yılında Yüksek Anayasa Mahkemesi; muhalefetin isteğine bağlı olarak seçim kanununu iptal etmiştir. Hükümet; bu karara karşılık seçim işlemini bölümlere ayıran bir kanun çıkarmıştır. Çıkarılan kanuna göre seçim süreci birkaç güne yayılmıştır. Ayrıca tüm seçimleri izleyecek hâkimleri de tayin etmiştir.

1971 anayasası; 25 Şubat 2011 tarihinde patlak veren devrimin ardından 13 Şubat 2011 tarihindeki anayasanın ilanına kadar kullanılmıştır. Bu ilan; 1971 anayasasının askıya alınması, millet ve şura meclisinin feshedilmesini kapsamıştır⁷⁷. Bu anayasa açıklamasının ardından aynı yılda genel yasama ve parlamento seçimleri yapılmıştır.

2.1.14. 2011 Yılına Ait Anayasa Revizeleri

25 Şubat devrimi patlak verdiği andan itibaren anayasa konusu, siyasi arenanın en önemli konusu olmuştur. 8 Şubat tarihinde; "Siyasi ve demokrasi reformu" yapmak üzere 67, 77,

⁷⁵ İnternet: Mısır İstihbarat Servisi (Mart, 2019). Web: <http://sis.gov.eg> adresinden 21 Mart 2019'da alınmıştır.

⁷⁶ İnternet: Mısır İstihbarat Servisi (Mart, 2019). Web: <http://sis.gov.eg> adresinden 21 Mart 2019'da alınmıştır.

⁷⁷ İnternet: Mısır İstihbarat Servisi (Mart, 2019). Web: <http://sis.gov.eg> adresinden 21 Mart 2019'da alınmıştır.

88 ve diğerk ilgili maddelerin revize edilmesi amacıyla heyet oluşturulması için başkanlığın 54 sayılı kararı yayınlanmıştır⁷⁸. 11 Şubat tarihinde eski başkanın görevi bırakması ve iktidarın silahlı kuvvetler yüksek meclisine verilmesinin ardında Mareşal Hüseyin Tantavi, 13 Şubat tarihinde altta belirtilen 9 maddeyi kapsayan anayasa duyurusunu yapmıştır⁷⁹. Bu duyuruya göre:

1. Anayasa hükümlerinin askıya alınması.
2. Ülkenin silahlı kuvvetler yüksek meclisi tarafından 6 ay veya millet meclisi, şura meclisi ve cumhurbaşkanlığı seçimleri sona erinceye kadar yönetilmesi.
3. Var olan millet ve şura meclislerinin feshedilmesi.
4. Silahlı kuvvetler yüksek meclisinin bu geçici süreçte KHK alması.
5. Anayasanın bazı maddelerinin revizesi için komite oluşturulması.
6. Halk tarafından seçim kurallarının belirlenmesi.
7. Var olan bakanlık kabinesinin⁸⁰; yeni hükümet kuruluncaya kadar işine devam etmesi.
8. Millet Meclisi, şura meclisi ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılması.
9. Taraf olduğu uluslararası anlaşma ve sözleşmelere uyulması.

2.1.15. 28 Kasım 2011 Genel Seçimindeki Siyasal Atmosfere İlişkin Bir Değerlendirme

25 Ocak devriminin ardından; aynı yılda yayımlanan 13 Şubat tarihli anayasanın 38 sayılı maddesine istinaden 28 Kasım 2011 ile 11 Ocak 2012 tarihleri arasında millet meclisi seçimleri üç aşama hâlinde yapılmıştır. Bahsi geçen madde; "kapalı parti listelerinin üçte ikisi, bireysel listelerin ise üçte biri olmak üzere millet meclisi ve şura meclisi seçimleri kanuna uygun biçimde düzenler" olarak yazılmıştır. Anayasanın 39 sayılı maddesi ise "Yüksek yargıç heyeti; seçim listelerinin ilanından itibaren sonuçlar açıklanıncaya kadar seçimi ve referandumu yasalara uygun olarak denetler. Seçim ve oy sayım işlemleri ilgili yüksek yargıç makamlarının tavsiye edeceği adli heyetlerce denetim yapılmaktadır"⁸¹.

⁷⁸ İnternet: Alahram Gazetesi (Şubat, 2011). "Anayasa bazı hükümleri revize ve inceleme komitesi". Web: <http://www.ahram.org.eg/archive/Egypt/News/61885.aspx> adresinden 04 Şubat 2018'de alınmıştır.

⁷⁹ Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi, (2012). Parlamento Seçimlerinde Medya Performansının Değerlendirilmesi. Kahire: Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi. s. 9-10.

⁸⁰ Ahmet Şefik, Mübarak zamanında Sivil Havacılık bakanıydı, 25 Ocak'ta patlak veren olayların ardında Mübarak tarafından başbakan olarak tayin edilmiştir. 29 Ocak ile 02 Mart 2011 tarihleri arasında başbakan görevini yürütmüştür. 2012 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde aday olmuştur.

⁸¹ İnternet: Mısır Askeri Yüksek Heyeti. (Mart, 2011). Anayasa duyuru metni. Web: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ar/eg/eg046ar.pdf> adresinden 12 Şubat 2018'de alınmıştır.

2011 yılında yapılan seçimler, 25 Ocak devriminden sonra, Mübarek rejiminin ve Ulusal Parti'nin devrilmesinden sonra yapılan ilk seçim olmasından ziyade, istikrarlı olmayan bir ortamda yapıldığından dolayı önem kazanmıştır. Seçim işlemleri ilk başladığı andan itibaren büyük kargaşa yaşanmıştır. Bu kargaşa Silahlı Kuvvetler yüksek meclisi, bakanlık kurulu ve diğer ilgili makamların kararlarında açık bir şekilde görülmüştür. Buna ilave olarak seçimlerde yüksek komitenin duruşu, kargaşayı alevlendiren bir durum olmuştur. Çünkü bu komite; belirttiği tarihte seçmen listelerini açıklamamış, seçmenlerin itirazları için komiteler oluşturmamış, seçim sırasında ve adayların evraklarını teslim alırken, diğer yan komiteleri kontrol edememiştir. Yapılan üç aşamalı seçim, ilgili komitenin talimatlara aykırı davranışları cezalandırmak için yeterli yetkisi olmadığını kanıtlamıştır⁸².

Bu karmaşık ve değişken siyasi ve yasama ortamından medyada etkilenmiştir. Medya, tehditlerden dolayı yoğun baskılara maruz kalmıştır. Bu sırada seçimlerin ortaya attığı bazı yeni konular ortaya çıkmıştır. Bu konular:

- Yeni Seçim sistemin karmaşık olması.
- Seçim koalisyonlarının ve basın bu yeni seçim sistemine adapte olamaması.
- Partilerin ve adayların sayısındaki belirgin bir artış ile parti isimleri arasındaki büyük benzerliklerin olması.
- Seçim işlemlerinin zamanlamasının, basının ilgisini çeken başka olaylarla çakışması.
- Seçim işlemlerinin uzun olması, tekrarlanması ve coğrafi bölümlenmelerden oluşması.

508 milletvekili bulunan meclisin ilk toplantısı 23 Ocak 2012 tarihinde yapılmıştır. Bahsi geçen meclis; 14 Haziran 2012 tarihinde Anayasa Yüksek Mahkemesi kararıyla feshedilmiştir⁸³.

2.1.16. 28 Kasım 2011 Genel Seçimlerinde Basının Görünümü

2011 Genel seçimleri; toplumun ihtiyaçlarını karşılanması ve resmî heyetler, adaylar, partiler ve seçmenler olarak istenilen tüm bilgilerin tedarik edilmesi noktasında her türlü konuda basın için meydan okuma niteliğindedir. Basın organları; topluma eşit hakları vermek amacıyla dengeli ve bağımsız bir şekilde çalışmakta olup, belli kurallar çerçevesi içerisinde mesleki etik kurallarına sadık kalarak ve toplumun görüş ve duruşlarını sergileyerek okuyucu nezdinde meşruiyetini kazanabilmektedir. Basın organları, seçim

⁸² Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi, (2012). Parlamento Seçimlerinde Medya Performansının Değerlendirilmesi. Kahire: Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi., s.19

⁸³ İnternet: Mısır Millet Meclisi Resmi Web Sitesi (Haziran, 2018). Mısır Millet Meclisi Web Sitesi. Web: www.parliament.gov.eg adresinden 12 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.

olaylarını ekranlara ve gazetelere taşırken duruşlarını sergilemeleri için tüm taraflara eşit fırsat vermeli ve diyalog yaratılması için tarafsız bir şekilde gerekli olan uygun ortamı sunmalıdır.

2.1.17. Mısır'daki Gazetelerin Sınıflandırılması

Mısır'daki gazetelerin mülkiyeti; gazeteciliğin düzenlenmesiyle ilgili 1996 yılına ait 96 sayılı kanuna göre dört şekilde belirlenmiştir. Bunlar: siyasi partilerin mülkiyeti, genel veya özel olmak üzere aynı şahısların mülkiyeti ve şura meclisi nezdinde ulusal gazetelerin mülkiyetidir. Aynı kişilerin yayımladıkları gazetelerle ilgili olarak siyasi partilerin; kooperatifler ve federasyonlardan bağımsız olarak katılımlı ve anonim şirketleri olmak zorundadır. Ancak bu durumda tüm hisseler nama yazılı ve yalnızca Mısır vatandaşlarına ait, gazete günlük ise şirketin ödenen sermayesi bir milyon, haftalık ise iki yüz elli bin, aylık ise yüz elli bin pounddan az olmayacaktır (Emin: 2005:24-25).

Mülkiyet çeşitleri; birbirinden ayrılacak şekilde bazı özelliklere sahiptir. Mülkiyet hakları şura meclisine ait olan ulusal gazetenin özgürlüğünü kısıtlamış ve haber ile konuları değerlendirme standartlarını siyasi akımdan almaya zorlamıştır (Haşim, 2011:84). Ancak partilere ait olan gazetelerle ise; ulusal gazetelerin prensip edindiği konulardan farklı konuları yayımlayabilmektedir. Ayrıca bu gazeteler; toplumla ilgili genel tartışma konularını ele almış, belli sınırlara bağlı ulusal gazetelerden ayrı olarak siyasi hayatı aktive etmiş, bazı siyasi adamlara ait birtakım konuları ele almayı başarmış, özellikler siyasi olanlar başta olmak üzere yolsuzluk dosyalarını açmayı başarmıştır (Haşim, 2011:85). Özel gazeteler ise 90'ların ortasında ortaya çıkmış olup, Mısır anonim şirketlerinin gazeteleridir. Bu gazetelerin ortaya çıkması, Mısır'daki gazeteciliğin yapısını hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilemiştir. Örneğin; bu gazeteler genel olarak toplumu ilgilendiren konuları tarafsız ve bağımsız olarak ele alırken, gazeteciliğin pazarlama dilini kullanmıştır. Ancak özel mülkiyetli gazeteler, mali bağımsızlıklarını elde edebilmek adına çok mücadele vermişlerdir. Çünkü gazete sahiplerinin belli hedef ve çıkarları bulunmaktadır (Garib, 2012:106).

2.1.17.1. 25 Ocak 2011 Devriminden Önce Basının Genel Durumu

Mısır; bulunduğu coğrafya içerisinde basın açısından zengin bir ülke olmayı başarmıştır. Bundan dolayı Mısır şivesi, tüm Arap ülkelerinde anlaşılır bir şive olmuştur. Ülkenin basın kapsamında yaptığı büyük yatırımlar, uzun yıllar boyunca Mısır'ı bölgede en büyük aktör haline getirmiştir. Eskiden de olduğu gibi, günümüz Mısır programları ve dizileri çoğu

Arap ülkelerinde yayınlanmakta ve Arap yayın kanallarının aradığı içeriklerin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır (Boyd, 2006:88-100).

Mısır; 50'li yılların başlarında bağımsızlığını kazandığından bu yana ülkedeki iktidarlar basının önemini ve kamuyu yönetme imkânını anlamış olmalı ki, kendi siyasi gündemine hizmet etmesi ve mesajları kitlelere ulaştırabilmek için basından yararlandıkları söylenebilir. Bunun en büyük örneği ise 23 Temmuz 1952 tarihinde, krala karşı darbe yapan bağımsız subayların darbeye kalkıştıklarında ilk olarak radyo ve televizyon binalarına el koyarak darbe açıklamasını bu kanallar üzerinden yapmalarıdır. Ayrıca Abdunnasır, kendi ulusal sosyalist mesajlarını Arap dünyasında yayınlamak için Savt Al Arap ve Al Şark Al Avsat gibi radyo kanallarını kullanmıştır. Keza başkan Enver Sedat da 1979 yılında İsrail ile barış anlaşması imzaladığında, Arap ülkelerinin Mısır'a karşı uyguladıkları ambargoyu kaldırabilmek için radyoyu kullanılmıştır. Abdunnasır döneminde tüm basılı yayın organları kamulaştırılarak, Al Ahram gibi tüm büyük gazeteler hükümetin sesi olmuştur. Partili ve bağımsız gazeteler, geçen yüzyılın 80'li ve 90'lı yıllarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çıkışın ardından açık bir şekilde hükümete yakınlığıyla bilinen kamu gazetelerine karşı bazı başarılar sağlamışlardır. Mısır halkı; uydu kanalları yayın hayatına başlayıncaya kadar haber almak için yabancı ve özel radyo kanallarını dinlemişlerdir (Abdullah, 2014:9-10).

Her ne kadar Mısır'daki anayasalar, fikir özgürlüğünü kapsasa da çoğu zaman hükümetler olağanüstü hâl ve ceza maddeleri gibi fikir özgürlüğünü engelleyen kanunlardan yararlanmışlardır. Bu uygulamalar içeriği denetlemek, gazeteleri ve yazarları yıllar boyunca korkutmak için kullanılmıştır. Yıllar boyunca çoğu basın mensubu kendilerini denetlemek için özdenetim mekanizmasını kullanarak geçmesi sakıncalı olan kırmızı çizgiler koymuştur (Abdulfettah, 2012:30).

Mübarak dönemindeki şura meclisi "Mısır parlamentosunun ikinci odası" olmuş, Mübarak'ı "Yüce başkan ve ülkeyi, milleti koruyan babacan biri" olarak göstermeye çalışan baş editörler kamu gazetelerine tayin etmiştir (Abdullah, 2014:18-19). Onun için bu gazetelerin okuyucuları "Mübarak; halkı tarafından en fazla güvenilen en büyük başkan" gibi başlıklarla karşılaşmaya alışmıştır⁸⁴.

Mübarak döneminin son beş yılında basın, daha önce kendilerine verilen özgürlükler noktasında çok büyük gerilemeler yaşamıştır. Resmî basın, Mısır hükümetini savunan

⁸⁴ İnternet: Alahram Gazetesi (Haziran, 2008). Mübarek dünya liderleri arasında en güvenilir. Web: <http://www.ahram.org.eg/archive/2008/6/18/FRON1.HTM> adresinden 9 Mart 2018'de alınmıştır.

resmî sözcü olmakla yetinmeyip, kendisine aykırı davranan tüm basın organlarının sesini kesmiştir. Özel basın ise, baş editörleri mahkemelere sevk ederek veya devlet tarafından belirlenen kırmızı çizgileri geçmemeleri için sahiplerin üzerine uygulanan direkt ve dolaylı baskılara tabi tutularak sindirilmeye çalışılmışlardır. Bazı durumlarda da gazeteleri satın almak ve gazetenin yeni sahibi sayesinde devletin istemediği kimseleri uzaklaştırmak için sermayem ilişkileri de kullanılmıştır. Buna örnek olarak 2010 milletvekili seçimleri öncesi Al Destur gazetesine yapılanlar gösterilebilir⁸⁵.

Mısır gazeteleri 25 Ocak'tan önceki dönemde olumsuz nitelikler taşıyan kanunların gölgesinde yayın hayatına devam etmiştir. Bu olumsuzlukların bir kısmı aşağıdaki gibidir (Faraj, 2006:9):

- Yapılan yayınlar ve fikir beyanı nedeniyle gazetecileri hapse gönderme yetkisini veren 1995 yılına ait 93 sayılı kanunun çıkarılmasından sonra, Mısır'da fikir özgürlüğü gerilemiştir (Al Müslimi,2004:195:151). Bu kanunun iptal edilmesi ve yerine 1996 yılına ait 96 sayılı kanunun getirilmesine rağmen yeni gelen bu kanun gazetecilerin hapsedilmesini engellememiştir. Ayrıca 2006 yılına ait 147 sayılı kanunun revizeleri de gazetecilerin hapsedilmesini engellememiştir (Abdulfettah, 2012:30).
- Gazetelerin yayın yapma özgürlüğünün kısıtlanması. 1971 anayasasının 209 sayılı maddesinde mülkiyeti şahıslara veya siyasi partilere ait olan gazetelerin yayın yapma özgürlüğünü kısıtlayarak bireylerin bilgi alma hakları kısıtlanmıştır. 1971 anayasasının 147 sayılı maddesi tüm bireyler için fikir özgürlüğü hakkını garanti etmiş ancak, 1996 yılına ait 96 sayılı kanuna göre gazeteleri çıkarmak için ruhsat almanın şart olduğunu belirtmiştir (Faraj, 2006:9).
- Ulusal gazetelerin mülkiyeti ve yönetimi devletin elinde bulunduğundan dolayı bu gazetelerin durumlarının kötüye gitmesine bağlı olarak gazetelerin rejim ve yönetimi, propaganda aracı haline dönüşmüştür (Hasan, 1995:25).
- Bilgi almak için gazetecilere baskı uygulamak. 1971 anayasasının 210 sayılı maddesine göre gazeteciler, yasalara uygun olarak haber ve bilgi toplama hakkına sahiptirler (Abdulfettah, 2012:43). Ancak Arap Enstitü Araştırma Merkezinin verilerine göre

⁸⁵ Detaylı bilgi için bkz. (2011). Web: http://www.afalebanon.org/wp-content/uploads/2018/02/egypt_revolution_paper__arabic_final.pdf.

durum çok farklıdır. Bürokratik engeller bilgilere ulaşmayı zorlaştırmakta ve dolayısıyla gazetelerin tek bilgi kaynağı hükümet olmaktadır⁸⁶.

2.1.17.2. 25 Ocak 2011 Devriminden Sonra Basının Genel Durumu

25 Ocak Devrimi ile beraber siyasi değişikliğin getirmiş olduğu hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, basın kuruluşları üzerinde uygulanmamıştır. Burada en önemlisi devrimden sonra ve daha önceki süreçte, seçimlerle ilgili basını gölgeleyen bazı baskıların kaldırılması sonucu basına verilen özgürlüklerin sınırlarıdır. Bu anlamda kamu televizyonları ve gazeteleri başta olmak üzere resmî yayın kuruluşları bağımsız ve objektif görünmeye çalışmıştır. Bunun nedeni devrimden sonra ona uygulanan rekabetten ziyade, 25 Ocak devriminden sonraki süreçte daha çok özgürlük olmasından kaynaklanmaktadır. Mısır'daki basın ortamı; daha önce basında yer almayan düşünce ve tutumların ortaya çıkmasına şahit olmuştur. Ayrıca bu dönemde; devrimden önceki sürece nazaran farklı siyasi partilerin reklamlarını yapan farklı kanal projeleri de ortaya çıkarak, çok ciddi siyasi ve toplumsal konuların tartışılması için platformlar ortaya çıkmış ve yaygınlaşmış, çoğu zaman basın faaliyetlerini sekteye uğratan güvenlik ve idari engeller kaldırılmıştır⁸⁷.

2011 yılında devrimin patlak vermesinden itibaren yaşanan değişiklikler çok hızlı gelişmiştir. Kamuya ait basın kuruluşları yeni başkanlarını tanımaya çalışmıştır. Oysa özel yayın kuruluşları insanları uzaklaştırmamaya çalışarak Hüsnü Mübarek rejimiyle yakın ilişkisi olan iş adamlarının menfaatlerini korumak için çaba göstermiştir⁸⁸.

Ulusal gazeteler olarak isimlendirilen gazeteler; Mübarak'ın 11 Şubat 2011 tarihinde devredilmesine kadar eski rejime karşı sadakatini korumuştur. 3 Şubat'taki Al Ahram gazetesinin ana başlığında "Milyonlar Mübarak'ı destek yürüyüşündeler"⁸⁹ yazmaktadır; oysa milyonlar Mübarak'ın ayrılmasını istemektedirler. 12 Şubat tarihinde ise aynı gazete başlığını "Halk yönetimi devirmek istiyor"⁹⁰ olarak değiştirmiştir.

⁸⁶ Emin, M. (2005). *Hurryat al Sahafa Daman Mumarastha ve Dawabit Tanzimha*. (İkinci Baskı). Kahire: Al Nahda Yayınevi, 24-25.

⁸⁷ Friedland, E. (Ağustos, 2016). "Muslim Brotherhood Special Report". Clarion Project organization. Web: <http://clarionproject.org/wp-content/uploads/Muslim-Brotherhood-Special-Report> 29 Kasım 2017'de alınmıştır.

⁸⁸ İnternet: Abdullah, R (Temmuz, 2014). Devrim sırasında Mısır basını. Karengi Ortadoğu merkezi- Karengi uluslararası barış kuruluşu. Web: <http://carnegieendowment.org/sada/?fa=56329&lang=ar> adresinden 21 Aralık 2018'de alınmıştır.

⁸⁹ İnternet: Alahram Gazetesi. (Şubat, 2011). Mısırlılar rejimin yıkılmasını kutladılar. Web: <http://www.ahram.org.eg/archive/The-First/News/62338.aspx> adresinden 12 Mart 2018'de alınmıştır.

⁹⁰ İnternet: Alahram Gazetesi. (Şubat, 2011). Mısırlılar rejimin yıkılmasını kutladılar. Web: <http://www.ahram.org.eg/archive/The-First/News/62338.aspx> adresinden 12 Mart 2018'de alınmıştır.

25 Ocak devriminden sonraki göstergeler, basın ve gazeteciliğin özgür olduğunu gösterse de bu özgürlüğün devrimden önce daha çok kısıtlandığını gösteren ibarelere de rastlanmaktadır. Devrimden sonra basının ve gazetelerin mülkiyeti ile ilgili yasalar değişmemiş, ancak yeni anayasadaki bazı maddeler gazetecilikle ilgili olmuştur. Anayasanın 49 sayılı maddesi; aynı ve tüzel nitelikte Mısır vatandaşı olan herkesin gazete çıkarabileceği ve sahip olabileceği hükmünü kapsıyordu. Bu özellik Ocak devriminden önce yoktu; o dönemdeki gazetelerin mülkiyeti devlete ait ulusal gazetelere ilave olarak siyasi partiler, tüzel, aynı kamu ve özel kişiliklerle sınırlıydı.

Ayrıca aynı madde de gazetelerin yayımlanmasının ihtar niteliğinde olduğu ve ruhsat alma işlemlerini iptal ettiği hükmünü de kapsıyordu⁹¹. Bu durum; 2011-2013 yılları arasında 17 gazete ve derginin yayımlanmasına neden olmuştur. Bu gazete ve dergilerin bir kısmı; Hürriyet ve Adalet partisine bağlı, Hürriyet ve Adalet gazeteleri ile Nur partisine ait Nur Cedid gazetesi gibi gazetelerden oluşmaktaydı (Garib, 2014:126).

Ocak devriminden sonraki ilk anayasa çok sayıda olumlu madde içermesine ve gazetelerin sayısının artmasına rağmen, bir kesim görüşe göre basın ile ilgili ana kuralları değişmemiştir. Silahlı Kuvvetler Yüksek Meclisi'nin hükmü sırasında, devrimden önceki dönemde olduğu gibi gazetecilere çok baskı uygulanmıştır. Gazetelere uygulanan denetim matbaalardan başlamış, Al Ümme ve Roza El Yusuf gazetelerine yapıldığı gibi gazetelere el konulmuş, hatta durum o kadar büyümüştür ki olay "Basının şeytanlaşması'na kadar vararak dönemin her türlü olumsuz olayı basına yüklenmiştir⁹².

2.1.17.3. On Sekiz Gün (25 Ocak- 11 Şubat 2011)

Devrimin ilk kıvılcımları ortaya çıktığında, kamuya ait basın kuruluşları üzerinde büyük değişiklik görülmemiştir. Devlete ait gazeteler eski çizgisinde devam etmiştir. Ancak bunu söylerken ufak bir değişiklik ile devam ettiğini belirtmek gerekir; bu değişiklik ise Hüsnü Mübarek yerine Silahlı Kuvvetler Yüksek Meclisinin getirilmesidir. Zamanında Hüsnü Mübarek'i yücelten gazeteler kısa bir süreliğine Mısır halkını yüceltmelerinin ardından Silahlı Kuvvetler Yüksek Meclisini ve başkanı Mareşal Hasan Tantavi'yi yüceltmeye başlamıştır. Bu süreçte ordu, kurtarıcı olmuş ve onun aleyhinde konuşanlar askerî mahkemeye karşı karşıya kalmakla tehdit edilmiştir (McGrath, 2011). Kamu televizyon kanalları gazetelerden pek farklı değildi. Devrimin ilk on sekiz günü boyunca kamuya ait

⁹¹ Anayasa projesi için kuruluş cemiyeti, "Mısır Arap Cumhuriyeti Anayasa Projesi", madde 49, Kahire, Al Beşir yayınevi, 2012, s.23

⁹² Anayasa projesi için kuruluş cemiyeti. (2012). "Mısır Arap Cumhuriyeti Anayasa Projesi", madde 49, Kahire: Al Beşir Yayınevi, 2012, s. 23.

televizyon kanalları Hüsnü Mübarek'i yüceltmeye ve eylemlere katılanları kötülemeye çalışmıştır. Bazı eylemciler de kamu basın kuruluşlarını yalanla itham eden pankartlar taşımıştır (Fadel & Londoño, 2011). Kamu basın kuruluşlarında çalışan bazı gazeteciler ve spikerler bireysel olarak buna karşı çıkmaya çalışmıştır ancak, binlerce gazeteci hükümet tarafından gözaltına alınmıştır. Olayların gidişatı devrimden yana olanların sayısının artmasıyla devam ettiği için editörler farklı seviyelerde olmak üzere devrime yakın davranmaya başlamıştır. Bu durum, 11 Şubat tarihinde öğleden sonra Hüsnü Mübarek istifa ettiğini açıklayınca kadar sürmüştür. İstifa sonrası aynı kişiler, devrimi övmeye başlamışlardır⁹³.

Özel uydu kanalları ise Hüsnü Mübarek'e veya devrimcilere gösterdiği destek konusunda farklılık göstermiştir. Bu kanalların çoğunun mülkiyeti, zamanında Hüsnü Mübarek yönetimiyle yakın ilişki içerisinde olan iş adamlarına ait olduğundan dolayı olabildiğince yönetimi savunarak devrimcileri kötülemeye çalışmışlardır. (Adli, 2011).

İlk on sekiz gün boyunca devrimi destekleme görüşünü benimseyen ve olanları ekranlarına taşımak için çaba gösteren özel televizyon kanalları veya programları çok az sayıdaydı. Ayrıca bu kanallar; aktivistler, hükümet temsilcileri ve demokrat ulusal partinin temsilcileri gibi aklı başında konukları ağırlamaya çalışmışlardır. El Cezire, Al Arabiye ve CNN gibi bu tür yaklaşımı sergileyen kanallar, Mısır'da olup bitenleri bilmek isteyen halk tarafından destek görmüştür. Bu kanalların çoğu hükümetten yana sıkıntılar yaşamışlardır. Buna örnek olarak El Cezire kanalının ofislerinin 18 gün boyunca hükümet yetkilileri tarafından kapatılması gösterilebilir (Black,2011).

Sosyal iletişim ağları da devrime zemin hazırlamak için çok büyük bir rol oynamıştır. Bundan dolayı hükümetin 25 Ocak'ta Twitter'i engellemesi üzerine siyasi aktivistler; engelleri kaldırmak amacıyla Proxy ve benzer programları kullanarak Facebook'a yönelmiştir. 28 Ocak'ta Facebook da hükümet tarafından engellendiğinde çoğu kullanıcı engelleri kaldırmaya yarayan programları yüklemiştir. Hükümet; bu tür engellerle başa çıkamayacağını anlayınca internet bağlantısını kesmesi gerektiğini düşünerek ülke çapındaki tüm cep telefonu ve internet hizmetlerini kesmiştir. Cep telefon hizmetleri engeli yalnızca bir buçuk gün sürmüştür. İnternet ve SMS hizmetleri ise beş günden fazla sürmüştür

⁹³ Nafakaa, H. (2006). *Mısır nereye gidiyor, Mısır'da başkanlık ve demokrasi değişikliğinin üzerindeki etkisi, Analizli inceleme*. Vahda Arabiye Yayınevi: Beyrut. s.12-13

2.1.17.4. Askeri Meclis Dönemi (12 Şubat 2011- 29 Haziran 2012)

Askeri meclisin hüküm sürdüğü dönemin ilk haftalarında hükümet; televizyon yayını yapmak için artık devletten alınacak güvenlik izni gerekmediğini açıklamıştır. Bu dönemde uydu üzerinden yayın yapan 16 yeni kanal, yayın hayatına başlamıştır. Şubat 2011'de Enformasyon Bakanlığı kaldırılmıştır. Bu durum; ifade özgürlüğünü savunan kişileri sevindirmiştir, ancak bu gelişmelerin ne kadar süre süreceği belli olmadan, kısa bir süre sonra aynı yılın Temmuz ayında Enformasyon Bakanlığı tekrar kurulmuştur. Bu adım basın araçlarını savunan çoğu kişi için endişe verici bir adım olarak algılanmıştır. Enformasyon bakanı olarak tayin edilen "Osama Haykal" mesleki hayatına Al Wafd gazetesine askeri muhabir olarak başlamıştı⁹⁴.

Hüsnü Mübarek'in devrilmesinin hemen ardından devlete ait basın kuruluşları, devrimcileri yüceltmeye başlamıştır. Sonuçta bu eylem askeri müessesenin yüceltilmesiyle ters düşmediği sürece bir sorun teşkil etmemiştir. Devrim ile ilgili her şey manşet olmuştur. Devrim aktivistleri tartışma programlarının daimi konukları olmuşlar, gazetelerde röportajlar vermişlerdir. Ön görüşler; Hüsnü Mübarek'in eskiden sürekli tehlike kaynağı olduğunu, devrimciler masum olduklarını ve ordunun devrimin kurtarıcısı olduğunu savunmuşlardır. Ancak bu askeri meclisin aldığı övgüler ve yüceltmeler devlete ait basın kuruluşları nezdinde azalmıştır. Oysa o dönemdeki askeri meclisin kusurları belli bir süre sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. İfade özgürlüğü; hükümetin basın özgürlüklerini daraltmaya başlamasıyla beraber, bazı tehditlerle ve tehlikeli sıkıntılarla karşılaşmaya başlamıştır⁹⁵. Kısa bir süre sonra kamu basını askeri sistemin tam destekçisi olup devrimcileri kötülemek için olağanüstü hamleler yapmıştır. Amerikan "Time" dergisi; devlete ait basın kuruluşlarında yapılan tartışma programlarının; devrimcilere karşı nefret ve öfke dolu sözlerle dolu olduğunu vurgulamıştır. Bu tür programlar devrimcileri bir nevi "Kabadayı" olarak göstererek "Yabancı Güçlerin" Mısır'ın içişlerine karışmasına karşı, "Güvenliğin Yok Olması" ve "Suç Oranı Artması" açısından uyarmıştır. Askeri müesseseye karşı yapılan gösteriler ise "yabancı ajanlar tarafından provoke edilen, tehlikeli ve istikrarı sarsan olaylar" olarak nitelendirilmiştir (Hauslohner, 2012). Askeri müesseseyi eleştiren kişiler hükümet tarafında baskıya maruz kalmıştır. 2011 Mart ayının başlarında askeri müessese; yazarları ve gazetecileri askeri sorgulamalara ve mahkemelere tabi tutmuştur.

⁹⁴ Detaylı bilgi için bkz. <http://cpj.org/2011/07/egypts-reinstatement-of-information-ministry-is-ma.php>

⁹⁵ Detaylı bilgi için bkz. <http://cpj.org/2011/06/in-egypt-military-harasses-critical-journalists.php>.

Gazetecileri koruma heyeti; Silahlı Kuvvetler Yüksek Meclisi dönemindeki yüzden fazla durumu belgelemiştir⁹⁶.

Söz konusu bu baskı gazeteci ve yazarlarla yetinmeyip, tüm kurum ve kuruluşları da kapsamıştır. 2011 Mart ayının başlarında askeri meclisin gazetecileri ve editörleri uyararak manevi işler idaresi ve askeri istihbarat idaresi durumunu müzakere etmeden, silahlı kuvvetler veya silahlı kuvvetler komutanları hakkında konu, haber, beyan, şikâyet, reklam ve fotoğraf yayımlamasını yasaklamıştır. Çünkü kendisi bu tür konular için uzman mercii olduğunu savunmuştur. Aynı sürede Gazetecileri Koruma Heyeti, bu yaklaşımı başkan Hüsnü Mübarek'in devredilmesinden bu yana Mısır'ın basın özgürlüğü adına maruz kaldığı "en büyük aksilik" olduğunu vurgulamıştır⁹⁷. 2011 yılının Eylül ayında, hükümetin "dedikodu yayan" yapılarına karşı OHAL süresinin uzatıldığını açıklaması üzerine güvenlik güçleri; Hüsnü Mübarek'in devredilmesinin ardından yayın hayatına başlayan "El Cezire Canlı Mısır" ofislerini tekrar basmıştır. Ruhsatı olmadığı gerekçesiyle bu kanalın yayın yapmasına izin verilmemiştir. Egypt Independent gazetesinde yayımlanan bir makaleye göre 2011 yılının Eylül ayınca Askeri Yüksek Meclisi ve Bakanlar Kurulu, uydu yayını yapan yeni kanallara izin verilmemesi için, "Devletin istikrarı için tehlikeli sayılan uydu kanalları" gerekçeli bir mahkeme kararı almıştır⁹⁸.

Gündem Belirleme Teorisi

Çalışmanın bu kısmında Mısır'daki 2011 Genel Seçimlerinde basının genel tutumunu belirleyebilmek için gündem belirleme teorisinden hareket edildiği için teorinin kapsamı hakkında bilgi verilecektir.

2.1.18. Kamuoyu Kavramının Tarihi

Kamuoyu; eski Yunan felsefesinde siyasi bir güç olarak M.Ö. 4. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu kavram bir taraftan Platon ve Aristo'nun (Doxa)⁹⁹ görüşleri, bir taraftan da kamuoyunun görüşlerinden ortaya çıkmış, ancak ortak bir tanım altında birleşmemişlerdir. Bazı araştırmacılar da kamuoyu kelimesini "Opinion of the Public" veya "Opinion of People" terimiyle ilk kullananların İngilizler olduğu görüşünü bildirmişler, bazıları da bu terimin Fransızlara ait olduğunu iddia etmişlerdir (Salih, 2001:1-14). Kamuoyu teriminin

⁹⁶ Detaylı bilgi için bkz. <https://cpj.org/2011/10/egyptian-military-officials-jail-blogger-who-criti.php> ve <http://advocacy.globalvoicesonline.org/2011/10/31/egyptian-blogger-alaa-abdel-fattah-detained-for-15-days-pending-military-investigation>

⁹⁷ Detaylı bilgi için bkz. www.cpj.org/2011/04/substantial-setback-for-press-freedom-in-egypt.php

⁹⁸ Detaylı bilgi için bkz. www.egyptindependent.com/news/egyptian-authorities-crack-down-satellite-channels

⁹⁹ "Opinion "yada "DOXA" aynı anlama gelmektedir.

kullanılması, Fransız devrimi sırasında yaygınlık kazanmıştır (Şuman, 1998:32-36). Rorso 18. yy.'da yayınladığı eserlerinde kamuoyu ile ilgili yazılar yazmıştır (Salih, 2001:2). Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminde de psikoloji, sosyoloji ve tarih gibi değişik alanlardaki bilim adamlarının bu konuya verdikleri önem artmıştır. Sosyal araştırmaların geliştirilmesi de kamuoyu ile ilgili ölçeklerin oluşturulması ve kamuoyu yapısının incelenmesi konusunda katkıda bulunmuştur. Kamuoyu ile ilgili yapılan teorik çalışmalar; kamuoyu fikri ve yapısı hakkında kitap yazan Carlyon Gersdorf ile kamuoyu yapısı ve değerleri hakkında yazıları bulunan Cornwell ve Franzy Von Holtzendorff ile bağdaştırılmıştır. Bu yazılar he ne kadar önemli olsa da James Bryce'nin yazıları ve ardındaki Lawrence Lowell ile Dicey'nin yasal niteliği olan yazıları, bu alanda ilk uzman yazılar sayılmaktadır (Şuman, 1998:32-36). Aydınlanma dönemdeki düşünürler, kamuoyu kavramına ilgi göstermişlerdir; bu ilgi 1920-1930 yıllarında 2. Dünya Savaşı arasındaki dönemde artmıştır. Söz konusu bu ilgi; iletişim araçlarının etkisiyle ilişkilendirilmiştir. Otuzlu yıllarda da çoğu Amerika üniversitesinde kamuoyu inceleme merkezleri açılmıştır. Ayrıca kamuoyu ölçme merkezleri, kamuoyu çalışma dergileri, kırklı yıllarda kamuoyu ile psikolojik savaşın etkilerine duyulan ilgi artmış, kamu düzeyindeki iletişim araçların incelenmesi de derinlemesine yapılmaya başlanmıştır. 50'li yıllarda özellikle televizyon başta olmak üzere kamu düzeyindeki iletişim araçlarının da etkisi artmıştır. Bu çalışmaların sayısı artmaya devam ederken, kamuoyu yoklaması yapan merkezler de artmıştır. Değişik üniversitelerde bulunan kamuoyu bölümleri de kamuoyu görüşleri hakkında yıllık toplantılar düzenlemişlerdir (Bedr, 1998:41-45).

Kamuoyu görüşü ve tanımı, tarihî gelişim süresi boyunca kamuoyu olgusu olarak tanımlanmıştır. Bu tanım; kamunun bilgilendirilmesi, fikir edinmesi ve görüşün karar alan makamlara ulaşması (Salih, 2001:10-14) amacıyla kamunun ilgisini çekerek sosyal ve kültürel akım kapsamında olmak üzere tartışmaya veya münazaraya açılmış olan bir konu hakkında kamunun görüşü olarak yapılmıştır. Keza seçimler de kamuoyunun olumlu bir yansıması sayılmaktadır: çünkü medya, kamunun görüşünü bildirmek için en önemli araç olarak görülmektedir (Zalata, 2001:13-20). Medya; kamuoyunun belirlenmesinde en önemli faktördür. Çünkü insanlar çoğu zaman dünyadaki veya yaşadıkları yerlerdeki olayları, haberleri okuyarak veya izleyerek öğrenmek isterler; basını takip etmeyen insanlar gelişmelerden haberdar olmazlar. İnsanlar, medyanın yer verdiği ve gündeme getirdiği olaylar hakkında bilgi ve fikir sahibi olurken, medyanın yer vermediği olay ve olguları öğrenememektedir. Bu durum medyanın yönlendirme ve inandırmaya yönelik

etkisinden ve medyanın toplum gündemini oluşturma ve toplumu bilgilendirme gücünden kaynaklanmaktadır (Yaylagül, 2006: 70). Kamuoyunun davranışlarını açıklayan kanunlar Hadley Cantril tarafından aşağıdaki gibi belirlenmiştir¹⁰⁰:

1. Önemli olaylarla ilgili olarak kamuoyun duyarlılığı üst seviyede olur.
2. Bazı olağanüstü olaylar, kamuoyunun görüşünün geçici olarak bir taraftan diğer bir tarafa değişmesinde rol oynamaktadır. Kesin görüş de ancak olayların ayrıntılı olarak incelenmesinin ardından kesinlik kazanmaktadır.
3. Kamuoyu; sözlerden ziyade olaylara göre belirlenir.
4. İnsanlar; gizemli bir olayı açıklamak için güvenli bir kaynaktan bilgi aldıklarında olaylar, sözlü olaylar ve olayların genel tanımı daha çok ilgi uyandırıcı olur.
5. Kamuoyu; olağanüstü olayları tahmin edemez, kamuoyunun rolü ancak bu olaylar olduğunda nasıl bir tepki göstereceği ile sınırlıdır.
6. Kamuoyu; olaylardaki güçlere göre belirlenir, sözlerin kamuoyu üzerindeki etkisi, kendisi ile özel menfaat arasındaki ilişkiye göre belirlenir.
7. Kamuoyu; halkın kendi menfaatlerinin bu görüşe güçlü bir şekilde bağlı olduğuna kanaat getirmediği uzun süre heyecanlı kalmaz.
8. Özel menfaatler konuyla ilgili olduğu sürece kamuoyu kolay kolay değişmez.
9. "Demokratik menfaatler'de özel menfaatler konuyla ilişkili olursa; bir ihtimal kamuoyu, resmi politikadan önce gelebilir.
10. Görüşün desteği az olunca veya net olmayınca her türlü önemli olay kamuoyunu kendi safına çekebilir.
11. İnsanlar zor zamanlarda kendi liderlerinin güçleri ve kapasiteleri konusunda daha duyarlı olurlar; eğer insanlar liderlerine güveniyorlarsa o lidere daha çok itimat ederler; aksi takdirde daha çok affedici olurlar.
12. Eğer insanlar kendi liderlerinin önemli kararlar aldıklarına kanaat getirirse, liderlerine daha az itiraz ederler.
13. İnsanlar; hedeflerden ziyade görüş oluşturmak için çok sayıda kararı kendilerine saklarlar ve hedeflere ulaşmak için araçlara önem vermezler.
14. Demokratik ülkelerdeki insanlar eğitim ve bilgi alma fırsatlarına daha çok sahip oldukları takdirde kamuoyu ters mizaçlı bir his ortaya çıkarır.

¹⁰⁰Konuyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. Alabd, A. (1993). **Al İtesal We Al Ray Al Aam**. (İkinci Baskı) Kahire: Al Fikr-i Arabi Yayınevi. s.127-129; Hatem, M. (1972). **Al Ray Al Aam: Kef Yukas We Kef Yusas**. (Birinci Baskı). Kahire: Angleo Mısır kütüphanesi Yayınevi. s.115-117; Hüseyin, S. M. (1997). **Al Ray Al Aam Aluss Al Nazrye We Al Gawanb Al Manhegeye**. (Birinci Baskı). Kahire: Alem Al Kütüp Yayınevi. s.79-90.

2.1.19. Gündem Belirleme Teorisi

Bu teorinin başlangıcı, bilim adamı Walter Lippmann'ın "Kamuoyu" adlı kitabı sayesinde ortaya çıkmıştır. Bu teori; medya ile toplumu ilgilendiren siyasi, ekonomik ve sosyal olayların önceliklerini belirlemeye yarayan bu araçların kullanımının, kamu ile arasında olan karşılıklı ilişkiyi incelemektedir. Bu teori; medyanın toplumdaki tüm olayları ve vakaları sunamayacağı, içerik ve kapsam açısından daha çok dikkat çeken olayları seçmesi üzerine kuruludur. Bu konular insanları ilgilisi yavaş yavaş çekmekte ve konuyu kavramalarını ve düşüncelerini sağlamaktadır (Mekkavi & Seyit, 2006:288-290).

Gündem belirleme teorisi, iletişim araçların incelenmesi ve özellikle siyasi yaşamdaki önemi açısından kamuoyu üzerindeki etkisi ile ilgili olarak sosyal bilim teorilerinin de en önemlisi sayılmaktadır (Stevenson vd., 2001: 29-50).

Gündem oluşturma, kamuoyu ve siyaset tartışmalarının ekseninde gelişen bir kavramdır. Gündem belirleme yerelden, uluslararası alana kadar halkın dikkatini çeken ve hareketin merkezi olmak isteyen, her toplumda tartışılan ve devam eden tartışmaların özetlenmesidir. Bu diyalogların çoğunda medya, gündem belirleme noktasında önemli ve bazen de tartışmaya yol açan bir role sahiptir (McCombs, 2004: 1). Üzerinde tartışılan konuların büyük bir bölümünü -yani gündemi- medyanın belirlediği gerçeği, medya dışındaki güçleri de bu alanda etki yaratmaya yönelmiştir. Gündem belirleme dinamik bir süreçtir. Ekonomi, politik, sanat, kültür, spor vb. alanlardaki iktidar odakları, gündemi oluşturur ve yönlendirirler. Muhaliflerin gündem belirleme etkileri daha sınırlıdır. Medya sahiplerinin egemen ideolojiyle çatışmalı durumları muhalif söylem açısından bir alan yaratır. Medyanın egemen söylemle ne kadar örtüştüğü ne kadar çatıştığı meydanın dayandığı sermaye grubunun niteliğiyle bağlantılıdır (Aslan, 2002: 133-136).

2.1.19.1. Teorinin Tarihçesi

Önceliklerin sıralanması araştırmaları ve teorileri; araştırmacıların 50'li ve 60'lı yıllarda yaygın olan ve "sınırlı etki modeli" olarak bilinen ve iletişim araştırmaları üzerinde yaygın olan teorik çerçeveye razı olmadıkları bir döneme denk gelmiştir. McCombs ve Show; sınırlı etki çağından aracın gücünün tekrar keşfedilmesi çağına geçerek, iletişim araçları alanlarındaki en önemli değişimi başlatmışlardır. Bu değişim; iletişim aracının kamu yöneliminden ziyade kamu üzerindeki etkisi olan yeni hedefe odaklanmıştır (Mekkavi & Seyit, 2006:176-187/291)¹⁰¹. McCombs ve Show'un yaptıkları çalışmanın başlangıcı;

¹⁰¹ Hasan İmad Mekkavi,2006: s.176-187'dan aktaran Show ve McCombs s.291.

iletişim aracının her siyasi kampanyanın gündemini belirlemesi ve siyasi konuların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynaması üzerine kuruludur. McCombs ve Show kendi teorilerini test etmek üzere aracın içeriğini incelemiş ve 1968 yılında yapılan başkanlık seçimi kampanyası sırasında Chapel Hill'deki muhtemel seçmenler üzerine kamuoyu yoklaması yapmıştır. Bu yoklama; kime oy vereceklerinin kesin olarak kararını vermeyen seçmenler üzerine yapılmış olmakla birlikte, temel konular üzerinde yapılan değerlendirmelerle üç hafta boyunca beş gazete, iki dergi ve iki televizyon kanalının içeriğini analiz etmiştir. McCombs ve Show; önceliklerin sıralanması ile ilgili kendi teorilerini pekiştirecek çok güçlü deliller elde etmişlerdir. 1972 yılındaki başkanlık seçimi kampanyası sırasında bu iki araştırmacı; basın gündemini veya kamunun gündem üzerindeki etkisine rağmen kendi teorilerinin kanıtlarını elde ettiler¹⁰². Önceliklerin sıralanmasıyla ilgili teorinin kökü; Lipmman'ın 1922 yılında yazdığı "Kamuoyu" adlı kitabına dayanmaktadır. Bu kitabında; zihinlerde görüntü kurulmasında ve çoğu zaman kamuya sahte görüntü sunmasıyla ilgili iletişim araçlarının kamuya yardımcı olması kapsamındaki görüşünü bildirmiştir. İletişim araçları; toplumu ilgilendiren konuları sunarak kamuoyunun oluşturulmasında rol oynamaktadır. Bu durum; haber ortamının politika dünyasının tekrar inşası ve haber ortamının gerçek dünya ile aracın oluşturduğu dünya arasındaki farklılığı göstermek adına araştırmacıların ortak fikre vardıkları bir durumdur (Mekkavi & Seyit, 2006:288-290). Önceliklerin sıralanmasıyla ilgili araştırmalar gittikçe artmıştır. 1966 yılında Dearing ve Rogers; önceliklerin sıralanmasıyla ilgili yapılan 350 araştırma buldular. Ancak bu araştırmalar; gündemle ilgili temel dayanakların belirlenmesinde değişik alanlara ayrılmıştır (Hamada,2002:309-325). Önceliklerin sıralanması araştırmaları çok sayıda aşamadan geçmiştir¹⁰³. Bu aşamalar:

Birinci aşama: Bu aşama; önceliklerin sıralanması ile ilgili temel dayanakların test edilmesi, medyanın olgularla ilgili kamu görüşü üzerinde olan etkisi, kamuoyunun kimin tarafından ve nasıl belirlendiği üzerine odaklanmıştır. Teorinin hipotezi; medyanın belli konulara verdiği önem ile kamunun bu konulara gösterdiği ilgiyi karşılaştırarak, kamu açısından bu konuların önem sırasına göre nasıl sıralandığını incelemiştir.

¹⁰² Stevenson, L. R., Bohme, R. ve Nickel, N. (2011). "The TV agenda- influence on campaign 2000", *The Egyptian Journal of Public Opinion Research*, 2(1), 29-50.

¹⁰³ Konuyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. Şuman, M. (1998). a.g.e. s.164-178; Kandil, R. A.(1998). "ABD'de kamuoyu araştırmaları, medya kalıcı yüksek heyetine sunulan çalışma". *Mısır dergisi*. 4. s.245-280; Hamada, B. İ. (1998). "Gündemin belirlenmesi için çağdaş yönelimler", *Mısır dergisi*. 4. s.348-319.

İkinci aşama: Bu aşama; medyanın değişik araçları, kişisel iletişim, sosyal etkenler, bireysel etkenler ve demografik etkenler gibi gündemin belirlenmesine rol oynayan etkenlerin önceliklerine göre sıralanmasındaki rolünü incelemiştir.

Üçüncü aşama: Bu aşama 1976 yılında başlamış olup medyadaki adayın görüntüsünü ve seçmenlerin siyasi açıdan ilgi alanlarını olduğu gibi açıklamıştır. Ayrıca seçmenlerin önceliklerinin sıralanmasıyla ilgili psikolojik etkenler ve yönelim faktörlerini açıklamıştır.

Dördüncü aşama: Bu aşama 80'li yıllarda ortaya çıkarak medyada önceliklerin sıralanmasını kimin yaptığını ve haberlerin önceliklerini kimin belirlediği sorusunu ortaya atmıştır. Haber hikâyelerinin özelliklerini, nasıl kurgulandığını ve kamuya sunma metotları ile ilgili ilişkileri ortaya çıkararak, haber ve bilgi kaynaklarının medya gündemini belirleme üzerindeki muhtemel etkilerini incelemiştir. Bu aşama, "gündemin inşası" olarak da isimlendirilmektedir. Bu aşama; haber kaynakları ile medya arasındaki ilişkileri ve aracın gündemi üzerinde etkisini incelemektedir. Medyanın gündemi (haber olarak); kamu üzerinde etkisi olan bağımsız değişkenden, başka kaynaklardan etkilenen bağımlı bir etkene dönüşmüştür¹⁰⁴. Bu durum da medyanın içeriğini etkilemektedir (Reda, 2002:239:249).

Gündemin belirlenmesine interaktif bir süreç olarak bakılabilir. Çünkü çok sayıda araç medyanın üzerinde etki etmekte, iletişim sektöründeki yetkililerin önceliklerinin ve gündeminin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Lang ve G. Elang'e göre gündemin belirlenmesi altı aşamada yapılmaktadır. Bu aşamalar (Behensi, 2002:1-67):

1. Bazı konulara ışık tutmak ve önemli kılmak.
2. Bazı konulara daha çok ilgi çekmek için konuların daha çok kapsama girmesi gerekmektedir.
3. İlgi çeken konulara; daha çok anlam katan ve anlaşılmasını kolaylaştıran bir çerçeve koymak.
4. Kitle iletişim araçları arasında kullanılan dil, kamunun konuyu anlaması üzerine etkilidir.
5. Medya; ilgi çeken konuları siyasi harita üzerinden tanınması kolay olan ikincil semboller ile ilişkilendirmektedir.

¹⁰⁴ Medyayı kullanarak kamu üzerine etki etmeye çalışan dernek, kurum ve kuruluşlar şu şekilde sıralanabilir: siyasi partiler, özel menfaat cemaatleri, devlet başkanı, genel ilişkiler, diğer gazeteler, büyük medya kuruluşları, uluslararası haber ajansları, gazeteciler vd.

6. Bazı güvenilir kişilerin bir konu üzerine konuşma yapmaları ile gündem daha çabuk belirlenir.

Medya araçları; çoğu aracı belli konulara yönlendirerek bir konu üzerinde kamuoyunu belirleyebilir. Ancak kamu üzerinde gündemin belirlenmesinde tüm araçlar aynı etkiye sahip değildir. Çünkü önceliklerin belirlenmesinde rol oynayan bazı değişkenler vardır. Bu değişkenler şu şekilde yer almaktadır (Albehiri, 2002:239:272):

- Konunun tekrarlanması: Konunun sürekli kapsamda kalması kamunun konuya ilgi göstermesine yol açmaktadır. Bu durum da kamu önceliklerin belirlenmesinde önemli bir değişkenlik sayılır.
- Konunun; kullanılan fotoğraflar ve gösterilme alanına bağlı olarak medyada görünme sıklığı.
- Kamunun bilgiye ihtiyaç duyması: Kamunun bilgiye olan ihtiyacı arttıkça medyaya yönelir ve medyanın gündem önceliklerine göre daha çok etkilenir.
- Kamunun medya araçlarını kullanma şekli ve onlara maruz kalma seviyesi.
- Konunun türü, ilgi alanı ve acil olup olmadığı.

Medyanın öncelik sıralamasına örnek, Clinton skandalıdır. Bu olay; fotoğraflar ve renkler kullanarak medyada geniş yer almıştır. Bu durum; Amerikalıların bunu önemli bir konu olarak sınıflandırmasına neden olmuştur. Ancak kamu; Clinton hakkında suçlu olup olmadığı ile ilgili farklı görüşlere sahip olmuştur. Konu, aracın konuyu kamuya aktarma konusunda başarısı göz önünde bulundurularak uzun süre gündemde kalmış, ancak bahsi geçen araç, kamuya bu konuyla ilgili nasıl düşüneceğini veya nasıl yöneleceğini bildirmemiştir¹⁰⁵. Bu durum da Cohen'in “medyanın kamuya nasıl düşüneceğini öğretmede her zaman başarılı olmadığı” sözünü haklı çıkarmıştır (Mekkavi & Seyit, 2006:288-299). Ancak bu durum tüm medya araçları için aynı seviyede geçerli değildir. Konuyla ilgili maddi ve psikolojik etkenler birbirinden etkilenerek kamuyu yönlendirmede rol oynamaktadır. Bazıları kendisi için daha önemli konulara ilgi göstererek kendi yönelimleri için gerçekleri aramaya başlar. Kamu da medya araçlarına duyulan güven konusunda farklılık gösterebilir. Bu durum da medyanın kamuoyu üzerinde direkt bir etkisi olmadığını, kamuyu esnek kılmak ve medya patronlarının uygun gördüğü belli yönelimlere yönelmek için hazırladığını göstermektedir (Mekkavi & Seyit, 2006:299:288). Önceliklerin sıralanmasıyla ilgili yapılan çalışmalar kapsamındaki ilgi odakları; yönelimler üzerindeki

¹⁰⁵ İnternet: University of Kentucky (2011). Web: <http://www.uky.edu/drlane/capstone/mass/agenda.htm>-12k adresinden 12 Mart 2017'de alınmıştır.

direkt etkiden, algı üzerindeki uzun etkiye dönüşmüştür. Bunun sebebi ise medyanın kamuoyu oluşturmadaki rolüdür. Medya; zamanla birlikte ana gündemde kalmayı başaran konuları ortaya atarak ilerleyen zamanlarda bu konuların fikir oluşturmak için tartışma konuları olmalarını sağlamaktır.

Şekil 2.1. Konu İlgisi Döngüsü Kuramı Göre Kamuoyu Oluşturma Süreci

Anthony Downs; haber değeri taşıyan konuların beş aşamada medyanın öncelikler listesinden genel öncelikler listesine aktarılmasıyla ilgili “Konu ilgi döngüsü” (Issue Attention Cycle) kavramını ortaya atmıştır (bkz. Şekil 2.1)¹⁰⁶. Bu kavramda bahsedilen beş aşama şu şekilde gerçekleşmektedir:

1. Problemin ortaya çıkmasından önceki aşama: Rağbet görmeyen sosyal durumlar kamu dikkatini çekmeyi başaramamıştır. Onun yerine bazı uzmanlar ve çıkar gruplarının dikkatini çekecek taktikler ile medya adamları, kamunun nabzını yoklamaları konusunda yardımcı olmuştur.
2. Uyarı niteliğindeki keşif aşaması ve alevli coşku: Medya, çok sayıda olayı ilgi çekici hale getirme veya kapsam içerisine alma konusunda faaliyetleri göstererek kamunun dikkatini bu konuya çekmektedir
3. Çözüme başvurma maliyetini idrak etme aşaması: Problemi çözenin gerçek maliyetinin yüksek olduğunu ve problemin bir kısmının şahıs veya şahısların menfaatlerini sağlama sonucu meydana geldiği algılama seviyesi kademeli olarak artmaktadır.
4. Yoğun genel ilginin kademeli olarak gerilemesi: Kamu, problemi çözme maliyetinin yüksek veya zor olduğunu algıladıkça ilgi azalır ve tehdit duygusunun algılama, fikirlerini baskılama veya sıkılma gibi farklı tepkilerin konulması başlar.
5. Problem sonrası aşama: Başka gündem konusuyla değişen konu ilgi alanından çıkarak arşive aktarılır.

2.1.19.2. Gündem Teorisinin Temel Varsayımları

- İletişim araçlarının başındakiler binlerce konu içerisinde kamuya sunacakları konuyu seçerler.

¹⁰⁶ İlgi görmeyen konular ön plana çıkmaz, ancak öne çıkarılması gerekmektedir.

- Kamunun olaylara ilgisi, medyanın o olaylara gösterdiği ilgiyi yansıtır.
- Kamu; medyadaki şahıslar ve olayların önemli olduğunu, önemli olmasa medya tarafından sunulmayacağını ve bu şekilde kalıba konulmayacağını varsayılmaktadır.
- Medyada yer almayan bilgiler önemli değildir, bu sebeple önemsiz olaylar medya kapsamında yer almamaktadır.
- Medya; toplumun yaşadığı tüm olaylara karşı duyduğu ilgiyi, belli bir ilgi sıralamasına göre bir olayda veya birden fazla olayda ölçülebilmektedir.
- Genelde kamunun ilgisi anket üzerinden bir soru üzerinden ölçülebilir. Kitle iletişim araçları ise içerik analizi "Program, gazete ve web adresi içeriği" üzerinden incelenmektedir (Kandil, 1998:50).

Tüm bu varsayımların dışında, gündem kurma teorisinin temel varsayımlarını soru cevap şeklinde ortaya çıkarabileceğimiz düşüncesiyle şu sorular sorulmuştur (El Hadidi, 2009:50);

- Konuların sıralaması veya etkisi, olayların insanlara tanıtılmasında ilgiyi çekiyor mu? veya farklı yönelimleri, düşünceleri ve davranışları bağlar mı?
- Medyanın kamu üzerindeki etkisi direkt midir? Yoksa kamu gündemini medyadan uzak veya medyaya yakın kılan onlarca etken var mı?
- Medya araçları bu konuları nereden elde eder ve nasıl organize eder?
- Gündemi kim belirliyor?
- Gündem konularını kamu mu belirliyor?
- Kamuya yansıyan içeriğe yansır mı yoksa tam tersi mi olur?

Yukarıdaki sorulara verilen yanıtlar şu şekildedir (El Hadidi, 2009:61);

- Çoğu çalışmanın özetinden "Önceliklerin sıralanması tanımlarla veya yönelimlerin değiştirilmesiyle olabilir" sonucu elde edilmiştir.
- Görüşlerle davranışların değiştirilmesi iletişimin başındakiler tarafından veya kamu tarafından yapılabilir.
- Siyasi kararı verenler tarafından veya farklı kesitler tarafından veya referans gruplar tarafından.
- Medya araçları gerçeği yansıtmayıp gerçeği kendisi kurgulamaktadır. Seyircisi az olan konulara verilen ilgiyi yönlendirip sanki daha önemli olan konudan daha önemli olduğu

algısını yaratır. Bu durumda kamu bilinci belirgin konulara odaklanmayı sağlar. Bireysel iletişim; gündemin belirlenmesinde en önemli konu sayılmaktadır¹⁰⁷.

- Önceliklerin sıralanması teorisi; iletişim aracını bilgi girişinin koruyucusu olarak nitelendirmektedir. Araç; kamu göstergelerini taşıyan bilgileri kendisi seçer ve haber niteliği olarak ekranlara getirir. Ayrıca konulara verilecek önemi kendisi belirleyerek her bir bilginin "Birinci sayfada verilmesi, geniş alan kapsamı ve renkli fotoğraflarla süslenmesi" gibi efektlerle pekiştirilmesi. Bu durumda toplum bu bilgileri karşılayarak konuları teyit eder ve önem kazanmaları için çabalar. Show ve McCombs'ın dedikleri gibi araçtaki konunun öne çıkması, konunun kamu arasında yayılmasında rol oynar. Bu durum da iletişim araçlarının siyasi ve sosyal öncelikleri ile kamunun siyasi ve sosyal önceliklerini belirler¹⁰⁸.

2.1.19.3. Gündem Belirleme Ve Gündemin Haberlere Yansıması

İnsanlar, genellikle meydana gelen olayları bilmek ya da çevresinde yaşanan olaylarla ilgili bilgilerden haberdar olmak için medyayı takip etmektedirler. Medyadan aldığı bilgiyle bir fikir sahibi olan bireyler ya da kitleler; neyin önemli olduğunu, neyin gündemin önüne geçtiğini, nelerin gündem dışında kaldığını ve bunların ne derece önemli olduğunu medyadan öğrenebilmektedir.

Gündem Belirleme Kuramı, insanların öğrenme ve bilgilenme istekleri üzerinde yoğunlaşır. Buna ek olarak, insanlar kitle iletişim araçlarının gündemle ilgili ağırlık verdiği konular hakkında bilgi edinmek istemektedir. Çünkü gündem belirleme, öğrenmenin kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleştiği düşüncesine dayanır. Okur-izleyici, kitle iletişim araçları yoluyla bilgi edinme ve öğrenme edimini gerçekleştirirken, bir taraftan da medya tarafından inşa edilen ve bunlara yüklenen anlamları algılar (McQuail ve Windahl, 1994: 95). Böylece medya, gündemi oluşturarak, toplumun düşüncelerini etkileyen konularda bilgi üretir ve kendi yayın politikası gereği ele alınan konuların hangi bakış açılarından ele alınması gerekliliği üzerine vurgulamalarda bulunur. Seçim dönemlerinde kamuoyu gündemini belirlemede medyanın gücü artmaktadır. Seçim kampanyasının yapıldığı dönemler medya kuruluşları kadar seçmenler açısından da önemlidir. Seçim dönemlerinde seçmenler kendilerinin ve ülkenin geleceğine yönelik olarak bir karar vermek zorunda kalırlar. Bu kararın verilebilmesinde adaylar ve siyasi partilerle ilgili belli sayıda

¹⁰⁷ İnternet: University of Kentucky (2011). Web: <http://www.uky.edu/drlane/capstone/mass/agenda.htm>-12k adresinden 12 Mart 2017'de alınmıştır.

kaynaktan bilgi almaya yönelirler ve bilgi kaynaklarının başında medyanın verdiği haber, yorum ve eleştiriler gelir. Adaylar ve partilerle ilgili bilgileri alan seçmen medya kuruluşunun öncelik sırasına göre hangi olayın önemli olduğunu belirlemeye çalışır (Güz, 2005: 51--52).

Gündem Belirleme Kuramı, insanların öğrenme ve bilgilenme istekleri üzerinde yoğunlaşır (McQuail ve Windahl, 1994: 95). Medya, olayları haber olarak şekillendirmektedir. Olay ilişkisi üzerinden haberin tanımını yapan Schramm, haberin olay olmadığı, olay olduktan sonra seçilebilecek, olgu olduğunu ve olayın esas çerçevesinin yeniden oluşturulabilme girişimiyle ilgili olduğundan bahseder (Schramm,1949: 259).

Her gün basın yayın organlarına yüzlerce haber akmaktadır. Yerli ve yabancı ve diğer kaynaklardan günde 600 ile 800 haber, gazetelerin haber havuzuna gelmektedir. Oysa gazetelerde yayınlanacak haber sayısı 40 ile 50 arasındadır. Havuzda toplanan haber, görsel ve işitsel malzemenin medya organizasyonunun yayın politikasına uygun şekilde seçilmektedir (Bülbül, 2001: 94). Günlük bir gazetenin birinci sayfasında yaklaşık 15 haber, bir televizyon kanalının ana haber bülteninde de yaklaşık 20 haber yayınlanır. İşte bu noktada eşik bekçilerinin seçtiği haberler gündemde yer bulmaktadır (Yüksel, 2005: 34).

Haber değeri ve iletiler kitle iletişim araçlarına geçmeden önce çeşitli müdahalelere uğramaktadır. Bu müdahalelerde bulunanlar “eşik bekçileri” olarak nitelendirilmektedir. Başka bir ifadeyle bu kişiler, iletilerin göndericilerden kaynağa giderken geçtiği kişi ve gruplardır. Bunlar bazı haberlerin geçmesine izin verirken bazılarının geçişine engel olabilmektedirler. Eşik bekçileri haber akışını sağlayan kapıları ya açar ya da dışarıya sızışını engellemek için kapıları kapatırlar. Haberin yayın sürecine kadar geçen aşamadan tek bir kişi sorumlu değildir. Haberin hemen hemen her aşamasında bir kişi görevlidir. Karar verici mekanizmanın tepe noktasında genel yayın müdürü, en alt noktasında ise muhabir yer almaktadır (Bülbül, 2001: 96).

Gündem belirleme, öğrenmenin kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerçekleştiği düşüncesine dayanır. Kitle, medya yoluyla bilgi edinme ve öğrenme edimini gerçekleştirirken, bir taraftan da medya tarafından inşa edilen ve bunlara yüklenen anlamları algılar. Böylece medya, gündemi oluşturarak toplumun düşüncelerini etkileyen konularda bilgi üretir ve kendi yayın politikası gereği ele alınan konuların hangi bakış açılarından ele alınması gerekliliği üzerine vurgulamalarda bulunur. Seçim dönemlerinde kamuoyu gündemini belirleme, medyanın gücü artırmaktadır. Seçim kampanyasının yapıldığı dönemler, medya

kuruluşları kadar seçmenler açısından da önemlidir. Seçim dönemlerinde seçmenler kendilerinin ve ülkenin geleceğine yönelik olarak bir karar vermek zorunda kalırlar. Bu kararın verilebilmesinde adaylar ve siyasi partilerle ilgili belli sayıda kaynaktan bilgi almaya yönelirler ve bilgi kaynaklarının başında medyanın verdiği haber, yorum ve `eleştiriler gelir. Adaylar ve partilerle ilgili bilgileri alan seçmen, medya kuruluşunun öncelik sırasına göre hangi olayın önemli olduğunu belirlemeye çalışır (Güz, 2005: 51-52).

3. 2011 GENEL SEÇİMLERİNİN MİSİR BASININDAKİ TEMSİLİ

Çalışmanın bu kısmında 28 Kasım 2011 Genel Seçimleri öncesindeki bir ay boyunca, El Shorouk (Al Shorouq) ve Al Ahram gazetelerinde yer alan 2011 Genel Seçimleri ile ilgili haberlerin, seçim süreciyle olan ilişkileri, haber sayılarının gazetelere göre dağılımı, partilere göre haber sayısının dağılımı, haber biçimindeki olumlu ve olumsuz yansıtılan ifadelerin genel dağılımı, haberlerde kullanılan görseller, partilerin habere konu olma sayıları, kullanılan başlıkların biçimleri, haberlerin yer aldığı sayfalar ve kapladığı alanlar ile haberin kaynağı parametrelerinde ele alınarak, seçim süreciyle ilgili genel bilgiler verilmek istenmiştir. Daha sonra her iki gazetenin haberleri üzerinde bir nitel inceleme yapılarak nicel analiz doğrultusunda bir karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır

Mısır'daki 2011 Genel Seçimlerinde Basında Yer Alan Haberlerin Niceliksel Olarak Değerlendirilmesi

2011 Genel Seçimleri dönemindeki yayınlanan haberlerin çözümlemesinde, analize tabi tutulan Al Ahram ve El Shorouk (Al Shorouq) gazetelerinin toplamda yayınladığı siyasi içerikli 4174 haberden, 1994 adet haber El Shorouk (%47.8), 2180 haber ise Al Ahram (%52.2) gazetesi tarafından yayınlamış olup, toplamda bu iki gazetenin 850 adet haberi (%20.36) 2011 genel seçimler ilgili haberlerden oluşmuştur. Bu 850 haberin %47.41'i (403 adet) El Shorouk Gazetesi'nde, %52.6'sı (447 adet) Al Ahram Gazetesi'nde yer almaktadır. Gazeteler arasında haber sayısında çok ciddi bir fark olmamasına rağmen, seçim haberlerinin en çok yer aldığı gazete Al Ahram Gazetesi olmuştur. Bunun sebebi olarak Al Ahram gazetesinin sayfalarının El Shorouk gazetesinin sayfalarından daha fazla olması gösterilebilir (bkz. Çizelge 3.1).

Gazeteler	Seçimlerle ilgili Haberler		Toplam Haber Sayısı	
	N	%	N	%
El Shorouk	403	47.4	1994	47.8
Al Ahram	447	52.6	2180	52.2
Toplam	850	100	4174	100

Çizelge 3.1. 2011 Genel Seçimleri Döneminde Seçimlerle İlgili Yayınlanan Haberler ve İncelemeye Tabi Tutulan Gazetelere Göre Dağılımı

Al Ahram ve El Shorouk gazetelerinin yayınlamış olduğu toplam 850 habere yönelik yapılan niceliksel analizinde, her iki gazetenin seçim haberlerindeki yaklaşım biçimi incelendiğinde; El Shorouk gazetesinin 403 haberi içerisinden 90 adet haberi (%22) Nötr, 166 adet haeri (%41) olumsuz ve 147 adet haberinin (%37) olumlu olduğu görülmüştür. Al

Ahram gazetesinin ise 447 haberi içerisinde 70 adet haberi (%15.7) nötr, 123 haberi (%27.5) olumsuz ve 254 adet haberinin (%56.8) olumlu haberlerden oluştuğu görülmüştür. Toplamda ise yapılan 850 haberden olumlu haberlerin sayısı 401 (%47), olumsuz haberlerin sayısı 289 (%34) ve nötr haberlerin sayısı ise 160 adet (%19) olduğu tespit edilmiştir (bkz. Çizelge 3.2).

Gazeteler	Olumlu		Olumsuz		Nötr	
	N	%	N	%	N	%
El Shorouk	147	37	166	41	90	22
Al Ahram	254	56.8	123	27.5	70	15.7
Toplam	401	47	289	34	160	19

Çizelge 3.2. El Shorouk ve Al Ahram Gazetelerinin 2011 Genel Seçimlerinde Yayınladıkları Haberlerdeki Yaklaşım Biçimleri

Yayımlanan haberlerin partilere ilişkin bilgi içerip içermediği hususunda yapılan incelemede, El Shorouk gazetesinin (%49.6) 200 haberinde partilerden bahsedildiği, 203 haberinde (%50.4) ise sadece seçimler ve seçimler ile ilgili yaşanan olaylar hakkında bilgi verildiği görülmüştür. Al Ahram gazetesinde ise (%38.3) 171 haberin partilere ilişkin bilgiler içerdiği, 276 adet (%61.7) haberin ise sadece seçimle ilgili haberlerden oluştuğu görülmüştür. Toplamda ise yapılan 850 haberden partiler ilgili haberlerin sayısı 371 (%43.6), seçimler ile ilgili haberlerin sayısı 479 (%56.4) olduğu tespit edilmiştir (bkz. Çizelge 3.3).

Gazeteler	Var		Yok	
	N	%	N	%
El Shorouk	200	49.6	203	50.4
Al Ahram	171	38.3	276	61.7
Toplam	371	43.6	479	56.4

Çizelge 3.3. Gazetelerin 2011 Genel Seçimlerine İlişkin Yayınladıkları Haberlerde Partilerin Haberin Konusunu Oluşturma Durumu

Her iki gazetenin 2011 Genel Seçimlerine ilişkin yayınladığı haberlerdeki görsel kullanımı ve sınıflandırılması incelendiğinde, haberlerin çoğunluğunda görsel kullanımının olmadığı görülmektedir. Haberlerde konu ile ilgili görsel kullanımı, görsel kullanılan haberler içerisinde en çok yeri alırken, bunu haber ile ilgili kişisel fotoğrafların kullanımı takip etmektedir (bkz. Çizelge 3.4).

Gazeteler	Kişisel Fotoğraf		Çizim		Konu ile İlgili görsel		Grafik		Karikatür		Yok	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
El Shorouk	92	23	5	1.27	232	57.5	1	0.25	2	0.5	71	17.5
Al Ahram	38	8.5	2	0.4	23	5.1	0	0	0	0	384	86
Toplam	130	15.3	7	0.85	255	30	1	0.12	2	0.23	455	53.5

Çizelge 3.4. Gazetelerin Haberlerindeki Görsel Kullanımı ve Sınıflandırması

Al Ahram ve El Shorouk gazetelerinin kullandığı başlıkların yerleri ve biçimleri incelemesinde, 2011 Genel Seçimleri ile ilgili kullanılan başlıkların çoğunluğunun yayılmış başlıklar¹⁰⁹ (587 adet) olduğu görülmektedir. Bunu takip eden tek sıra başlıklar 234 adet ve Manşetler ise 29 adet olarak görülmüştür (bkz. Çizelge 3.5).

Gazeteler	Manşet		Yayılmış Başlık		Tek Sıra Başlık	
	N	%	N	%	N	%
El Shorouk	10	2.5	251	62.3	142	35.2
Al Ahram	19	4.2	336	75.2	92	20.6
Toplam	29	4	587	69	234	27

Çizelge 3.5. Gazetelerin 2011 Genel Seçimleri Haberlerinde Kullandıkları Başlık Biçimleri

Gazetelerin yayınladıkları haberlere ayırdıkları alan incelemesinde, 2011 Genel Seçimleri ile ilgili El Shorouk gazetesinin birinci sayfasında 26, birinci sayfanın devamında 10, üçüncü sayfada 47, iç sayfada 308 ve son sayfada 12 habere yer verildiği tespit edilmiştir. Al Ahram gazetesinin ise birinci sayfasında 72, birinci sayfanın devamında 26, üçüncü sayfada 7, iç sayfada 338 ve son sayfada 4 habere yer verdiği görülmüştür. Toplamda en çok haberin (646 adet) iç sayfalarda verildiği, ikinci olarak en çok haberin ise (98 adet) birinci sayfadan verildiği görülmüştür. Geriye kalan haberler ise üçüncü sayfada, birinci sayfanın devamında ya da son sayfada yer almıştır (bkz. Çizelge 3.6).

¹⁰⁹ Yayılmış başlık, gazete sayfasındaki farklı kolonlar içerisinde yazılmış bir haberin tek bir başlık altında toplanmış genel başlığı ifade etmek için kullanılan bir tabirdir.

Gazeteler	Birinci Sayfa		Birinci Sayfanın Devami		Üçüncü Sayfa		İç Sayfa		Son sayfa	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
El Shorouk	26	6.5	10	2.5	47	11.6	308	76.4	12	0.3
Al Ahram	72	16.2	26	5.8	7	1.56	338	75.6	4	0.84
Toplam	98	11.5	36	4.2	54	6.3	646	76	16	2

Çizelge 3.6. Gazetelerin Yayınladığı Haberlerin Yer Aldığı Gazete Sayfaları

El Shorouk ve Al Ahram gazetelerinin 2011 Genel Seçimlerine ilişkin yayınladıkları haberlere, gazetelerinin sayfalarında ayırdıkları sayfa alanı incelemesinde; El Shorouk gazetesi 1 adet haberi tam sayfa, 16 adet haberi yarım sayfa, 85 adet haberi çeyrek sayfa ve 301 adet haberi ise sayfanın çeyreğinden daha az bir alanda yayınlamıştır. Al Ahram gazetesi ise 3 adet haberi tam sayfa, 21 haberi yarım sayfa, 106 adet haberi çeyrek sayfa ve 317 adet haberi çeyrek sayfadan daha az bir alanda yayınlamıştır. Toplamda ise çeyrek alandan daha az bir yer ayrılan haberlerin fazla olduğu, bunu takip eden alanın ise 191 adet haberle çeyrek sayfalık yer ayrılan haberler olduğu görülmüştür (bkz. Çizelge 3.7).

Gazeteler	Tam Sayfa		½ Sayfa		¼ Sayfa		1/4'ten Az	
	N	%	N	%	N	%	N	%
El Shorouk	1	2.5	16	4	85	21	301	74.5
Al Ahram	3	0.6	21	4.7	106	23.7	317	71
Toplam	4	0.4	37	4.4	191	22.5	618	72.7

Çizelge 3.7. Gazetelerin Yayınladığı Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanı

Her iki gazetenin de yayınladıkları haberlerde, haber kaynağı olarak gösterdiği mercilerin incelemesi yapıldığında; El Shorouk gazetesinin haberlerinin 269 tanesi editör kaynaklarından, 100 tanesi belirtilmemiş kaynaklardan, 20 tanesi ajans kaynaklarından, 11 tanesi diğer kaynaklardan, 3 tanesi de kendi kaynaklarından edinilmiştir. Al Ahram gazetesinin ise haberlerinin 216 tanesi editör kaynaklardan, 110 tanesi kendi muhabir kaynaklarından, 95 tanesi belirtilmemiş kaynaklardan, 24 tanesi ajans kaynaklarından ve 2 tanesi ise diğer kaynaklardan edinilmiştir. Toplamda en çok haberin editör kaynaklardan (485 adet) ve kurumun kendi muhabir kaynaklarından (113 adet) edinildiği görülmüştür (bkz. Çizelge 3.8).

Gazeteler	Editör		Kendi Muhabiri		Ajans		Diğer		Belirtilmemiş	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
El Shorouk	269	66.7	3	0.8	20	5	11	2.7	100	24.8
Al Ahram	216	48.3	110	24.6	24	5.4	2	0.4	95	21.3
Toplam	485	57	113	13.3	44	5.2	13	1.5	195	23

Çizelge 3.8. Gazetelerin Yayınladığı Haberlerin Kaynağı

3.1.1. El Shorouk Gazetesinin Yayınladığı 2011 Genel Seçimleri ile İlgili Haberlerin Niceliksel İçerik Analizi

El Shorouk gazetesinde 2011 Genel Seçimleri döneminden önceki bir aylık süre boyunca 1994 adet siyasi içerikli haber yapılmıştır. Bu inceleme yapılırken spor ve sanat sayfaları, dünya haberleri ve diyaloglar sayfaları ayrı tutulmuştur. 1994 adet siyasi haberin içerisinde 403 adet haberin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınlanan haberlerden oluştuğu tespit edilmiştir (bkz. Çizelge 3.9).

TOPLAM SAYISI HABER	SEÇİMLERLE İLGİLİ HABER SAYISI
1994	403 (Toplam haberlere göre oranı %20.21)

Çizelge 3.9. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Toplam Haber Sayısı ve 2011 Genel Seçimlerine İlişkin Haber Sayıları

İncelenen dönemde El Shorouk gazetesinde toplam 1994 haberin yayımlandığı tespit edilmiştir. Genel seçim haberleri 403 adet haberden oluşmaktadır (toplam haberlere oranı %20.21). Genel seçim haberlerinden (%49.6) 200 haber partiler ilgilidir. Haberlerde en çok temsil edilen partinin adet haber ile ÖAP'nin olduğu görülmüştür. Gazetede Özgürlük ve Adalet partisi (ÖAP) %15.5 oranla 31 habere konu olmuştur. İkinci sırada en çok temsil edilen parti ise Wafd Partisi olmuştur. Gazetede Wafd Partisi %8.5 oranıyla 17 habere konu olmuştur. Gazete haberlerinde Wafd Partisi ile hemen hemen aynı oranda temsil edilen bir diğer partiler ise; dini partilerin, dini otoriteye sahip partilerin veya Müslüman Kardeşlerin ve Seleflerin partileri gibi İslami eğilimlerin isimleri altında yer alan partiler olmuş ve %8 oranıyla 16 habere konu olmuştur. Üçüncü sırada yer alan parti ise 15 haber adeti ve %7.5 oranıyla Selefî Nur Partisi olmuştur. Bir sonraki aşamada dini bir parti olan Al Wasat Partisi gelmektedir. Al Wasat Partisi, gazetenin 9 haberinin %4.5'ini almıştır. Diğer bir sırada Özgür Mısırlılar Partisi gelmektedir. Gazetede Özgür Mısırlılar Partisi %3 oranıyla 6 habere konu olmuştur. Adalet Partisi 5 (%2.5) (bkz. Çizelge 3.10).

İttifaklar düzeyinde (Mısır Rönesans - Mısır Vatandaş Partisi- Mısır Ulusal Partisi - Modern Mısır Partisi- Mısır Gelişimi Partisi – Muhafazakarlar Partisi – Hak Partisi – Özgürlük Partisi - Başlangıç Partisi- Mısır Arap Birliği – Birlik), Mısır İttifakı Bloğu seçimlerde önderlik etmiştir. El Shorouk gazeresinde Mısır İttifakı Bloğu, 10 adet haber ve %5'lik oranla gazetede ki haberlerde yerini almıştır. Mısır İttifakı Bloğu ile hemen hemen aynı oranda temsil edilen ikinci ittifak ise Devrim Sürüyor İttifakı olmuştur. Devrim Sürüyor İttifakı, %4.5 oranıyla 9 haberde yer almaktadır. Demokrat İttifakı listenin en altında yer almış %1.5 oranında haberler yapılmıştır. Daha sonradan feshedilen eski dönemin iktidar partisi olan Ulusal Demokrat Partisi (UDP) ve devrimden sonra bu partiden çıkan ve eski rejimin kalıntıları olarak değerlendirilen partilerin haberlerde %24.5 oranıyla 49 adet haberde temsil edildiği görülmüştür (bkz. Çizelge 3.10).

Analize tabi tutulan dönemde El Shorouk Gazetesinin birinci sayfasındaki partiler ile ilgili 7 adet haber bulunmaktadır. ÖAP 3 adet, Mısır Bloğu İttifakı 2 adet, feshedilen Ulusal Demokrat Parti 1 adet ve Devrim Sürüyor İttifakı ise 1 adet haber ile ilk sayfalardaki yerini almıştır (bkz. Şekil 3.1).

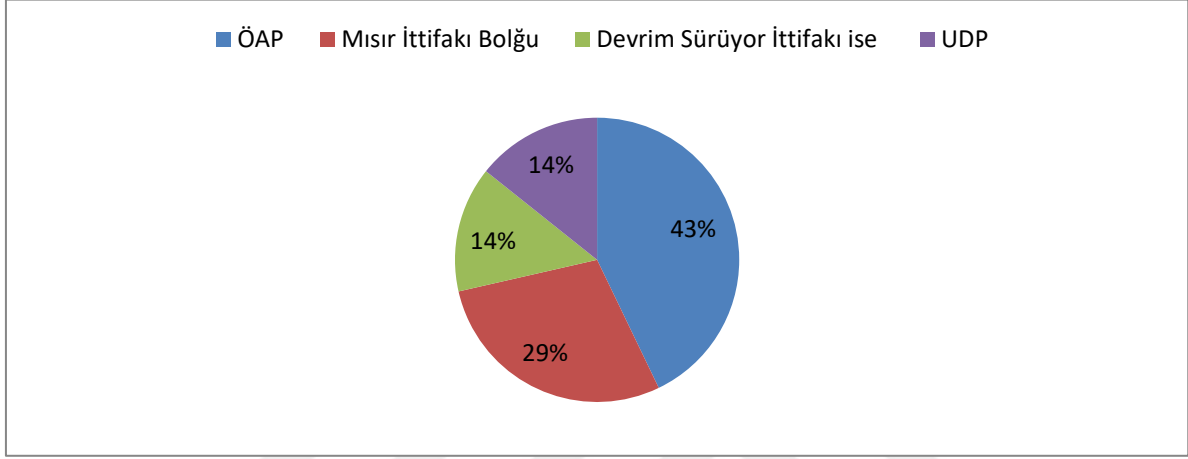
Partiler	Olumlu	Olumsuz	Nötr	Haber Sayısı
UDP ¹¹⁰	-	51	-	51
ÖAP	6	5	20	31
Wafd Partisi	15	-	2	17
Dini Partiler	-	10	6	16
Selefi Nur Partisi	-	9	6	15
Mısır Bloğu İttifakı	10	-	-	10
Devrim Sürüyor İttifakı	9	-	-	9
Al Wasat Partisi	9	-	-	9
liberalizm partiler	7	-	-	7
Özgür Mısırlılar Partisi	6	-	-	6
Adalet Partisi	-	-	5	5
Devrimi Gençliği İttifakı	4	-	-	4
Arap Sosyalist İttifakı	-	-	4	4
Selefi Cemaati	-	4	-	4
Reform ve Gelişme	-	-	4	4

Çizelge 3.10. El Shorouk Gazetesinde Yer Alan Partilerin Haberlerdeki Temsil Oranları ve Sayıları

¹¹⁰ Mısır Devrimi ve Ulusal Partileri

Partiler	Olumlu	Olumsuz	Nötr	Haber Sayısı
Mısır Akıntısı Parisi	3	-	-	3
Demokratik İttifakı	3	-	-	3
Umma Partisi	-	-	2	2
Toplam	72	79	49	200

Çizelge 3.10. (devam) El Shorouk Gazetesinde Yer Alan Partilerin Haberlerdeki Temsil Oranları ve Sayıları

Şekil 3.1. El Shorouk Gazetesinin Birinci Sayfadaki Habere Konu Olan Partilerin Haberlerdeki Pay Oranları

İncelenen haberlerde, 2011 seçim döneminde yayınlanmış haberlerden 28 Kasım'da yayınlanan bir haberin tam sayfa olarak verildiği görülmüştür. Genel Seçimler ile ilgili yayımlanan 403 haber, siyasi haberlerin haberlerinin %0.25'ini temsil etmektedir. Haberlerinin çoğu, sayfanın çeyreğinden daha az yer kaplayan haberlerden oluşmakta (301 adet) ve % 74.75 oranına denk gelmektedir. Yarım sayfa 16 adet haber (%4) ve çeyrek sayfa 85 adet haberin (%21) yayınladığı tespit edilmiştir (bkz. Çizelge 3.11)¹¹¹.

¹¹¹ Mısır'daki standart gazetelerin (Boradsheet Size) basın yazma sistemine göre, bir sayfa (resim olmadan) 2000 ila 2500 kelime içermektedir. 500 kelime bir sayfanın çeyreğine eşittir, Bir haberin 500 kelime içerdiğini varsayarsak her sayfa sayfa yaklaşık 4 ila 5 haber alabilmektedir.

Tam sayfa		½ sayfa		¼ sayfa		1/4'ten az	
N	%	N	%	N	%	N	%
1	0.25	16	4	85	21	301	74.75

Çizelge 3.11. El Shorouk Gazetesinde Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanları ve Oranları

Analizin yapıldığı dönemdeki gazetenin ilk sayfalarında yayımlanmış 188 siyasi haberlerden 26 haber genel seçimlerle ilgilidir. Bu rakam, toplam seçim haberlerinin %13.8'ini ve ilk sayfada yayınlanan haberler, toplam genel seçimler ile ilgili haberinin (403) %6.5'ini temsil edilmektedir. İncelenen dönemde El Shorouk Gazetesi'nde yayınlanan genel seçimler ile ilgili haberlerin büyük çoğunluğu "İç Politika" 308 adet sayfalarında yer almaktadır. Söz konusu sayfada yer alan haberlerin oranı %76.4'dir. Haberlerin diğer sayfalardaki oranları şöyledir: "Birinci Sayfanın devamı" %2.5 (10 haber), "üçüncü sayfalarda %11.6 (47 haber), "Son sayfalar" 12 haberdir (%3) (bkz. Çizelge 3.12).

1.Sayfa		1.Sayfanın Devamı		3.sayfa		İç Sayfa		Son sayfa	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
26	6.5	10	2.5	47	11.6	308	76.4	12	3

Çizelge 3.12. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Haberin Yer Aldığı Sayfalar

El Shorouk gazetesinin haber kaynakları incelemesinde, gazetenin büyük oranda haber kaynağı olarak editör kaynaklara güvendiği görülmüştür. Toplam 269 haberde (%66.7) haberin editör kaynaklı olduğu, kaynağı belirtilmeyen haber sayısı 100 adet (%24.8) ve 20 adet haberin ise (%5) haber ajansları kaynaklı olduğu görülmüştür. Bu ajansların çoğunu Ortadoğu'nun haber ajansları oluşturmaktadır. Bu bölgesel ajansları Reuters ve bazen de Fransız Haber Ajansı takip etmektedir. Bazı haberlerde "ajanslar" kelimesi, ajans ismi belirtilmeden kullanılmıştır. Dayanağı belli olmayan muhabirlerden oluşan haberlerin çok az olduğu görülmüş, kaynağı belirtilmemiş haberler sadece 3 adet (%0.8) olarak tespit edilmiştir. Diğer kaynaklar başlığı altında değerlendirilenler ise haberin ilk kaynağının

belirtilmediği ve seçmenlere seçim programları ve partilerden daha çok bilgi veren, genelde Google gibi küresel siteler olan sitelerle bağlantılı olan özel internet siteleri arasında çeşitlenmektedir. Diğer gazeteler, radyo kanalları ve televizyonlar kaynak alınmazken; internet sitesi dayanaklı olarak %2.7'e denk gelen 11 adet haber bulunmuştur (bkz. Çizelge 3.13).

Editör		Kendi Muhabiri		Ajans		Diğer		Belirtilmemiş	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
269	66.7	3	0.8	20	5	11	2.7	100	24.8

Çizelge 3.13. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinin Kaynakları

2011 Genel Seçimleri döneminde, El Shorouk gazetesinde yayınlanan haberlerde yetkili merciiler ve kişiler tarafından yapılan açıklamalara yer verilmiştir. Bu yayınlanan açıklamalarda Askeri Kurul, Yüksek Seçim Kurulu ile Hükümet ve İçişleri Bakanlığı gibi seçim sürecinde yetkili olan resmi makamlara karşı olan tarafsızlık büyük oranda korunmuştur. Yine büyük oranda adayların ve parti üyelerinin açıklamalarına yoğunlaşmış ve bu aday ve parti üyelerinin görüşlerini aktarmak için haberlerde geniş yer ayrılmıştır. En çok yer ayrılan açıklama haberleri, 118 adet haber ile (%29) parti üyesi ve adayları tarafından yapılan açıklamalardan oluşmaktadır. Bu rakamı, 91 (%23) adet haber ile hükümet yetkililerinin açıklamaları takip etmiştir. Bu haberler büyük oranda Yüksek Seçim Kurulu üyeleri, İtiraz Komitesi, illerdeki alt komiteler, Millet Meclisindeki bir üye, askeri birlik, emniyet müdürü, elçi, başbakan, başkan ya da iktidardan gelen bilgilerden oluşmaktadır. Siyasi aktivistlerin açıklamaları, toplam seçim haberleri arasında %3.5 yani 14 haberle en düşük oranda seyretmiştir (bkz. Çizelge 3.14).

Askeri yüksek konseyi		Hükümet Yetkilisi		Parti üyesi veya aday		Sözcü		Uzman		Siyasi eylemci		Vatandaş		Diğer		Yok veya belirtilmemiş	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
9	2	91	23	118	29	7	1.74	9	2	14	3.5	3	0.76	48	12	104	26

Çizelge 3.14. El Shorouk Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinde Yetkililerinin Açıklamaları

Genel Kurmay Başkanı'nın açıklamaları başta olmak üzere Silahlı Kuvvetler Yüksek Kurulu'nun açıklamaları, sadece 9 haberde (%2) görülmüştür. Bu açıklamalar, 21 Kasım gününden başlayarak sadece seçimden önceki son günlerde, Tahrir krizinin şiddetlenmesinde ve özellikle de bazılarının seçimin iptal edilmesini ya da ertelenmesini talep etmesiyle veya devletin olaylar olurken seçimleri güvence altına almayacağını söylemeleriyle beraber meydanlardaki olayların ve öfkenin büyümesine sebep olan bakanların değişmesinden sonra görülmeye başlanmıştır. Resmi sözcü: Gerek Mısırın içinde gerekse dışında mesela Amerika Dışişleri Bakanlığı sözcüsü hakkındaki haberler 7 adet haberden (%1.74) oluşmaktadır. Gerek stratejik gerekse hukuki, ekonomik ve medyatik uzmanlar hakkındaki haberler 9 adet (%2), vatandaşlar ya da görgü tanıklarının aktardığı haberler ise 3 adet (%0.76) haberden oluşmaktadır. Açıklamayı yapanın "Belirli olmadığı" haber kaynakları 104 (%26) adet haber olarak görülmüş ve açıklamanın güvenli bir kaynaktan alındığı belirtilmiş, ancak açıklamayı yapanın ismi belirtilmemiş ya da açıklama sahibinin ismi sadece harflerle belirtilmiştir. Diğerleri kısmında incelenen haberler ise –örneğin: ismi daha önce geçmemiş eski bir yetkili, Hakimler Kulübü üyesi, yurtdışındaki Mısırlılara bağlı bir başkan, hukuki bir örgütün ya da araştırma merkezinin başkanı, doktor, ittifak, sendika ya da gazete üyesini vb.- 48 haberden (%12) oluşmaktadır (bkz. Çizelge 3.14).

Haberlerde fotoğraf ve görsellerin kullanımı, haber metninde anlatılanların daha etkili olmasına katkı sağlayabilmektedir. El Shorouk Gazetesi'nde seçimlerle ilgili toplam 232 adet (%57.5) fotoğraf ve görselin kullanıldığı haber tespit edilmiştir. Gazete haberlerinde en çok görsel kullanılan parametre, konu ilgili fotoğrafların kullanıldığı parametreyi oluşturmaktadır. "Kişisel Fotoğraf" kullanımına ait 92 haber (%23), ve fotoğrafsız 71 haber (%17.5) olduğu görülmüştür. Çizim, grafik ve karikatür kullanımı ise çok sınırlı kalmıştır (%2). Gazetenin, hakkında en çok haber yayınladığı partilerin fotoğraflarına daha çok yer vermesi dikkat çekici olmuştur. (bkz. Çizelge 3.15).

Seçimlerle İle İlgili Görsel		Kişisel Fotoğraf		Diğer		Yok	
N	%	N	%	N	%	N	%
232	57.5	92	23	8	2	71	17.5

Çizelge 3.15. El Shorouk Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Görsellerin Sayısı

El Shorouk Gazetesi'nde kullanılan başlıkların incelemesi yapıldığında; 10 haberin başlığı (%2.5) manşet şeklinde kullanılmıştır. Gazetenin haberlerinde en çok kullandığı başlık türünün 251 haberde kullanılan (%62.3) "yayılmış başlık" olduğu görülmüştür¹¹². Tek sıra başlığı 142 haberde (%35.2) kullanılmıştır (bkz. Çizelge 3.16).

Manşet		Yayılmış Başlık		Tek Sıra Başlık	
N	%	N	%	N	%
10	2.5	251	62.3	142	35.2

Çizelge 3.16. El Shorouk Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Başlıklar

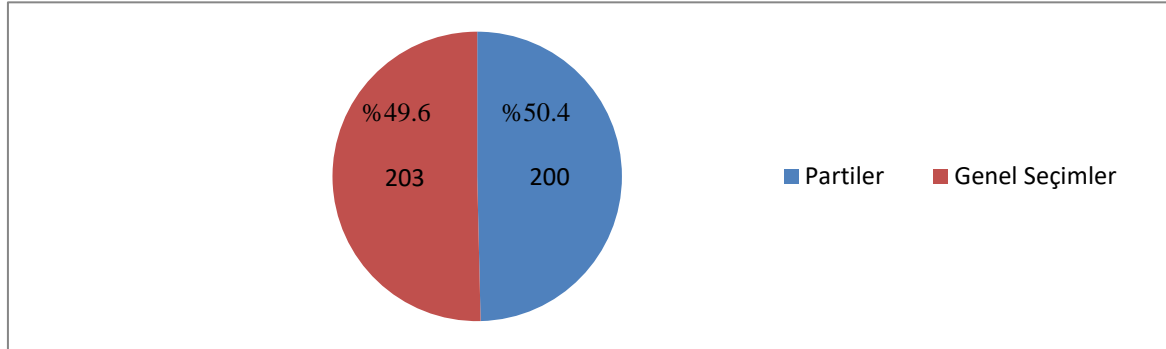
Gazete, açık bir şekilde diğer partilere kıyasla –özellikle 17, 18 ve 22 Kasım sayılarında açıkça görüldüğü üzere- Müslüman Kardeşler Cemaatinin haberlerine yoğunlaştığı görülmüştür. Her gün Müslüman Kardeşlerin yaklaşık 5 haberi verilmiştir. Ayrıca, Müslüman Kardeşlerin abartılı bir biçimde her haberde bahsedildiği gözlemlenmiştir. Gazete çoğu zaman partinin ismini "İhvanın partisi"¹¹³ ya da "Cemaate bağlı parti" olarak değiştirerek kullanmıştır. El Shorouk gazetesi; Nur Partisi, Asalet Partisi ve diğerlerini ise genellikle selefti partileri referans göstererek övmektedir. Hatta neredeyse onların isimlerini "selefti" kelimesiyle karşılaştırabilmek için sürekli tekrarlamıştır. Özellikle aralarındaki oyların bölünmemesi ve kalan oylarında daraltılması amacıyla seçime katılan ittifaklar ele alınmıştır (bkz. Şekil 3.2).

Kadınların seçime katılmaları hakkında konuşulan 17 haber tespit edilmiş ve seçimler için yayınlanmış özel haberlerin toplamının %4.2'sinde bu konuya yer sınırlı bir yer ayrılmıştır. Bazen erkek adayların isim ve bağlantılarını söylemeye özen gösterilirken, ismini ya da

¹¹² Başlık birden fazla sütunda verilir.

¹¹³ Müslüman Kardeşler

bağlantısını söylemeden adaylar arasında bir "hanımefendinin" olduğuna işaret etmekle yetinilmiştir.

Şekil 3.2. El Shorouk Gazetesindeki Habere Konu Olan Partilerin Haberlerdeki Pay Oranları

El Shorouk gazetesinin yayınladığı haberlerde, habere konu olan partilere yaklaşımlar incelendiğinde, 166 adet olumsuz haber (%41) olduğu görülmüş; bu haberlerin çoğunlukla eski iktidar partisinin üyelerinden, adayların birbirlerine karşı itirazlarından, seçimler sırasında yapılan şiddet uyarılarından, Seçimler Yüksek Kurulu'nun yasalarından birine itiraz etmesinden vb. konularda olduğu görülmüştür. Eski iktidar partisi üleriyle ilgili yapılan haberlerin çoğunun ve kullandıkları seçim kampanyası yöntemleriyle alay edilen dini partilerin haberlerinin büyük bir kısmına karşı olumsuz bir yaklaşım içinde olduğu görülmüştür. Olumlu haberlerin ise 147 adet haberden (%37) oluştuğu görülmüştür. Haberlerde; olumlu ya da olumsuz bir yön olmadan bir olayın salt bir ifadesi veya transferi olarak verilen nötr haberlerin ise 90 adet haber (%22) olduğu gözlemlenmiştir (bkz. Çizelge 3.17).

Olumlu		Olumsuz		Nötr	
N	%	N	%	N	%
147	37	166	41	90	22

Çizelge 3.17. El Shorouk Gazetesinin Habere Konu olan Partilere Yaklaşımı

El Shorouk Gazetesi, Milli Parti üyelerinden bahsederken “bomba, en büyük tehlike, virüs, vb.” olumsuz nitelermeler kullanmıştır. Aynı şekilde gazete, birçok sayısında ittifaklar, partiler ya da bağımsız adayların haberlerini yayınlamaya özen göstermiştir. Aynı zamanda El Shorouk gazetesinin; Selefî partilerin, İslami cemaatlerin ve üyelerinin haberlerini ele alırken tarafsız bir yaklaşım içinde olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Müslüman Kardeşler,

Demokratik İttifak ile Hürriyet ve Adalet Partisinin adaylarının haberlerini yoğun bir şekilde yayınlamışlardır.

3.1.2. Al Ahram Gazetesinin Yayınladığı 2011 Genel Seçimleri ile İlgili Haberlerin Niceliksel İçerik Analizi

Al Ahram Gazetesi, El Shorouk gazetesinden hem kuruluş olarak hem de gazete sayfası ve ebatı olarak daha büyük bir gazetedir. Bu yüzden Al Ahram'daki haberlerin sayısı, El Shorouk gazetesinin haberlerine oranla daha fazladır. Seçim kampanyası dönemi olan 28 Ekim'den 28 Kasım'a kadar olan süre içerisindeki yayınlanan 2011 Genel Seçimleri ile ilgili haberlere yapılan içerik analizinde, Al Ahram, toplam 2180 siyasi haber yayınlamış, bunların 447'si (%20.50) 2011 Genel Seçimleri ile ilgili haberlerden oluşmuştur (bkz. Çizelge 3.18).

TOPLAM SAYISI HABER	SEÇİMLERLE İLGİLİ HABER SAYISI
2180	447
	(Toplam haberlere göre oranı %20.5)

Çizelge 3.18. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Toplam Haber Sayısı ve 2011 Genel Seçimlerine İlişkin Haber Sayıları

Parti haberlerinin toplam seçim haberlerinden oranı% 38.25 idi,% 171'e eşittir.

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınladığı haberlerde, en çok temsil edilen Parti Hürriyet/Özgürlük ve Adalet partisi olmuş ve 33 adet (%19.3) haber yapılmıştır. Ancak Al Ahram gazetesini, Müslüman Kardeşlere cevap hakkı vermeden saldırgan bir tutum benimsemiştir. Bu tutum; “İslam tek çözümdür” sloganını reddetmek ya da Demokratik koalisyonu reddetmek, bu koalisyonu var olmayan boş bir koalisyon olarak nitelendirmek gibi konulara karşı eleştiriler olarak çeşitlilik göstermiştir. Aynı zamanda gazete, Hürriyet ve Adalet Partisi'nin listelerdeki tüm adayların, meclisteki koltukları tekeline alma isteği konusunda diğer partilerin dile getirdiği görüşleri aktarmaya çalışmıştır. Gazetenin 13 Kasım tarihli sayısında, dikkatleri 2005 seçimlerinde başarılı olan Cemaat üyelerinin; sistemin bozulmasına sebep olan kanunları onaylayanlar ve İsrail'e doğal gaz satanlar olduklarını iddia ederek başka bir yöne çevirmiştir. Ayrıca gazete, genellikle Cemaat üyeleri ve Hürriyet ve Adalet Partisi üyelerini karşılaştırmıştır. Dolayısıyla Müslüman Kardeşlerin ve onların partisinin (ÖAP) olumsuz bir şekilde sunduğu görülmüştür. İkinci sıradaki en çok temsil edilen parti ise 28 adet haber ile (%16) Selefî Nur Partisi olmuştur. Üçüncü sırada yer alan parti ise 19 adet haber ile (%11) Wafd

Partisi olmuştur. Bu partileri takiben Özgür Mısırlılar partisi 16 haber, (%9.4) Eski dönemin feshedilen iktidar partisi olan Ulusal Demokrat Parti 13 haber (%7.6), Al Wasat Partisi 9 haber (%5.3) ve Mısır Devrimi Partisi 7 haber (%4.5) ile temsil edilmiştir (bkz. Çizelge 3.19). İttifaklar düzeyinde ise Mısır İttifakı Bloğu; Devrim Sürüyor İttifakı ve Demokrat İttifakını büyük bir farkla geçmiştir. Mısır Bloğu İttifakı'nın 17 adet haberle (%9.9) yer aldığı Al Ahram gazetesinde, Liberal partilere pek fazla yer verilmediği görülmüştür. Demokrat İttifakı 2 adet haber (%1.16) ile yer alırken, Devrim Sürüyor İttifakı 7 adet haberde (%4.5) yer almıştır. Her parti başına 3 haber düşecek şekilde diğer partilerden toplamda 32 haberde bahsedilmiştir. Özgür Mısır Koalisyonu, Geleceğin Süvarileri ve Sosyalist Arap Mısır gibi partilerin haberlerine ise çok az yer verilmiştir. (bkz. Çizelge 3.19).

Partiler	Olumlu	Olumsuz	Nötr	Haber Sayısı
ÖAP	20	11	2	33
Selefi Nur Partisi	7	12	9	28
Al Wafd Partisi	8	9	2	19
Mısır Bloğu İttifakı	11	6	-	17
Özgür Mısırlılar Partisi	12	3	1	16
UDP ¹¹⁴	6	13	3	13
Vasat Parti	9	-	-	9
Devrim Sürüyor İttifakı	5	2	-	7
Adalet Partisi	3	-	-	3
Muhafazakarlar Partisi	-	-	3	3
Nasiri Partisi	-	1	1	2
İslam Bloğu	2	-	-	2
Reform ve Kalkınma Partisi	2	-	-	2
Tahrir Partisi	2	-	-	2
Diğer (6 tane her parti bir kere temsil edilmi) ¹¹⁵	-	-	1	1*6
Toplam				171

Çizelge 3.19. Al Ahram Gazetesinde Yer Alan Partilerin Haberlerdeki Temsil Oranları ve Sayıları

Al Ahram gazetesinin gerek İslami Cemaat ve partileri gerek Müslüman Kardeşler ile Selefi Cemaati olsun, genel olarak İslami akım haberlerine önem verdiği gözlemlenmiştir. Bu noktada, Selefi tutuculuğuna karşı ılımlı İslamın yüzü olarak Müslüman Kardeşlerin

¹¹⁴ Mısır Devrimi, Mısır Milli ve Ulusal Partileri

¹¹⁵ Benna ve Kalkınma Partisi/ Al Wayi (Bilinç) Partisi/ Mısırın Gençleri Partisi/ Özgür Mısır Partisi/ Arap Mısır Birliği/ Ghad Partisi

sunulmuştur. Bu durum; Selefilere mesafeli bir yaklaşımın olduğunu ve Müslüman Kardeşlere dönük bir taraftarlığın var olduğunu düşündürmektedir. Gazetenin haberlerinde, İslami Cemaatler -özellikle selefi cemaati- ve partilere yönelik eleştiriler yer almıştır. Al Ahram gazetesi, Selefilere daha fazla destekçiye sahip olduğu yerlerde yayın yapmaya önem vermiştir. Aynı zamanda Selefilere, başkalarını kabul etmeyen tutucu cemaat profilinde göstermiştir. 14 Kasım tarihli sayısında Al Ahram gazetesi, Selefilere açıklamalarını "Bize karşı gelen herkesi gömeceğiz" başlığıyla vermiştir. Ayrıca cemaat adaylarının arka planlarını gazete sayfalarında sürekli yayınlamışlardır.

Hürriyet ve Adalet Partisi adayları ile Mısır Kitleli Koalisyonu adayları, Al Ahram gazetesinin parti adaylarına ayırdığı toplam alandan en fazla yeri alan siyasi partiler olmuşlardır. Bu partileri Nur Partisi adayları ve Wafd Partisi adayları takip etmiştir. Al Ahram bu adayların açıklamalarını direkt olarak sunmak yerine, açıklamaları partiden ya da ilgili partilerin üyelerinden aldıkları şekliyle aktararak yayınlamışlardır. Adayların açıklamalarının direkt olarak kendilerinden alıntılanarak yapılan haberlerin az sayıda olduğu görülmüştür.

İncelemenin yapıldığı dönemdeki haberlerde, 447 adet Genel Seçim ile ilgili haberlerin gazetede kapladığı alanın analizi sonucunda, 3 haberin (%0.6) tam sayfa alanı olarak verildiği görülmüş, 317 haber adedi (%71) ile haberlerinin çoğunun çeyrek sayfadan daha az yer kaplayan haberlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Ayrıca gazetede yarım sayfa yayınlanan 21 haberin (%4.7) ve çeyrek sayfa yayınlanan 106 adet haberin (%23.7) yer aldığı görülmüştür (bkz. Çizelge 3.20).

Tam sayfa		½ sayfa		¼ sayfa		1/4'ten az	
N	%	N	%	N	%	N	%
3	0.6	21	4.7	106	23.7	317	71

Çizelge 3.20. Al Ahram Gazetesinde Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanları ve Oranları

Al Ahram gazetesi, 2011 Genel Seçimler hakkındaki yayınladığı haberlerini büyük oranda 338 adet haberle (%75.6) "Siyasi Sahne" ve "Devrim Parlamentosu" başlıkları olarak ayırılmış olan iç sayfalarda yer vermiştir. Bu sayfalarda, parlamento seçimleri konusu büyük oranda yer almış ve haberler; El Shorouk gazetesinde olan durumun tam aksine haberlerden çok, rapor ve soruşturmalara ağırlık verilerek sunulmuştur. Al Ahram gazetesinde seçimlerin yaklaşmasıyla haber içeriği artmış ve rapor, soruşturma gibi

bilgilerin sayısı azalmıştır. İncelemenin yapıldığı dönemde, Al Ahram'ın ilk sayfalarında toplam 633 siyasi haber yapılmış ve bunlardan 72'si (%11.37) genel seçimler ile ilgili haberlerde oluşmuştur. Partiler ile ilgili 7 adet haber yer almıştır. Özellikle ilk sayfa haberlerinde Özgürlüğü ve Adaleti partisi 4 haber, İslami İttifakı 2 haber ve Selefi Nur Partisi ise 1 haber ile yer almıştır. Yayınlanan haberlerin, birinci sayfanın devamında yer alanları 26 adet haberden (%5.8), üçüncü sayfada yer alanları ise 7 adet haberden (%1.56) oluşmuştur. Son sayfalardaki yayınlanan haberler çok nadir olduğundan Genel Seçimler ilgili 4 adet haberin (%0.84) yayımlandığı görülmüştür (bkz. Çizelge 3.21).

Birinci Sayfa		Birinci Sayfanın Devamı		Üçüncü Sayfa		İç Sayfa		Son Sayfanın Devamı	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
72	16.2	16	5.8	7	1.56	338	75.6	4	0.84

Çizelge 3.21. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Haberin Yer Aldığı Sayfalar

Al Ahram gazetesi 2011 Genel seçimleri hakkında yaptığı haberlerde büyük oranda haber kaynağı olarak editörlerine güvenmiştir. 216 adet haberin (%48.3) editör kaynaklarından elde edildiği görülmüştür. İkinci sırada yer alan kaynağın ise 110 adet haber ile (%24.6) gazetenin kendi muhabirlerinin olduğu görülmüştür.

Birçoğu Ortadoğu'daki haber ajansları ve bazen de Routers gibi Fransız haber ajanslarına kaynaklarına dayanan haber sayısı 24 adet (%5.4), kaynağı belirtilmeyen haber sayısı 95 adet (%21.3), diğer kaynağı Al Ahram ofisi olan ise 2 adet (%0.4) haber bulunmaktadır. Bunlar dışında diğer radyo ve televizyonlar hiç kaynak olarak kullanmamıştır (bkz. Çizelge 3.22).

Editör		Kendi Muhabiri		Ajans		Al Ahram Ofisi		Belirtilmemiş	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
216	48.3	110	24.6	24	5.4	2	0.4	95	21.3

Çizelge 3.22. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinin Kaynakları

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yaptığı haberlerin incelemesinde, 264 adet haberin (%59) seçime katılan adayların, parti üyelerinin, hükümet yetkililerinin ya da resmi sözcülerin açıklamalarını içerdiği görülmüştür. Geriye kalan 183 adet haber ise (%40.9) herhangi bir yetkilinin ya da adayın açıklamasını içermemektedir. Açıklamaların aktarıldığı haberlerin büyük bir kısmı (98 adet - %21.92'lik oran ile), bağımsız adaylar, parti üyeleri ya da parti üyelerinin açıklamalarından oluşmaktadır. Hürriyet ve Adalet Partisi ile Mısır Kitleli Koalisyonunun adayları, seçim haberlerinin toplamında çoğunluğu

oluşturmaktadır. Bu partileri Nur Partisinin ve Wafd Partisinin adayları takip etmektedir. Al Ahram gazetesi, birbirine bazı bağımsız adayların açıklamalarına da (Amr Hamzavi, George İshak, Mustafa Bukra ve Amr Shubki vb.) yer vermiştir. Tüm bu açıklamaları yayınlanan adayların yer aldığı haber sayısı ve oranı birbirine yakın seyretmiştir. Aynı zamanda Milli Partiye mensup olan adaylar ile bağımsız adaylara da haberlerinde belli bir yer ayrılmıştır.

Al Ahram gazetesinin haberlerinde Yüksek Seçim Kurulu olmak üzere seçim süreciyle ilgili makamların; yurtdışındaki Mısırlıların seçim süreci, seçime yönelik itirazlar ve siyasi uzaklaştırma kanunu konularındaki açıklamalarına da yer verilmiştir. Bunlara ek olarak 97 adet haber de (%21.78) hükümetin seçimleri güvence altına alma ve seçim sürecini kolaylaştırma konularında başta İçişleri Bakanlığı olmak üzere hükümet yetkililerinin açıklamalarının yayınlandığı haberlerin de bulunduğu görülmüştür (bkz. Çizelge 3.23).

Askeri Yüksek Konseyi		Hükümet Yetkilisi		Parti üyesi - aday		Sözcü		Uzman		Siyasi eylemci		Siyasi eylemci		Diğer		Yok - Belirtilmemiş	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
11	2.5	97	21.78	98	21.9	12	2.6	2	0.45	6	1.34	3	0.67	35	7.86	183	40.9

Çizelge 3.23. Al Ahram Gazetesinde Yayınlanan Seçim Haberlerinde Yetkililerinin Açıklamaları

Daha önce bahsedildiği üzere; haberlerde fotoğraf ve görsellerin kullanımı, haber metninde anlatılanların daha etkili anlaşılması ve algılanmasına katkı sağlayabilmektedir. Al Ahram Gazetesi'nde 2011 Genel Seçimleri ile ilgili toplam 63 adet fotoğraf ve görselin kullanıldığı görülmüştür (toplam haber sayısının %14.09'lük bir kısmı). Gazete haberlerinin 38 tanesinde (%8.5) kişisel fotoğrafın kullanıldığı görülmüştür. Buna rağmen haberlerin çoğunda fotoğrafın kullanılmadığı görülmüştür. Fotoğrafların olmadığı haber sayısının 384 adet (%86) olduğu tespit edilmiştir. Gazete haberlerinde çizim, grafik ve karikatür kullanımına ise hiç yer vermemiştir. Gazetenin, hakkında en çok haber yayınladığı partilerin fotoğraflarına daha çok yer vermesi ise dikkat çekmektedir. Ayrıca 11 adet haberde (%2.46) başta Mareşal Tantavi olmak üzere, seçimlerden önceki son haftada yoğun bir şekilde yapılmış olan Askeri Kurul üyelerinin açıklamalarını aktarılmış ve bu haberlerin çoğu ilk sayfadan verilmiş olup, haberlerin açıklamayı yapan Mareşelin şahsi fotoğrafları ile beraber verildiği görülmüştür (bkz. Çizelge 3.23).

Kişisel		Çizim		Konu ile İlgili		Yok	
N	%	N	%	N	%	N	%
38	8.5	2	0.4	23	5.1	384	86

Çizelge 3.24. Al Ahram Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Görsellerin Sayısı

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınladığı haberlerin başlık kullanımını incelendiğinde, 336 adet haber (%75.2) ile en çok yayılmış başlık kullanımının olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra 19 adet haberde (%4.2) manşet kullanıldığı ve 92 adet haberde ise (%20.6) tek sıra başlık kullanıldığı tespit edilmiştir. Al Ahram gazetesi, ciddi bir yayın politikasına sahip bir gazete olduğundan dolayı karikatür içeren herhangi bir haber yayınlamamıştır (bkz. Çizelge 3.24).

Manşet		Yayılmış Başlık		Tek Sıra Başlık	
N	%	N	%	N	%
19	4.2	336	75.2	92	20.6

Çizelge 3.25. Al Ahram Gazetesinin Seçim Döneminde Yayınladığı Haberlerde Kullandığı Başlıklar

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınladığı toplam 447 haberin, habere konu olan partilere yaklaşımı açısından incelemesi yapıldığında; haber konu olan partilere yaklaşımın 123 adet haberde (%27.5) olumsuz bir şekilde seyrettiği görülmüştür. Çoğunlukla eski iktidar partisinin üyelerinden, adayların birbirlerine karşı yaptığı itirazlardan, seçimler sırasında yaşanabilecek şiddet uyarılarından ve Seçimler Yüksek Kurulu'nun yasalarından birine edilen itirazdan söz edilen haberler bu olumsuz haberlere örnek teşkil etmektedir. Aynı zamanda eski iktidar partisi üyeleriyle ilgili haberlerin çoğundaki yaklaşım olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra gazetenin yayınladığı 254 adet haber ise (%56.8) habere konu olan partilere karşı olumlu bir yaklaşım içinde olmuştur. Ayrıca 70 adet haberin ise (%15.7) nötr bir yaklaşım içinde olduğu ve olumlu ya da olumsuz bir yaklaşım olmadan olayların salt bir şekilde ifade edildiği görülmüştür.

Olumlu		Olumsuz		Nötr	
N	%	N	%	N	%
254	56.8	123	27.5	70	15.7

Çizelge 3.26. Al Ahram Gazetesinin Habere Konu olan Partilere Yaklaşımı

Mısır'daki 2011 Genel Seçimlerinde Basında Yer Alan Haberlerin Niteliksel Olarak Değerlendirilmesi

Bu bölümde El Shorouk ve Al Ahram gazetelerinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınladığı haberlerin niteliksel içerik analizi yapılmıştır. Yapılan niteliksel içerik analizinde gazetenin ele aldığı konular, dönemin şartlarına ve haberin yayınlandığı tarihlere göre değerlendirilmiştir.

3.1.3. El Shorouk Gazetesinin Yayınladığı 2011 Genel Seçimleri ile İlgili Haberlerin Niteliksel Analizi

El Shorouk Gazetesinin ele aldığı temel konular, aşağıdaki gibi birkaç ana ekseninde ele alınarak niteliksel bağlamda incelenmiştir.

3.1.3.1. Adaylık tartışmaları

El Shorouk gazetesinin sayfalarında yer verdiği en önemli konu; kapatılan Milli Partinin eski üyelerinin yeni yapılacak olan seçimde adaylığa ne kadar uygun oldukları olmuştur. Yayımlanan haberlerin büyük çoğunluğunda, söz konusu eski parti üyelerinin adaylığı konusuna odaklanılmıştır. 29 Ekim tarihinden başlayarak, yayımlanan haberlerin çoğunda, söz konusu kişilerin adaylığını reddeden gösterilere, görüşlerini bildiren aktivistlere ve eski rejimin yanında olan herhangi bir kişinin yeni seçimlere katılmasını kesin bir şekilde reddeden parti üyelerinin görüşlerine yer vermiştir. Daha sonraki yayımlanan haberlerde ise 13 Kasım'da Yüksek Seçim Kurulu'nun söz konusu üyelerin adaylığını engellemesi konusuna yoğunlaşmıştır. El Shorouk gazetesi, bu anlamda karşıt ve yandaş görüşleri sunmaya başlamıştır. Bu durum, Milli Parti üyelerinin adaylığının engellenmesi hakkında kanunların yürürlüğe girmesi ve daha sonra kararların iptal edilip "Bakanlar Kurulu Olayları" olarak bilinen olayların yaşanmasına sebebiyet vermesinden dolayı toplum içinde çok büyük öfke yaratan "Al Selmi Belgesi", "siyasi hayatın bozulmasına katılmamış olmak şartıyla" söz konusu kişilerin adaylığına izin verilmesiyle son buldu.

Gazete bu konuyla bağlantılı olan çoğu haberinde, kapatılan eski parti üyeleri için "kalanlar" terimini kullanmıştır. Yayımlanan haberlerin 55'nde, haberler tarafsız bir şekilde

yasal görüşler ortaya atılarak yayınlanmıştır. Bunların arasında bir önceki iktidarın yanında yer alanlar ve özellikle kapatılan parti üyeleri ya da seçimden sonra siyasi hayata katılan eski millet meclisi üyelerinden her birisinin adaylığının engellenmesine karşıt ve yandaş olanlar bulunmaktadır. Gazetenin 12 Kasım tarihli sayısının haberlerinde başlıkları şöyledir: "Uzaklaştırma kararına büyük karşılama" "kalanların" "seçimlerdeki adaylığı mahkeme kararıyla kaldırıldı" ve "Hukukçular: Seçimler karışacak".

Aynı şekilde gazete, bu karar için aralarında hukuk uzmanları ve müsteşarların karşıt ve yandaş fikirlerinin de olduğu farklı görüşleri sunmuştur. Bu haberlerde: "Uzaklaştırma kararına büyük karşılama" ve "Hukukçular: Seçimler karışacak" ifadelerine rastlanmıştır. Hatta kapatılan partinin adaylarının kendi görüşleri de haberde yer almıştır. Bu görüşler: "Seçimlere girmelerinin engellenmesine kapatılan partilerden karşı saldırı" "Al Sadat¹¹⁶: Faydasız olan bu kararı tanımayacağız." şeklinde yer almıştır. Haberler, kapatılan parti üyelerinin seçimlerde adaylığına izin verilmesine karşı siyasi ve kanuni bocalama durumunu yarattığını dile getirmektedir. Engelleme kararının Danıştay ya da Askeri Mahkeme inisiyatifinde olup olmadığının konu edildiği 13 Kasım tarihli sayının birinci sayfa haberinde başlıkları şöyledir: "İdari mahkemenin iki kararı; biri: Ad Dakhilahda Milli Parti adaylarının silinmesi, ikincisi: İskenderiye'de kabul edilmesi" ve "Hukukçular ve siyasetçiler: Danıştay'a başvurmak doğru olmalıdır." manşetleri göze çarpmaktadır. 15 Kasım sayısının ilk sayfa manşeti ise "Kalanların uzaklaştırılması kararının uygulaması durduruldu" ve "Mahkeme: 'Milli Parti' üyelerinin kanunsuz bir şekilde uzaklaştırılması uygun değildir."

3.1.3.2. Seçimlere katılım

El Shorouk gazetesinde yer alan en önemli konulardan ikincisi: yurtdışında yaşayan Mısırlılara genel seçimlere katılma izninin verilmesidir. Bu durum, seçim dönemi boyunca Mısır'da büyük tartışmalara yol açmış olan en önemli meselelerden biridir. Çünkü bu durum, Mısır siyasi tarihinde yurtdışında ikamet eden Mısırlıların gerek genel seçimler gerek başkanlık seçimlerinde oylamaya katıldıkları ilk seçim olmuştur.

El Shorouk gazetesinde yurtdışındaki Mısırlıların parlamento seçimlerine katılımı hakkındaki haberlerin toplamı yaklaşık 35 (%8.68) adet haberden oluşmaktadır. Gazete 28 Ekim tarihli sayısının başlığı şöyledir: "Hükümet, yurtdışındaki Mısırlılara seçme hakkı vermeyi vadediyor" . Haberin devamında, halk devriminden sonraki ilk parlamento

¹¹⁶ Devrimden önceki Milletler Meclisinin en meşhur üyelerinden biridir ve 2011 seçimlerinde aday olmuştur. Ancak seçimler sırasında vefat etmiştir.

seçimlerinde, Mısır dışında ikamet eden Mısırlıların, seçime katılma hakkını talep ettiği dile getirilmiştir. Bu konu üzerine yapılmış haberlerde hukukçuların ve yurtdışındaki Mısırlıların hakkını gözeten birlik temsilcilerinin, Mısır dışında ikamet eden Mısırlıların yapılacak olan seçimlere katılımının zorunlu olduğunda ısrar eden görüşlerine yoğunlaşmıştır. Aynı şekilde haberlerde, yasadışı yollar ile yurtdışında ikamet etse bile Mısırlıların seçimlere katılması gerektiğini ifade eden haberlere odaklanmıştır.

El Shorouk gazetesinin 3 Kasım tarihli sayısının başlığı şöyledir: "Mısırlıların yurtdışında illegal yollarla ikameti, onlara seçme hakkını kaybettirmez.". 6 Kasım tarihli sayısının şu başlıkları dikkati çekmektedir: "Dış finans çevrelerinden¹¹⁷ korku, yurtdışındaki Mısırlıların oylarını hedefliyor" "En sonunda hükümet, yurtdışındaki Mısırlıların seçimlerde oy kullanmalarına izin veriyor." "Yurtdışındaki Mısırlılara web sitesi aracılığıyla bilgilerini kaydetme daveti".

Yüksek Seçim Kurulu'nun sitesinde yaşanan yurtdışındaki Mısırlıların sisteme kayıt olma sorunları ve seçimlerin gözlenmesi sorunu vb. devletin yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanmasına izin vermesinde karşılaşılabilecek zorlukların konu edildiği haber, "Hâkimler, yurtdışında oy verme yönetimi meşruiyetinin elçiliklere verilmesini reddediyorlar." başlığıyla verilmiştir.

3.1.3.3. “Yurtdışındaki Seçmenler” ve “Seçimin Geçersiz Olması”

Gazetenin yurtdışındaki seçmenler ve seçiminin geçersiz olması gibi konulara ilişkin haberlerinde yer verdiği görülmektedir. Örneğin 15 Kasım tarihli sayısının başlıkları şöyledir: "51 bin Mısırlı ilk iki günde yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanması için bilgilerini kaydediyor.", "Oy kullanmaya en çok rağbet Körfezde ikamet edenlerden", "8'i İsrail'de olan yurtdışındaki 140 bin Mısırlı Yüksek Seçim Kurulunun sitesine bilgilerini kaydetti.", "Avrupa'daki Mısırlılar postayla oy kullanıyor.", "Bakanlar yarın yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanma yasasına karar veriyor.". "Yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanması askeri mührü bekliyor".

Bu bağlamda yer alan diğer haberlerin başlıkları şu şekilde gazetede yer almıştır: tarihli sayısının başlıkları şöyledir: “Bakanlar Kurulunun onaylamasıyla ilk kez yasal olarak yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanmasına izin veriliyor. Ancak kanunun hayata

¹¹⁷ Özellikle “Dış finans çevrelerinden korku” adlı başlıkta işaret edilen ve yabancı ülkelerden Mısır’a karşı sergilenen baskıların tarafı olarak iki tür çevreden söz edilebilir: Birincisi "devrim karşıtı" ülkeler olan "petrol" ülkelerinde ikamet eden Mısırlılar, ikincisi ise Avrupa ülkelerinde ikamet eden Hristiyanlar olan "göçmen Kiptiler".

geçirilmesi silahlı kuvvetlerden desteklenmeyi bekliyor". (18 Kasım) "Mareşal yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanma kanununu onaylıyor." (20 Kasım) ;"Parlamento seçimleri dün başladı.". (24 Kasım); "Yarın, seçimlerin ilk turunda 160 bin gurbetçinin oy kullanımını sona eriyor.". (26 Kasım); "Yurtdışındaki Mısırlıların oyları elçilikler tarafından ayırılıyor" . (28 Kasım).

Bununla beraber; Eski İdari Yargı Başkanı'nın yurtdışındaki Mısırlıların genel seçimlere katılmasının engellenmesinin, seçimleri "geçersiz kılacağı" görüşü de haberlerde yer edinmiştir. Bu anlamda devletin üstleneceği maliyet, oy kullanmanın kimlik numarasıyla mı yoksa pasaportla mı yapılacağı gibi açıklamaların yer aldığı haberlerde, bu açıklamalara karşılık hukukçuların, yurtdışındaki yetkililerin seçimleri yönetmemeleri sebebiyle seçimlerin geçersiz olacağını açıklamaları takip etmiştir. Açıklamalara yönelik yurtdışındaki Mısırlıların, tüm İttifak tarafı başkanlarının engeller ve zorluklar olsa bile katılma konusunda ısrarlı olmaları gerektiği açıklamalarına da yer verilmiştir. Aynı zamanda yurtdışındaki Mısırlılar tarafından Yüksek Seçim Kurulu'nun sitesine kayıt için büyük talep yaşandığı da belirtilmiştir.

3.1.3.4. “Seçim Sloganları” ve “Kampanya Yönetimi”

El Shorouk gazetesinde yer alan üçüncü önemli konu ise; farklı otoritelere sahip partiler tarafından kullanılan sloganlar ve seçime giren partilerin siyasi kampanya yönetimi olmuştur. Seçim tanıtımlarını ve siyasi kampanya yönetimlerini ele alan haberler 81 tane haberden oluşmuştur. Bu konuda yapılmış haberler, kasım ayının başında seçimlere ilişkin siyasi tanıtımlar hakkında konuşulmasıyla başlamıştır. Ancak, tanıtım haberlerinin çoğu, aralarında rekabet olan partilerin dini tanıtımlarının olduğu 6 ve 7 Kasım günlerinde artış göstermiştir. Aynı şekilde partiler ve diğer siyasi grupların kampanyalarının yer aldığı haberler; 17 Kasım tarihinden 20 Kasım tarihine kadar sık şekilde yer almıştır. Yayımlanan haberlerde, partiler arası yaşanan siyasi rekabetin ve siyasi kampanyaların ilerleyişi hakkında olmuş ve çeşitlilik göstermiştir.

20 adet haberde, dini otoriteye sahip partilerin, dini suiistimal ettikleri eleştirileri yer almaktadır. Bu eleştiriler, partilerin Kurban Bayramı'nı siyasete alet ettikleri, seçmenlere oy karşılığı et dağıtıldığı ve seçim programlarını tanıtmak için namaz kılınan mekânların işgal edildiği gibi konularda çeşitlilik göstermiştir. Bu konuda yer alan haberlerin başlıkları şu şekildedir: "Seçimler ve Kurban Bayramı; tanıtımda bir taşla iki kuş" (3 Kasım); "Hürriyet ve Adalet, Mısır-Brezilya maçının gösterileceği çadıra adaylarını çağırıyor.", "Resmi seçim tanıtım savaşlarının başlangıcı", "Salınmış bayram koyunları, İhwan

Meydanında namaz kılanlara ilk ödül", "Seçim tanıtımı bayram boyunca Mustafa Mahmut meydanlarında yaygınlaşıyor" (6 Kasım); "Seçimlerin tadıyla bayram ve seçmenlere yaklaşmak için kurbanlar", "Hürriyet ve Adalet, İskenderiye'de müzik ve dansla seçim kampanyasını başlatıyor." (5 Kasım); "İskenderiye meydanları İslam hilafetini müjdeliyor" (7 Kasım).

3.1.3.5. "Marşlar"

Yayınlanan haberin 8'inde, seçim çalışmalarının türü olarak "marşlar"ın kullanımından bahsedilmiştir. 7 adet haber Müslüman Kardeşlerin marşları hakkındayken, bir haber selefilere ve bir haber de Özgür Mısırlılar hakkındaydı. Bu konu 4 Kasım tarihli sayısında "İskenderiye'de Hürriyet ve Adaletin sıkıntısız ilk seçim marşı"; 12 Kasım tarihli sayısının başlığı Adaylarını tanıtmak için Nasr şehrinde Özgür Mısırlıların marşı" , 17 Kasım tarihli sayısında "İslam fenerinin marşı Seydi Beşer Yağmurlar altında" şeklindeki başlıklarla yayınlanmıştır.

3 adet haberde El Shorouk, Selefi Nur Partisinin kadın adaylardan birinin fotoğrafı yerine "gül" resmi kullanması olayından şu şekilde bahsetmiştir: 1 Kasım tarihli sayısında: "Selefi Nur: Addakhilah adayının eşinin fotoğrafını kullanmadık. Gülle yetindik.", 5 Kasım tarihli sayısında "Gül aday Nur partisinin listesinde", 19 Kasım tarihli sayısında "Nur, gülden sonra kadın adayını fenerle değiştiriyor" başlıklarıyla yayınlanmıştır.

3.1.3.6. "Reklam Türleri"

El Shorouk gazetesi, 6 adet haberde farklı otoritelere sahip siyasi partilerin kullandığı reklam türleri hakkında haber yayınlamıştır. 9 haberde de Hürriyet ve Adalet Partisinin, "İslam tek çözümdür." sloganının yaratıcısı Müslüman Kardeşler Cemaati'nin siyasi kanadı olduğuna ve seçim kampanyasında dini bir slogan kullanmanın ne kadar yasal olduğuna ilişkin yazılar yayınlanmıştır. Gazete, karşıt ve yandaş iki görüşe de sayfalarında yer vermiştir. Karşıt görüşleri içeren 4 adet haber tespit edilmiştir.

Söz konusu haberlerin başlıkları gazetede şu şekilde yer almıştır:

1 Kasım tarihli sayısında "Siyasi hareketler ve partiler İhvan'ın dini sloganlarına saldırıyor", 31 Ekim tarihli sayısında "Abdulmuaz'ın tehdidine rağmen İhvan, "İslam, tek çözümdür."ü kullanmakta ısrar ediyor.", 30 Ekim tarihli sayısında "Hürriyet ve Adalet'in adayları silindi. İslam'a sarılın. Çözüm O'dur.", 30 Ekim tarihli sayısında "Şura aday: İhvan dini hitabı istismar ediyor.", 31 Ekim tarihli sayısında "Alawa : Dini sloganları kullanmak adayların hakkıdır.", 2 Kasım tarihli sayısında "Subhi Salih İslam'dan

vazgeçmeyeceğiz. O çözümdür.”, 8 Kasım tarihli sayısında “Kıyadi Selefî: Hükümet dini sloganların cezasını hırsızlıktan daha ağır yaptı.”, 12 Kasım tarihli sayısında “İhvan: İslam anayasal bir çözümdür.”.

3.1.3.7. “Rekabet”

El Shorouk’un yayınladığı haberler, dini otoritelere sahip partiler ile diğer partiler arasında olmayan güçlü bir rekabet olduğunu ortaya koymaktadır. Bu haberlere örnek olarak şu ifadeler gösterilebilir: 1 Kasım 2011: “Şems Kulübünün duvarın Nur ve İhvan’ın adaylarının savaşı” ,6 Kasım 2011: “Nur Partisi, yandaşlarını çadırlarda topluyor. Hürriyet ve Adaletin mikrofonları şehri dolaşiyor.”, “İskenderiye’deki namaz meydanlarında İhvan ve Selefiler arasında son saatlerin rekabeti”, “Beni Suyuf’un pankartları: partiler, İhvan, Selefiler ve Kalanlar”.

3.1.3.8. “Güvenlik”, “Hürriyet”, “Adalet”, “Sosyallik”

Gazetenin güvenlik, hürriyet, adalet, sosyallik gibi temalar üzerinden de seçim gündemini belirlediği tespit edilmiştir. Bu haberler şu başlıklar altında yer almıştır: 3 Kasım 2011 “Güvenlik, Hürriyet, Adalet, Sosyallik” halkın seçimlerinde devam eden devrim sloganıdır”¹¹⁸, 4 Kasım 2011 “Barış, tek çözümdür: Barış ve Mısırın Kalkınması partilerinin liste sloganı”, 6 Kasım 2011 “Kalanlar Partisi, sevgili Mısırımızın istikrarına davet eden pankartlar asıyor”, 8 Kasım: “İskenderiye’de devrimin gençleri koalisyonu adayları için 40 bin afiş”, “11 Kasım 2011 “Nur Partisinin seçim marşları, Hürriyet ve Adaleti Süveyş sokaklarından kovuyor.” ,17 Kasım 2011 “AlShoubki¹¹⁹ AlSaida kahvesinde seçmenlere sesleniyor.”, 20 Kasım 2011 “Emiriye’de Mısır Kitlelerinin¹²⁰ mitingi”, 20 Kasım 2011 “İskenderiyede devrimin patlak verdiği noktada gençler için ilk seçim mitingi”, “Shada Alghazali¹²¹: Seçim mitingleri için maddi imkânımız yok”. Bunların dışında kalan ve bir siyasi arka plana sahip partiler için ise 20 adet farklı haberde yer verilmiştir.

¹¹⁸ Devrim İttifakı, 31 Ekim 2011’de kuruldu. Bu ittifak, sosyal ve liberal hareketler veya partilerden bir grubun oluşturduğu ve 25 Ocak devrim sloganı olan "Güvenlik, Hürriyet, Adalet, Sosyallik" sloganını taşıyan Mısırın seçim ittifakıdır. İttifak, devrimin isteklerini Mısır Parlamentosunda gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

¹¹⁹ Amr AlShoubki bağımsız aday

¹²⁰ 15 Ağustos 2011’de kurulan bir siyasi gruptur. Öne çıkan siyasi oluşumları Mısır Demokrat Parti, Özgür Mısırlılar Partisi, Demokratik Cephe Partisi ve Milli Tecemmu Partisi olan ve 15 liberal siyasi hareket ve partiyi kapsamaktadır.

¹²¹ Shada Alghazali, 25 Ocak devriminde öne çıkan siyasi bir aktivist olarak savaşmıştır ve 2011 genel seçimlerinde Devrimin Gençleri Koalisyonunun genç adaylarından biri olmuştur.

3.1.3.9. “Seçime Yapılan İtirazlar” ve “Siyasi İzolasyon”

El Shorouk gazetesinde yayınlanan haberlerin önemli konularını oluşturan dördüncü konu ise seçime yönelik yapılan itirazlar ve siyasi izolasyon konusu olmuştur. Bunlara örnek teşkil eden haberlerin başlıkları ve tarihleri şu şekildedir: 28 Ekim 2011 “Şarkiyede kalanlardan 3 kişiye karşı ilk itiraz”, 29 Ekim 2011 “Kalyubiye’de seçimlerin göğünden itirazlar yağıyor.”, 30 Ekim 2011 “Kafr ElSheyhe 68 seçim itirazı”, 31 Ekim 2011 “Bir Kalan adayının sıfatını değiştirmek için itiraz”, 7 Kasım 2011 “Nur Partisi ve Abu Alezz Alhariri’ye karşı İskenderiyede seçim sıfatına 12 itiraz”, 16 Kasım 2011 “Zekazikteki İdari Mahkeme Kalanlara karşı İhvanın itirazını cumartesiye erteliyor.”, “İskenderiyede kapatılan kalanlara karşı yeni itirazlar ve kalanlar bir protesto düzenliyor.”, 17 Kasım 2011 “Nur Partisinin, valilerin, Mısırlı vatandaşların ve Garbiye’deki milletin itirazları reddedildi.”.

Bu bağlamda yapılmış haberlerde gazete, adaylar tarafından birbirlerine sunulan -özellikle de yeni partilerden kapatılan Milli Parti üyelerine karşı ya da Yüksek mahkemeden seçim kampanyası dönemi sırasında herhangi muhalif bir adaya karşı olan- itirazların haberlerini ele almıştır.

3.1.3.10. “Seçim Güvenliği” ve “Seçimlerin Ertelenmesi”

Gazetenin haberlerinde önemli yer tutan beşinci konu ise seçimlerin güvence altına alınması ve seçimlerin ertelenme olasılığı konusu olmuştur. 44 adet haberde El Shorouk gazetesi, seçim kampanyası döneminde –yani kasımın ortasından seçimlerin başlangıcına kadar” eşzamanlı olarak konuşulan iki konu hakkındaki konuşmaları ele almıştır.

Bu haberler şu başlıklar altında yer almıştır: 1 Kasım 2011 “Milli değişim Seçimler boyunca şiddet dalgası konusunda uyarıyor.”, 10 Kasım 2011 “Kalyubiye Valisi: Seçimler boyunca bazı zorbalık eylemleri bekliyorum.”, 2 Kasım 2011 “Azazi Seçimler boyunca bedenlerimizdeki birliği koruyoruz.”, 16 Kasım 2011 “Seçimlerden önce Mısır sokaklarını zapt etmek için Kahire’de güvenlik önlemleri”, 22 Kasım 2011 “Yüksek Seçim Kurulu: Seçimleri tarihinde tamamlamak için tüm gücümüzle çalışıyoruz.”, 25 Kasım 2011 “İçişleri Bakan Yardımcısı: Seçimlerin güvence altına alınması Tahrir’in milyonluğuna bağlıdır.”, “Halk seçimleri kararlaştırılan tarihinde olacak.”, 27 Kasım 2011 “Yüksek Seçim Kurulu: Ne bir erteleme var ne de bir değişiklik.”, 28 Kasım 2011 “Enerji Bakanlığı: seçimler ve oyların ayrılması esnasında aydınlatmanın sağlanması için acil durumlar”, “Seçimin ilk günlerinde Kahire’de güvenlik uyarısı”, “Süveyş Güvenlik

Müdürü: son olaylarda ölenlerin olmayışı bize seçimleri güvence altına alma konusunda güven verdi.”, “Sağlık bakanlığı, seçimlerin güvence altına alınması için 553 ambulans topluyor.”, “İçişleri Bakanlığı komisyonların güvence altına alınması için tüm gücünü topluyor.” (ilk sayfa manşeti), 27 Kasım 2011 “Sandıklar silahlı kuvvetlerin himayesi altında”.

Bunlar, Tahrirdeki şiddet olaylarının gölgesinde yapılacak olan seçimi güvence altına almak ve karşıt ve yandaş görüşleri sunarak seçimlerin ertelenme olasılığı üzerine odaklanmıştır. Haberler, sokaklardaki siyasi olaylara dikkat çekip ve bazı kesimleri seçimler boyunca şiddet olaylarının ortaya çıkma olasılığı konusunda uyarmasına rağmen, devletin tüm imkânını seçimleri güvence altına almaya ve seçim sürecinin tarihinde tamamlanması için tam tam hazırlıklı olunması gerektiği konularına yer vermiştir.

Seçimlerin ertelenmesi isteğiyle ilgili bazı seslerin yükselmesiyle beraber El Shorouk gazetesi, olası ertelemele ile ilgili yandaş ve karşıt görüşlerin haberlerini yayınlamaya başladı. Bu haberlerin başlıkları şu şekillerde yer almıştır: 22 Kasım sayısında başlıkları şöyledir; “seçimlerin ertelenmesi konusunda siyasi güçlerin ayrılması”, “Azmiye Tarikatı seçimlerin ertelenmesini talep ediyor”, 23 Kasım sayısında başlığı şöyledir; “İskenderiye’deki siyasi güçler: Olaylar uydurulmuştur ve amaç seçimlerin ertelenmesidir.”, 25 Kasım sayısında başlığı şöyledir; “Yüksek Seçim Kurulu Başkanı: Yasa dışında seçimler ertelenemez.”, "27 Kasım: Seçimlerin ilk turunun ertelenmesi için adaların girimleri. Selefiler itiraz ediyorlar.”, “16 Kasım: Duvarda seçimleri boykot kampanyası”, 28 Kasım 2011 “Al Sawi : Boykot çağrılarının ardında felaket yatıyor.”

3.1.3.11. “Kalanlar”

El Shorouk gazetesinin altıncı olarak değindiği en önemli konular arasında ise “Kalanlara”, yani "eski Milli Parti üyeleri ya da Mübarek döneminde siyasi hayata katılanlar"a karşı yayınlandığı tespit edilmiştir. Bunlara örnek teşkil eden haberlerin başlıkları ve tarihleri şöyledir:

29 Ekim “Asyutta Kalanlara karşı Gösteri”, 31 Ekim “Kalanlar, "Kalanlara" karşı bir kampanya düzenledi.”, "İskenderiyede Milli Partinin adaylarını kovan öğrenci hareketleri", 13 Kasım “Aswan'da Kalanlara karşı uyarmak için kara listeler”, 14 Kasım “İskenderiyede Kalanların pankartları kaldırıldı”, 15 Kasım “6 Nisan, kalanları izole etmek için beyaz dairelerin faaliyetleri devam ediyor.”, 20 Kasım “Asyout'ta devrimciler bir kampanyada kalanlarla yüzleşiyor.”.

Bu haberlerde, siyasi aktivistler ve siyasi güçlerin yaptığı “kalanlar”a karşı gösteriler ve kampanyalara yer verilmiştir.

3.1.3.12. “Bilgilendirme”

Gazetede yayınlanmış haberlerde gündem olmuş yedinci konu ise seçimlere katılmanın önemi konusunda bilinçlendirme ve oylamanın nasıl olacağı konusundaki bilgilerden oluşmaktadır. Bu konuda 9 adet haber bulunmaktadır. Bunlara örnek teşkil edenler şu şekilde sıralanabilir: 29 Ekim tarihli sayısında “Oyunu Korumaya Seçimler konusunda bilinçlendirmek için halk komisyonları kampanyası”, “Seçimlere nasıl gideceksin”, 15 Kasım tarihli sayısında "İskenderiye’de" nasıl oy kullanacağını bil”, 28 Kasım tarihli sayısında ise “İdari Yargı: 2 grubu seçilmesi seçmenin oyunu geçersiz kılmaz.” başlıklarıyla verilmiştir.

El Shlorouk Gazetesi, "Özel Dosyalar" başlığı altında seçimin nasıl olacağını, doğru oy kullanma biçimlerini, ilk turda rakip listelerin tam haritası gibi bilgileri, haber olmaktan çok bilgi olarak benzer başlıklar altında yayınlanmıştır.

Diğer haberler, vatandaşları oy kullanma ve seçimlere aktif olarak katılma konusunda motivasyonun sağlanması için yapılmış haberler arasında çeşitlenmektedir. Bu haberler, Alazhar hocası, Papa Shenouda, Cumhuriyet Müftüsü ve Amr Musa ve AlBaradai gibi bazı başkanlık adaylarının yaptığı açıklamalardan aktararak yapılmıştır. Ayrıca tanıtım pankartlarının yırtılması konusunda adaylar ve farklı partiler arasında karşılıklı ithamlar ve tehdit unsuru içeren haberleri de bulunmaktadır. Ayrıca partilerin simgeleri, bireysel adaylar ve partilerin seçim programını tanıtımları konularında da haberler bulunmaktadır.

3.1.4. Al Ahram Gazetesinin Yayınladığı 2011 Genel Seçimleri ile İlgili Haberlerin Niteliksel Analizi

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınladığı haberlerin niteliksel analizinde; belirlenen inceleme dönemi başlangıcında -yani 28 Ekim’de- gazetenin haberlerinin odağının büyük oranda daha önce öneminden bahsedilen ve medyada “Al Selmi Belgesi” diye bilinen belge üzerindeydi. Ama bu belgenin haberlerdeki önemi, belgenin getirmiş olduğu kararın iptali ve Tahrir olaylarının yaşanması sebebiyle, 7 Kasım 2011 itibaren aşamalı olarak azalarak yerini seçimlere ilişkin haberlere bırakmıştır.

18 Kasım 2011 tarihinde yayınlanan sayıda, ilk sayfa haberlerinin hiçbirisinin seçimler ile alakalı olmadığı, bunun yerini Tahrir Meydanı’nda yaşanan olaylardan oluşan haberlerin yer aldığı görülmüştür. Gazetenin 21 Kasım 2011 tarihli sayısından 26 Kasım 2011 tarihli

sayısına kadar birinci sayfa haberlerinde görülen seçim haberlerinin toplam sayısı sadece 5 adet haberden oluşmaktadır.

2011 Genel Seçimleri konusunda, seçim kampanyası dönemi boyunca Al Ahram'ın sayfalarına taşıdığı konular, El Shorouk gazetesinde olduğu gibi çeşitlilik göstermektedir. Aynı zamanda Al Ahram gazetesindeki ele alınan konuların sayısı, 12 ana başlık altında değerlendirilmiştir. Söz konusu bu konu başlıkları; Yurtdışında ikamet eden Mısırlılara oy kullanma hakkının verilmesi, siyasi partilerin programlarının tanıtımı ve seçim simgesi problemi, seçimlere yönelik yapılan hazırlıklar, seçim kampanyalarının yönetimi, siyasi uzaklaştırmalar kanunu, eski iktidar partisinin üyelerinin adaylığı konusu, kadınların ve Hristiyanların seçimlerde oy kullanması konusu şeklindedir.

3.1.4.1. “Yurtdışında İkamet eden Mısırlılara Oy kullanım Hakkı Verilmesi”

Al Ahram gazetesinin seçim döneminde yayınladığı haberlerin konusu oluşturan en önemli olay, yurtdışında ikamet eden Mısırlılara seçimlere katılma ve oy kullanma hakkının tanımlanması olmuştur. Bunlara ilişkin örnekler; 28 Ekim sayısında “Yurtdışında ikamet eden Mısırlıların oy kullanabilmeleri için 3 kanunun değişikliğinin görüşülmesi”; 29 Ekim sayısında “Konsolosun Hukuki Sıfatı: Yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanması için çözüm”; 2 Kasım sayısında “Abdulmuaz: Yurtdışındaki Mısırlılar oylarını diplomatik yolların gözetiminde kullanacaklar” başlıklarıyla yer almıştır.

Al Ahram gazetesi, yurtdışında ikamet eden Mısırlıların oylamaya katılması konusunda El Shorouk gazetesinden daha fazla yer vermiştir. Bu durum, gazetede ki haberlerin toplamının %17.22'sine denk gelen 77 haberde geçtiğinden anlaşılmaktadır. Al Ahram gazetesi, yurtdışında yapılacak seçimler meselesini birkaç aşamada sunmuştur. Bu aşamalar yurtdışında ikamet eden Mısırlıların seçimlere katılımına izin verilmesi için kanunların değiştirilmesi hakkında haberlerin yayınlanmasıyla başlamıştır.

El Shorouk gazetesinin 30 Ekim 2011 tarihli sayısında İdari Yargının eski başkanının yurtdışındaki Mısırlıların genel seçimlere katılmamasının seçimleri geçersiz kılacağı yönündeki açıklaması yayınlanmışken, Al Ahram gazetesinin aynı tarihli sayısında “yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanmaması seçimleri geçersiz kılmaz.” şeklinde bir açıklama yayınlanmıştır.

Örneğin 2 Kasım sayısının başlığı “İsevi: Yurtdışındaki Mısırlıların gelecek seçimlerde oy kullanması neredeyse imkânsız”, 3 Kasım sayısının başlıkları, “Yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanımının düzenlenmesi için özel kanun”, “Avusturyadaki Mısırlılar oy

kullanma kararının uygulanması için yeni ve hızlı mekanizmalar talep ediyor”, 4 Kasım sayısında başlığı “Askeri Kurul, yurtdışındaki Mısırlıların seçimlere katılabilmesi şerefini üstleniyor.”, 5 Kasım sayısının başlığı “Yüksek Kurul yurtdışındaki Mısırlıların adli gözetimden hariç tutulmaları için anayasal değişiklik talep ediyor”, 6 Kasım sayısının başlığı “Yurtdışındaki Mısırlıların parlamento seçimlerinde oy kullanmasına karar verilmesi”, 7 Kasım sayısının başlığı: “Gurbetteki Mısırlıların elektronik posta yoluyla bilgilerini kaydetmeye çağırılması” şeklindedir.

Bu tarihlerden sonra haberlerin konusunu, ilgili karara yönelik yapılan itirazlar, bu itirazların kabulü ve oylama kararıyla karşılaşılabilecek problemler oluşturmuştur. İtirazı yapan bazı yetkililerden, kararı onaylayan bazı hukukçulardan ve yurtdışındaki birlik temsilcilerinden yapılan açıklamalara yer verilen haberlerde ana konuları; yurtdışındaki yapılacak olan oylamaya izin verilmesi, Mısırlıların seçime katılım sağlayabilmesi için davet edilmesi gibi konular oluşturmuştur. Ayrıca Mısırlıların büyük rağbet gösterdiği oyların sayımı konusundan da haberlerde bahsedilmiştir.

11 Ekim 2011 tarihinden itibaren ise Al Ahram gazetesinin haberleri, yurtdışındaki Mısırlı azınlıklar, yurtdışındaki birliklerin başkanları ve de elçileri ile hukuk uzmanlarının görüşleri üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Örnek olarak; 10 Kasım sayısında başlığı şöyledir: “İngiltere’deki Mısırlılar Birliği, hükümet için bir çıkış yolu sunuyor: masrafları üstlenmeye ve sonuçları Kahire’ye göndermeye hazırlansınlar”. Bu bağlamda yer alan haberlerin başlıkları şu şekildedir: “Türkiye’deki Mısır Büyükelçisi: Türkiye’deki Mısırlı azınlığın sayısı sınırlı”, “Ama seçimlere katılmak istiyorlar.”, “Şeref : Kayıtların başlangıcında yurtdışındaki Mısırlıların katılımı büyük rağbet görüyor ve bu, ülkenin geleceğini inşa etmeye katılım için gerçek bir rağbeti yansıtıyor.”, İtalya’da Mısırlıların seçimlere katılma kararına hoş karşılama” (11 Ekim), “Yurtdışındaki 8 milyon Mısırlının seçimlerde oy kullanma hakkı var”, “Gurbettekilerin parlamento seçimlerine katılmalarının önündeki pek çok engel”, (11 Kasım); “Yüksek Seçim Kurulu Başkanı yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanmasının önündeki engelleri kaldırması için hükümeti görevlendiriyor” (12 Kasım) (Aynı haber sonraki gün de aynı ifadelerle tekrarlanmıştır.); “Riyad’daki Mısırlı Topluluk Başkanı: Seçimlere katılmak, oy kullanma gücü olarak gurbetçilerin önemini göstermektedir.” (13 Kasım); “Yunanistan’daki Mısır Büyükelçiliği, Mısırlı azınlıkların seçimlere katılmasına yardımcı olmak için Mısırlıların kaydını yapmak üzere bilgisayarlar ve internet tahsis etti” (14 Kasım); “Tantavi yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanması kanununun kararnamesini çıkarıyor” (20 Kasım).

Al Ahram gazetesi 4 adet haberinde, İsraili kadınlarla evli olan ve İsrail’de ikamet eden Mısırlıların seçimlere katılmalarının uygunluğu konusundaki haberlere de yer vermiştir. İsrail’de ikamet eden ve İsraili kadınlarla evli olanların seçimlere katılmalarının uygunluğu konusunda yapılan tartışmalar haberlerde şu başlıklarla yer almıştır: “İsraildeki Mısırlıların oy kullanmaları hakkındaki tartışma bitti” (14 Kasım); “Yüksek Seçim Kurulu Başkanı: Kararname çıktıktan sonra İsrail’deki Mısırlıların seçimlere katılma hakları vardır” (15 Kasım); “İsraili kadınlarla evli olanların oy kullanamaması konusunda bugünkü hüküm”. (16 Kasım). Bu haberlerin dışında seçimlerde oy kullanma hakkını alan Mısırlıların kayıt yaptırılmaları konusunda yapılan haberler ise şu başlıklarla yayınlanmıştır: “40 bini Arabistan’dan olan 100 bin Mısırlı seçimler için bilgilerini kaydettiler” (15 Kasım); “Arabistan’daki Mısırlılardan büyük rağbet” (17 Kasım); “Almanya’daki 1600 Mısırlı büyükelçilikte bilgilerini kaydettirdi”. (20 Kasım).

24 Kasım 2011 günü itibariyle gazetenin sayfalarının Tahrir Meydanı’ndaki gösteriler ile ilgili haberleri ile meşgul olması sebebiyle yayınlarda fazla yer almayan yurtdışındaki Mısırlılar konusu, yalnızca bir adet haberde ve iç sayfada yayınlanabilmiştir. Bu dönemde ise yurtdışındaki Mısırlıların oy kullanma süreci başlamış bulunmaktaydı. Bu konuya ilişkin yayınlanmış haberler şu şekildedir: “Yurtdışındaki Mısırlıların oylarının tasnifi” (26 Kasım) “Büyükelçilikler tarafından yurtdışındaki Mısırlıların oylarının tasnifi” (28 Kasım).

3.1.4.2. “Siyasi Partilerin ve Siyasi Programların Tanıtımı” ile “Seçim Simgesi Problemi”

Al Ahram gazetesinin sayfalarında en çok yer ayırdığı konulardan ikincisi, siyasi partilerin ve siyasi programlarının tanıtımı ile seçim simgesi problemi olmuştur. Bu haberler; 28 Ekim’de “Topluluk’un lideri: Hürriyet ve Adalet aşamalı olarak İslam şeriatini uygulamaya çalışmaktadır.”; 30 Ekim’de “Bugün İslami Kitlenin seçim programının ve sloganının ilan edilmesi”; 31 Ekim’de “Demokratik Koalisyon , genel ve özel seçim programını bitirdi.”, “Hamad : İslami Kitlenin programı anayasanın tekrar yazılması üzerine yoğunlaşıyor”, ve “Mısır Devrimi Partisi parlamento seçimlerine 14 ilde 21 listeye ve 42 kişiyle giriyor”; 2 Kasım’da “Adalet güvenliğe odaklanıyor”; 3 Kasım’da “Devrimden doğan bir parti olan Mısır Arap Birliği 169 koltuk için yarışıyor” başlıklarıyla yayınlanmıştır.

Seçimin simgeleri ve sembolleri üzerine yapılan tartışmalar konusu ise büyük bir krize sebep olmuştur. Bu tartışmaların olduğu esnada Al Ahram gazetes, El Shorouk gazetesinin

aksine bazı partilerin, siyasi grupların ve koalisyonların sembollerinin tanıtımı konusunda haberler yayınlamıştır.

Al Ahram gazetesindeki seçim haberlerinin toplamının % 13.87'sine denk gelen bu 62 adet haberde; 52 adet haber partilerin tanıtımı ve 10 adet haber ise seçim simgeleri konusunda yapılmıştır Söz konusu haberlerde siyasi partilerin görüşleri ya da fikirleri aktarılmış olup, partilerin seçimleri kazanmaları halinde uygulamak istedikleri politikalar ve bunlara yönelik her partinin ya da koalisyonun uygulayacağı seçim programlarının tanıtımı yer almıştır. Al Ahram gazetesinin yayınladığı haberlerde, bir gruba dâhil olmaktan uzak ve tarafsız bir şekilde haberleri sunduğu görülmüştür.

Aynı zamanda seçimin sembolü konusunda yaşanan çatışmalarda haberlere yansımıştır. Bu haberlerin başlıkları şu şekilde yer almıştır: 4 Kasım'da "Benzer ve tuhaf seçim sembolleri problemlere sebep oluyor", "Seçim sembolleri yükselişte olan bir problem"; 9 Kasım'da "Seçim sembolleri Şarkiye'de tartışmaya sebep oluyor"; 10 Kasım'da "Mısır Kitleleri seçim sembolü sebebiyle geri çekilmekle tehdit ediyor"; 13 Kasım'da "Kitle standart bir seçim sembolü almak için Yüksek Seçim Kuruluna dava açtı", 15 Kasım'da "Yüksek Kurul Kitleye göz sembolü veriyor" başlıklarıyla yer almıştır.

3.1.4.3. "Seçim Hazırlıkları"

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınladığı haberlerdeki en önemli konuların üçüncüsü seçimlere yönelik yapılan hazırlık konusu olmuştur. Örneğin; 11 Ekim'de "Parlamento seçimleri için hazırlıkların görüşülmesi ve idare ve güvenlik için gerekli olanların sağlanması"; 4 Kasım'da "Seçimler için Cize ve Garbiyedeki 100 bin gözetmenin eğitimi"; 8 Kasım'da "Parlamento seçimlerine katılmak üzere gençlerin eğitimi için aydınlatıcı kurslar"; 12 Kasım'da "Şeref seçimlere hazırlık olarak güvenli ortamları görüşüyor", 14 Kasım'da "Seçimler için savaş yapımı 3 bin kabin", 15 Kasım'da "İsevi: Seçimler süresince kanundan kaçma ya da kaos olayları konusundaki herhangi bir kalkışmaya karşı tüm kararlılığımız ve gücümüzle mücadele edeceğiz"; 16 Kasım'da "Seçimlerin güvence altına alınması planlarının onaylanması, İçişleri Bakanlığı'na tam destek, dürüstlük ve şeffaflığın garanti edilmesi için yapılan çalışmalar"; 17 Kasım'da "Hakimleri uzak komisyonlara iletme için özel uçaklar", "Seçim sürecine hazırlığın görüşülmesi için Şeref başkanlığında toplantı", "Seçimleri güvence altına almak için 3. Ordunun planı", 8 Kasım'da "Kahire ili seçim hazırlıklarını bitiriyor", 21 Kasım'da "Seçimleri güvence altına almak için silahlı kuvvetlerin planı"; 2 Kasım'da "Sağlık Bakanlığı ilk tur için hazırlanıyor" başlıklarıyla yayınlanmıştır.

Seçimlere yapılan hazırlığa ilişkin 36 adet haber yayınlanmış olup, Al Ahram gazetesi, bu haberlerde devletin seçimler için yaptığı hazırlığı, tüm imkânların sağlaması ve seçimlerin güvence altına alınmasına odaklanmıştır. Aynı zamanda Yüksek Seçim Kurulu Başkanı'nın açıklamaları başta olmak üzere, seçim süreciyle ilgili yetkili makamların açıklamaları aktarılmıştır. Bunun yanı sıra Mareşal Tantavi başta olmak üzere Askeri Kurul üyelerinin açıklamaları da nakledilmiştir. Özellikle seçimden bir hafta önce ve de 21 Kasım 2011 günü mareşal tarafından yapılan açıklamaları içeren haberlerin çoğu, ilk sayfada ve açıklamayı yapanın fotoğrafı ile birlikte verilmiştir. Al Ahram gazetesi haberlerinde, İçişleri Bakanlığı'nın seçimleri güvence altına almak için yapmış olduğu hazırlıklara da yer vermiştir.

3.1.4.4. “Seçim Kampanyası ve Reklamlar”

Gazetenin haberlerinde gündemi oluşturan en önemli konuların dördüncüsü yürütülen seçim kampanyası ve reklam yönetimi olmuştur. Örneğin bu konudaki haber başlıkları; 9 Ekim'de “Seçim rekabetinde kurban etleri”, 4 Kasım'da “Et adayları Asyut sokaklarında dolaşıyorlar”; 7 Kasım'da “Buzağuların diyalogu, buzağuların diyalogundan üstündür” şeklindedir.

Direkt olarak partilere ilişkin haberlere yoğunlaşılmayan bu 34 adet haberde Al Ahram gazetesi, partilerin ve adayların farklı kampanya yöntemleri ile ilgili haberler yapmıştır.

Bu anlamda yapılan haberlere baktığımızda Al Ahram gazetesi: 28 Ekim 2011 tarihli sayısında Selefî Nur Partisi hakkında 2 adet haber yayınlamıştır ve bunlar “İskenderiyede: Selefî Nur Kıptilere yardım etmek için Yahudi mahallelerinde” ve “Nur Partisi seçim kampanya kurallarına uyduğunu vurguluyor” başlıklarıyla verilmiştir. 3 adet haber ise seçim kampanyasında partilerin oy toplayabilmek adına kurban eti dağıtımını yapması konusyla ilgili olmuştur. Bu haberlerde belirli bir parti ismi zikredilmemiştir.

El Shorouk gazetesinin haberlerinde olduğu gibi Al Ahram gazetesi de bazı haberlerinde bir tür seçim kampanyası olarak kullanılmış olan yürüyüşlere odaklanmıştır. Örneğin; 7 Kasım'da “Şarkiye'de yürüyüşler ve kutlamalar”; 12 Kasım'da “Selefî Nur'u destekleyenlerin yürüyüşünde yasallığa evet pankartı kaldırıldı” ve “Asyut'ta Wasat seçim yürüyüşü düzenliyor”; 19 Kasım'da “Hürriyet ve Adalet Dimyatta yürüyüş Kitle ise miting düzenliyor” başlıkları kullanılmıştır.

Bu konudaki haberler, 3'ü dini partiler işaret edilerek ve 1'i de parti belirtilmeyerek yapılan toplam 4 adet haberden oluşmuştur.

Seçim kampanyası yürütülürken bayram namazı alanlarının bu amaçla kullanımı hakkında da haberler yapılmıştır. Örneğin gazetesinin 6 Kasım sayısında “Partiler bayram namazı alanları konusunda yarışıyor” başlığıyla; 7 Kasım sayısında ise “Seçimler bayram namazı havasını bastırdı”, “Garbiye’de bayram namazı alanları İslamcıların kontrolünde”, “Selefi ve Kardeşler İskenderiye’de meydanları seçim kampanyalarına dönüştürüyorlar” başlığıyla yer alan haberler dikkati çekmektedir.

3.1.4.5. “Kalanların” Adaylığı

Gazetenin haberlerinde yer alan en önemli beşinci konuyu, kapatılan iktidar partisinin eski üyelerinin – yani Kalanların- adaylığı konusu oluşturmuştur.

Bu haberlerin başlıkları şu şekilde yer almıştır:

28 Ekim 2011 “gününden başlayarak Kalanların katılmasına itiraz olarak Heyette yeni istifalar oldu”, 29 Ekim 2011 “Tahrir göstericileri Kalanların görevden alınmasını istiyor”, 31 Ekim 2011 “Wasat Hürriyet ve Adaletten ayrılanları kabul ediyor, Kalanları reddediyor” (Al Ahram Gazetesi, Bu haberde Kalanlar partisi ifadesini Hürriyet Partisi’ni işaret edecek şekillerde kullanmıştır.) 1 Kasım 2011 “Kalanlardan 50 milletvekili Hürriyet Partisinin listelerinde”, 2 Kasım 2011 “Kapatılan Milli Partiden 15 milletvekili seçimlere Sohag’ta giriyor”, 8 Kasım 2011 “Barışçıl Değişimin Özgür Cephesi, Kalanların adayları için ilk kara listeyi çıkardı”, 10 Kasım 2011 “Asyut’ta Kalanlar ve Devrim Neslinin aileleri arasında şiddetli çatışma”, 13 Kasım 2011 “Şarkiye’deki Kalanlar, devam edeceklerini hoparlörlerle vurguluyorlar “, 16 Kasım 2011 “Seçimlerde Kalanların izlenmesi Hürriyet ve Adalet için ek bir görev”, 23 Kasım “Kalanların siyasi sahneye dönüşünün arkasındaki uzun nefes”.

Al Ahram gazetesindeki seçim haberlerinin toplamının %3.35ine tekabül eden 15 adet haberde Al Ahram gazetesi, kapanan Milli Parti üyelerinin seçimlerdeki adaylığı ve bu durum karşısında halkın ve partilerin tepkilerine haberlerinde yer vermiştir.

3.1.4.6. “Siyasi Uzaklaştırmalar Kanunu”

Haberlerde yer alan altıncı en önemli konu ise siyasi uzaklaştırmalar kanunu üzerine olmuştur. Bunlara örnek teşkil eden haberlerin tarihleri ve başlıkları şöyledir: 29 Ekim “İhvan, askeriden uzaklaştırma kanununun çıkarılmasını talep ediyor”, 31 Ekim “Uzaklaştırma kanununun ertelenmesi devrimin nüksetmesidir.”, 11 Kasım “Mansura’daki idari hakimler, Milli Parti adaylarının seçimlerden uzaklaştırılması hükmünü verdi” ve

“Haziri ve Tarık Talat Mustafanın uzaklaştırılması davalarının reddi ” 15 Kasım “Yüksek İdare Mahkemesi, kapatılan Milli Parti üyelerinin seçimlerde adaylık haklarına hükmetti”

Al Ahram gazetesi 14 adet haberinde önceki iktidar ile alakası olan herkesin seçimlerde adaylığının engellenmesi adına çıkarılması talep edilen bir kanun üzerine yapılan tartışmaları konu edinmiştir.

Aynı zamanda Al Ahram gazetesi, kapatılan Milli Parti’ye üye olan herkesin siyasi yasaklamaya tabi tutulmasının zulüm olduğunu, çünkü bu partiye üye olan çoğu kişinin kötü kişiler olmadığını savunan ifadelerle de haberlerinde yer vermiştir. Örnek olarak 16 Kasım tarihli sayısında şöyledir: “Adaylıktan alıkoyma sadece bozuklar için olmalı herkes için değil”.

3.1.4.7. “Kadınların ve Hristiyanların Oy Kullanması”

El Shorouk Gazetesi haberlerinde, kadınların ve Hristiyanların oy kullanması durumunu da haberlerine taşımış ve bu konu en önemli yedinci konuyu oluşturmuştur. Al Ahram gazetesi, El Shorouk gazetesinde göremediğimiz bir şekilde 14 adet haberinde, seçimlerde kadınların ve Hristiyanların katılımını özel bir şekilde konuşarak diğerlerinden ayrılmıştır. Kadınlar hakkındaki yapılan haberlerde; bazı kadın aday isimlerine yer verilmiş olup, yalnızca iki kadın adayın seçim programlarına yöneltilen itirazlar yer almıştır. Söz konusu bu iki aday, Cemile İsmail ve Esmâ Mahfuz’dur.

Bu konudaki haber başlıkları şu şekilde yayınlanmıştır: 28 Ekim 2011 “Boyalı tırnakların savaşı Kasr El Nilde başlıyor”, 30 Ekim 2011 “Tarık Zeidan : Adaylarımız Kıptiler ve kadınlar ve insanların sıkıntılarını hissedendenlerden”, 31 Ekim 2011 “Reform ve Kalkınma Güney Sinada bir listenin başına bir kadını koyuyor ”, 10 Kasım 2011 “Alanbab Santi: Kilise tarafsızdır ve hristiyanlar seçimlere zorla katılacaklardır.”, 11 Kasım 2011 “Gelecek parlamentoda kadınların sayısı tam”, 16 Kasım 2011 “Mirfet telavi: Kadınların olmayışı ve Hristiyanlar konusunda uyarıyor”.

3.1.4.8. “Bilinçlendirme”

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimlerinde yayınladığı haberlerin en önemli sekizinci konusunu, seçimlere yönelik gerçekleştirilen bilinçlendirme kampanyalarından oluşmuştur.

Örneğin; 13 Kasım’da “Seçim Makinesi”; 3 Kasım’da “15 ilde partilerin ücretsiz rehberliği”, 14 Kasım’da “Seçim merkezini öğrenmek için telefonun kılavuzluğu seçimler hakkında bilgi sağlıyor”; 27 Kasım’da “Seçim komisyonunu cep telefonundan öğren”, 28

Kasım'da "Oyun siyasi bilince, seçim sisteminin açıklanması ve oy kullanma mekanizmalarına emanet", 2 Kasım "April Kalanları kovalama hamlelerine devam ediyor", 12 Kasım'da "Mısır Devrimi Birliği seçimlerde bilinçlendirme için Karar Sahibi Sensin kampanyasını başlatıyor", 21 Kasım'da "Kapatılan Milli Partinin sembollerini kovalamak için aklını başına al ve Kalanları tut" başlıkları dikkati çekmektedir.

Al Ahram gazetesi, 13 adet haberde seçimlerin nasıl olacağını, önemini, adayların ve seçim programlarının tanıtımını ve bunlara ek olarak eski iktidarın sembollerini seçmenlere tanıtmak için yapılan siyasi aktivistlerin kampanyalarını konu edinmiş ve bu konularında seçmenleri bilgilendirmek için yapılan seçim kampanyaları hakkında bilgiler vermiştir.

3.1.4.9. "Rekabet"

Al Ahram gazetesinin haberlerinde en önemli dokuzuncu konuyu ise seçimler sırasında yaşanan rekabet olmuştur. Al Ahram gazetesine yönelik yapılan içerik analizi süreci boyunca, gazetenin farklı akımlar -özellikle de dini ve liberal akımlar- arasındaki anlaşmazlıklara odaklanmayı önemseydiği farkedilmiştir. Aynı zamanda gazete, seçim sürecindeki yayınlarında mezhepsel boyuta odaklanmayı göz ardı etmiştir. Yalnızca "Selefi aday" ve "Kıpti aday" ifadesini kullanarak, söz konusu adayların dini kimliklerine işaret etmekle yetinmiştir. 13 adet haberde; siyasi çatışmalar ya da seçim rekabeti anlamı taşıyan haberler tekrar edilmiştir.

Söz konusu haberlerin başlıkları şu şekilde yer almıştır: 30 Ekim 2011 "İhvan ve Selefiler arasındaki çatışmalar İskenderiye'de alevleniyor", 2 Kasım 2011 "139 Aday 9. dairede rekabeti alevlendiriyor", 14 Kasım 2011 "İskenderiye'de dini partiler arasında keskin rekabet", 17 Kasım 2011 "Bedevi : Wafd ve İhvan arasında gerçek rekabet", 20 Kasım 2011 "Dimyatta ilk dairede Ferdi koltukları için şiddetli bir çatışma", 27 Kasım 2011 "İskenderiye'de seçim çatışmaları alevleniyor".

3.1.4.10. "Seçimlerin Ertelenmesi"

Al Ahram Gazetelerin sayfalarında gündemi oluşturan en önemli onuncu konuyu ise seçimlerin ertelenmesi üzerine yapılan tartışmalar oluşturmuştur. Seçimlerin ertelenmesini isteyen taraflar, bu isteklerini oylamanın başlamasından hemen önceki son haftada, Tahrir olaylarının şiddetlenmesiyle eşzamanlı olarak dile getirmeye başlamıştır. Al Ahram gazetesi, bu konuyu 13 adet haberinde gündeme taşımıştır. Haberlerin yayımlandığı dönem olan 20 Kasım tarihi, siyasi ortamdaki öfke olaylarının da başlangıcına denk gelmiştir.

Tüm bu haberler seçimlerin vaktinde yapılacağını, ertelemenin olmayacağını ve devletin seçimleri güvence altına almak için gücünün olduğunu vurgulamaktaydı.

Söz konusu bu haberler, Askeri Kurul, Bakanlar Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu üyelerinin açıklamalarıyla şu şekillerde verilmiştir: Elfenceri : “Seçimler tarihinde olacaktır”, Şeref Hükümeti: “Seçimler tarihinde olacaktır ve oluşturulan gerginlik ertelenmesini hedeflemektedir”, ve İslami Cemaat: “Dünkü olaylar gizli ellerin seçimleri bozma ve kaosu yayma denemesidir” (20 Kasım) Bakanlar Kurulu: “Seçimler tarihinde olacaktır” (21 Kasım) ;Yüksek Seçim Kurulu Başkanı: “Seçimleri ertelemek gibi bir niyetimiz yok” (27 Kasım).

3.1.4.11. “Seçime Yönelik İtirazlar”

Al Ahram Gazetesinin yayınladığı haberlerdeki en önemli konulardan on birincisini ise seçim öncesinde siyasi aktörlerin yapmış olduğu itirazlardan oluşturmuştur. Bu konu, 12 adet haberde dile getirilmiştir. Al Ahram gazetesi, adaylar ve partilerin birbirleri hakkında ö-zellikle de eski rejim adayları hakkında- yapılan itirazlara ve tartışmalara sayfalarında yer vermiştir. Söz konusu bu haberler şu şekilde yer almıştır: 28 Ekim 2011 “Yarın, halk ve şura seçimlerindeki itirazları almak için son tarih”, 28 Ekim 2011 “Dakahlıya’daki adayların taleplerini inceleme komisyonlarının kararlarına 109 itiraz”, 30 Ekim 2011 “Cize’de 10, Buhayra’da 6 itiraz”, 19 Kasım 2011 “seçim itirazlarına özel Milli Parti Kalanlarına karşı 2580 adli hükmün çıkması”.

3.1.4.12. “Dini Sloganlar” ve Tartışmalar

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimlerinde yayınladığı haberlerin konusu oluşturan on ikinci ve en son konusu, partilerin kullandığı dini sloganlar ve bu konudaki tartışmalar üzerine olmuştur. Al Ahram gazetesi, bu konuda 8 adet haber yayınlamış ve seçime katılacak olan diğer partilerin Hürriyet ve Adalet Partisi’nin dini sloganlarına yönelik getirdiği itirazlara yer vermiştir. 31 Ekim 2011 tarihli sayısında “Özgür Mısırlılar: Problemimiz Hürriyet ve Adaletin dini sloganlar kullanmasıyla” başlıklı haber buna örnek olarak gösterilebilir.

Al Ahram gazetesinin 2011 Genel Seçimlerinde yayınladığı haberlerin konusu oluşturan on ikinci ve en son konusu, partilerin kullandığı dini sloganlar ve bu konudaki tartışmalar üzerine olmuştur. 31 Ekim 2011 tarihli sayısında “Özgür Mısırlılar: Problemimiz Hürriyet ve Adaletin dini sloganlar kullanmasıyla” başlıklı haber buna örnek olarak gösterilebilir.

Al Ahram gazetesi, bu konuda 8 adet haber yayınlamış ve seçime katılacak olan diğer partilerin Hürriyet ve Adalet Partisi'nin dini sloganlarına yönelik getirdiği itirazlara yer vermiştir.

Bazı haberlerde ise dini sloganların kullanmasının bir sorun teşkil etmediği görüşü verilmiştir. Bu haberlere örnek olarak: 31 Ekim 2011 tarihli sayısındaki "Ava seçimlerde dini sloganların kullanılabilceğini vurguluyor.", 5 Kasım 2011 tarihli sayısındaki "Subhi Salih: Hürriyet ve Adalet, İslami otorite konusunda adil olanlara şantaj maruz bırakıyor", 14 Kasım 2011 tarihli sayısındaki "'İslam tek çözümdür" sloganı sebebiyle Abdulmuazın adaylarımızı silme tehditleri soru işaretlerine sebep oluyor", 15 Kasım 2011 "İbrahim Zehran (Sofi Tahrir Partisi Başkanı): Partinin Yüksek Kurulu kampanyalarında hiçbir dini sloganı kullanmayacak", 2 Kasım 2011 "Nur'un başkanı, parti üyelerinden tanıtımlarda dini sloganlar kullanmamalarını istedi" başlıkları gösterilebilir.

Geriye kalan haberler ise seçim sürecinin ilerleyişi, hâkimlerin seçimlere katılmaları, siyasetin katılıma yapılan teşvikler, partilerin Seçim Yüksek Kurulu ve seçim komisyonlarına yaptığı şikâyetler ve genel olarak seçim sorunları içermektedir. Ayrıca diğer haberlerde, gazetecilerin seçimlere ilişkin yaptığı açıklamalar ve bunun gibi seçim süreciyle alakalı haberlerden oluşmuştur. Bu haberlere örnek olarak: 28 Ekim 2011 "Nasiri Aksar'da Seçim Kuruluna karşı şikâyette bulunuyor", 30 Kasım 2011 "Hakimler parlamento seçimlerine katılmalarının zorunluluğunu vurguluyor", 26 Kasım 2011 "Aksar'daki 385 hakim seçimlere katılmak için" haberleri gösterilebilir.

4. SONUÇ

Medya, siyasal iletişim sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. Demokratik sistemlerde dördüncü güç olarak gösterilen medya, üstlenmiş olduğu bu görev ile topluma haber ve bilgi verme işlevini gerçekleştirirken, aynı zamanda demokratik sistemin tüm organlarını denetlenmesini de sağlamaktadır. Bu sorumlulukları çerçevesinde kitle iletişim araçları, devlet ve toplum arasında köprü görevi görmektedir. Sağladığı bu bağlantı sebebiyle de her iki tarafında (toplum ve devlet); hem aralarındaki iletişimin sağlanması hem de haber ve bilgi akışının sürekli sağlanabilmesi açısından kitle iletişim araçlarına duyduğu ihtiyaç sürekli ve dinamik bir haldedir.

Özellikle siyasi aktörler açısından medya; kendilerini tanıtmaya, toplum nezdinde kabul görme, yapılan tüm faaliyetlerin tebliği, yaşanan olaylardan halkın her kesimi haberdar etme vb. sebeplerden dolayı önem arz etmektedir. Söz konusu demokratik seçimler olduğu zaman ise bu süreç daha da yoğun bir biçimde işlemektedir. Seçim dönemlerinde medya, siyasi aktörler tarafından siyasal iletişim faaliyetlerinin yoğun olarak kullanıldığı bir kanal olmaktadır. Dolayısıyla medyanın seçim dönemlerine üzerine düşen görev daha da artmakta, hem siyasi aktörlerin hem de toplumun haber ve bilgi alma/iletme görevini söz konusu bu dönemde daha da yoğun halde gerçekleştirmektedir.

Çalışmanın konusu bağlamında Mısır'daki 2011 Genel Seçimleri döneminde de medyanın önemli bir rolü olmuştur. Ancak bundan önce Mısır siyasi tarihinin irdelenmesi, söz konusu seçim tarihine gelene kadar neler yaşandığını görmemiz ve mevcut durumu anlamlandırabilmemiz açısından önem taşımaktadır.

Mısır siyasi tarihi, demokratikleşme adımlarının atılmaya başlanmasından önce pek çok rejime tanıklık etmiştir. İlk siyasi partilerin kurulmaya başlandığı 1907 yılını demokratikleşme adımları açısından ilk sınırlı girişim olarak görebiliriz. Ancak bu dönemde İngiliz (Britanya) kontrolünde ve krallık ile yönetilen Mısır'ın 1919 yılında meydana gelen devrim ve 1922 yılında İngiltere'den tek taraflı bağımsızlığını ilan etmesiyle başka bir dönem açılmıştır. Açılan ilk partiler ise az sayıda olması ve rejimin yarı-demokratik bir yapıda olmasından ötürü, 1919 ile 1952 yılları arasında pek etkili olamamışlardır.

Bağımsızlığın ilan edilmesinden 1952 yılına kadar süren dönemde krallık ile yönetilen Mısır, 23 Temmuz 1952 yılında askeri darbeye tekrar rejimini değiştirmiş ve Cumhuriyeti ilan etmiştir. Bu dönemde ise askeri vesayet olduğu ve çok partili siyasi hayattan tek

partili siyasi hayata geçiş olmuştur. Bu süre 1974 yılına kadar sürmüş ve o dönem Cumhurbaşkanı olan Enver Sedat'ın İslami Cihad üyesi bir grubun düzenlediği süikastta yaşamını kaybetmesiyle son bulmuştur. Bu dönemi Sedat'ın yardımcılığını yapan Hüsnü Mübarak'ın Cumhurbaşkanı olması ve çok partili siyasi hayata tekrar geçilmesi olayları izlemiştir.

1974-2011 yılları arasında uzunca bir süre ülkeyi yöneten Hüsnü Mübarak, 2011 yılında Arap Baharı'nın da etkisi ve halkın uzunca yıllar süren bu baskıcı yönetime karşı ayaklanması sonrasında istifa etmiştir. Bu istifanın ardından ülkenin yönetimi Silahlı Kuvvetler Yüksek Şurası'na geçmiş ve Müslüman Kardeşler kökenli Muhammed Mursi'nin 2012 Seçimlerinde Cumhurbaşkanı olarak seçilmesiyle yeni bir dönem daha açılmıştır. Mısır siyasi tarihinin olağan akışı içerisinde ise ortaya çıkan İslami akımlar, gün geçtikçe siyasi sahnede söz sahibi olmaya çalışmışlardır. Ancak bu İslami akımların tarihsel geçmişi de günümüzü anlayabilmemiz açısından önem taşımaktadır.

Mısır'daki İslami akımlar çok eski tarihlere götürülebilmektedir. Ancak en bilinen İslami akımların başlangıcı olarak 20. asrın başlangıcı işaret edilmektedir. Bu dönemlerde ortaya çıkan en önemli iki İslami akım, Müslüman Kardeşler Cemaati ve Selefiler olmuştur. Bu iki akımında tarih sahnesinde gün geçtikçe siyasete giriş yaptığı su götürmez bir gerçektir. Selefiler ve Müslüman Kardeşlerin özellikle 2011 devrimi yaşanana kadar siyasi arenada fazla görünmediği söylenebilir. Ancak 2011 Devrimi'nden sonra Selefiler "Nur (Işık) Partisi"ni, Müslüman Kardeşler ise Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi'ni kurmuşlar ve siyasette bilfiil yer almaya başlamışlardır. Bu iki İslami akım siyasette birbirlerine yakın görüşe sahip olmalarına rağmen, bir o kadar da uzak mesafede durmuşlardır. Müslüman Kardeşler liberal ekonomiyi savunan muhafazakâr ve İslami demokrat kanadı temsil ederken Selefiler ise aşırı sağcı, dini muhafazakarlığı savunan İslamcı bir parti olarak siyasette yer almıştır. Dolayısıyla Müslüman Kardeşler, Selefilere nazaran daha ılımlı bir konumda bulunmaktadır.

Tüm bu gelişmelerin sonucunda gerçekleşen 2011 Genel Seçimleri, yukarıda bahsettiğimiz bu iki parti de dâhil olmak üzere, devrim sonrasında gerçekleşen ve demokratikleşme adımlarının zirve yaptığı döneme denk gelmiş ve birçok partinin yarıştığı bir seçim olmuştur. Bu dönemde Mısır medyası, daha önce deneyimlemediği bir süreci yaşamış ve büyük bir testten geçmiştir. Özellikle belli konuların gündeme taşınması ve halkın gündemiyle örtüşmesi durumunda gündemi belirleyen medya, bu dönemde de belli başlı

konuları gündemde tutmuş, seçimlerde Mısır halkını bu yönde ilgili konulara karşı motive etmiştir.

İnceleme kapsamında Mısır medyasının iki önemli ve yüksek tiraja sahip gazetesi olan Al Ahram gazetesi ve El Shorouk gazetesinin seçimden önceki 1 ay boyunca yaptığı haberler (850 adet) incelenmiş, niceliksel ve niteliksel içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan bu çözümlenmeler sonucunda karşılaştırma yapılarak, her iki analizinde (nicel ve nitel) sağlaması gerçekleştirilmiş oldu.

Yapılan niceliksel ve niteliksel analizlerin bulguları doğrultusunda Al Ahram ve El Shorouk gazetelerinin seçim öncesindeki bir ay boyunca yayınladığı toplam haber sayısının %20.36'sı 2011 ile ilgili haberlerden oluşmaktadır. Bu orana bakılacak olursa gazetelerin sayfalarında yüksek oranda seçimlerle ilgili haberlerin yayımlandığı söylenebilir. Bu yayınlanan haberlerde, her iki gazete için haberlerin yaklaşım biçimlerinin %47.17 gibi bir oranla olumsuz yaklaşım içeren haberlerden oluştuğu görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında yayınlanan haberlerin yaklaşık yarısının aslında haberin konusunu oluşturan taraflara yakın bir tutum içinde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bu iki gazetenin yayınladığı toplam haberlerin %33.64'ü olumsuz ve %18.82'si ise nötr yaklaşım içeren haberlerden oluşmuştur. Al Ahram ve El Shorouk gazetelerinin tarafsızlığını koruduğu yüzde 18.82'lik bir dilim dışında geriye kalan haberlerin çoğunda, haberin konusunu oluşturan taraflara uzak ve mesafeli bir duruşun olduğu gözlemlenmiştir.

Yine bu iki gazetenin haberlerindeki görsel kullanımında çoğunlukla fotoğraf ya da görsel kullanılmamıştır. Fotoğraf ve görselin kullanıldığı haberlerde ise bu fotoğraf ya da görseller; haberin konusuyla ilgili olan bir görselin ya da fotoğrafın kullanımı ile haberin konusunu oluşturan kişilerin kişisel fotoğraflarından oluşmuştur. İki gazetenin de haberlerini en çok yayılmış başlık (587 adet) ve tek sıra başlık (234 adet) ile sayfalarına taşıdığı görülmüştür. Bunun yanı sıra seçimler ile ilgili haberlerin çoğunun her iki gazete içinde iç sayfalarda yayımlandığı (646 adet), bunun dışında kalan haberlerin büyük çoğunluğunu ise birinci sayfadan yayınladığı görülmüştür. Söz konusu bu haberlerin sayfalarda kapladığı alan hesaplandığında ise haberlerin büyük çoğunluğunun bir sayfanın çeyreğinden az yer kapladığı, bunu takiben çeyrek sayfa kaplayan haberlerin de fazla olduğu tespit edilmiştir. Yayınlanan tüm bu haberlerde en çok güvenilen kaynaklar editör kaynakları olmuş (485 adet) ve iki gazetenin de bu anlamda editör kaynaklara önem verdiği belirlenmiştir. Yayınladıkları bu haberlerde Al Ahram ve El Shorouk gazeteleri partilerin adaylarına bağımsız adaylardan daha fazla yer ayırmıştır. Haberlerde ele alınan

konularda sadece aday ve aday olunan şehirlerden bahsedilmek istenmediği görülmüştür. Her iki gazetenin de Milli Parti (Mübarek'in partisi) ve bu partiden sonra ortaya çıkan fraksiyon partiler ile ilgili yapılan haberlerde olumsuz bir yaklaşım içinde olduğu da ayrıca göze çarpmaktadır.

El Shorouk gazetesi, kendi yayınladığı 2011 Genel Seçimleri ile ilgili haberlerinde (403 adet), en fazla Müslüman Kardeşler'in partisi olarak sayılan Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi ile ilgili haberler yayınlanmıştır (31 adet). Diğer partiler ile ilgili yayınlanan haberler, söz konusu bu partiye oranla yarı yarıya sayılarda kalmıştır. El Shorouk gazetesinin yayınladığı haberlerin çoğu iç sayfadan verilmiş olup, bunu takiben 3. sayfadan verilen haberler ile birinci sayfadan verilen haberler ise bu haber sayılarını takip etmiştir. Bunun yanı sıra yayınlanan haberlerin çoğu çeyrek sayfadan az yer kaplamış, çeyrek sayfadan az yer kaplayan haberler ise bu rakamı takip etmiştir. Ancak tam sayfa ve yarım sayfa olarak verilen haberler de genellikle Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi ile ilgili olmuştur. Özellikle birinci sayfadan ve üçüncü sayfadan verilen haberlerin Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi ile ilgili haberlerden oluşması, gazetenin bu partiye olan yaklaşımını gösterir niteliktedir. Haberlerindeki yayınlanan açıklamalar ise genel olarak parti üyesi veya aday tarafından yapılan açıklamalardan oluşmuş, bu haberleri ise açıklamanın kaynağı belli olmayan kişiler tarafından yapılan açıklamalar takip etmiştir. Yine özellikle parti üyesi ve aday tarafından yapılan açıklamalarda haberlerin çoğunluğunu, söz konusu parti Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi'nin adaylarının açıklamaları oluşturmuştur. Bu haberlerin kaynaklarında ise en çok –yaklaşık toplam haber sayısının yarısı kadarında- editör kaynaklara güvenildiği görülmüştür. Yayınlanan haberlerde fotoğraf ve görsel kullanımı büyük oranda önemsenmiş ve en çok konu ile ilgili görselin kullanıldığı görülmüştür. Kişisel fotoğrafın kullanıldığı haberlerinde sık kullanıldığı haberlerde, ilgili haberler genellikle Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi ya da Müslüman Kardeşler ile ilgili fotoğraf ve görsellerin yoğunluğunda seyretmiştir. Yayınlanan haberlerin 147'si olumlu haberlerden oluşmakta ve bu olumlu haberlerin çoğu yine ÖAP'yi işaret etmekle beraber, Müslüman Kardeşler ile ilgili haberlerin fazlaca olumlu olduğu belirlenmiştir.

El Shorouk gazetesi, Al Ahram gazetesinde kıyasla Müslüman Kardeşler ile ilgili haberlere yayınlarında daha fazla yer vermiş ve diğer partilerle ilgili daha az haber yayınlamıştır. Yayınlanan haberlerin çoğunda Müslüman Kardeşler ve Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi, "Kardeşlik Partisi" ya da "Cemaât Partisi" olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda El

Shorouk gazetesi, dağılmış olan Milli Parti üyeleri hakkında yayınlanan haberlerde olumsuz ibareler kullanmış (En büyük tehlike, Bomba vb.), bu partiden yetişmiş ve seçimlerde aday olmuş kişilerin tüm etkinlikleri hakkında olumsuz içerikli haberler yayınlamıştır. El Shorouk gazetesi, özellikle kapatılan Ulusal Demokrat Parti'nin içinden gelmiş olan ve daha sonra bağımsız olarak aday olan kişileri -yani kalanlar olarak tanımlanan kişileri- sayfalarında daha çok yer vermiş ve farklı partiler hakkında haberler yayınlayarak bir çeşitlilik sağlamıştır. Ancak söz konusu bu kişiler hakkında yaptığı yayınların birçoğunun olumsuz bir yaklaşım içinde olduğu görülmüştür. Bütün bu bulgular ışığında El Shorouk gazetesinin Müslüman Kardeşler ve Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi'ni destekleyecek yönde gündem oluşturduğu ve sübjektif bir yayın anlayışına sahip olduğunu görmekteyiz.

Al Ahram gazetesinde ise 2011 Genel Seçimleri ile ilgili yayınlanan 447 haberin çoğunluğu çeyrek sayfadan az yer kaplamış (317 adet) ve bunu takiben çeyrek sayfa yer kaplayan haberler (106 adet) yer almıştır. Bu haberlerin çoğunluğu iç sayfalardan yayımlanmış olup, birinci sayfadan 72 haber verilmiş ve çoğu ise İslami akımlara yönelik olmuştur. Haberlerin kaynaklarında yine yoğun olarak editör kaynaklara güvenilmiş olup, kendi muhabir kaynaklarından da yoğun olarak faydalanılmıştır. Al Ahram gazetesi seçimle ilgili yayınladığı haberlerin 33 tanesinde, Hürriyet/Özgürlük ve Adalet Partisi hakkında yayın yapmıştır. Al Ahram gazetesinde Özgürlük ve Adalet Partisi haberlerin çoğunda yer almış, ikinci sırada Nur Partisi gelirken, üçüncü sırada ise Al Wafd partisi yer almıştır. Yayınlarında kullanılan başlıklar, manşetler ve editöryal faktörlerin hepsi, gazetenin kendi siyasi duruşuna ve Ulusal Demokrat Parti'nin aleyhine olacak şekilde İslami akımları büyük ölçüde olumsuz bir biçimde göstermek için kullanılmıştır. Al Ahram gazetesinin haberlerinde; kapatılan Ulusal Demokrat Parti üyeleri için sıkça -kalanlar- kelimesini kullanmış ve vurgulamıştır. Buradan yola çıkarak İslami akımları eleştiren bir yayın politikası izlendiği görülen Al Ahram gazetesi, aynı zamanda El Shorouk gazetesi gibi Mübarek'in eski partisi Ulusal Demokrat Parti'ye yönelikte olumsuz bir tutum içinde olduğu görülmüştür.

El Shorouk gazetesinin Askeri Konsey, Yüksek Seçim Komitesi ve İçişleri Bakanlığı gibi makamlara karşı daha tarafsız bir yaklaşım içinde olmasına karşın Al Ahram gazetesi, seçim süreciyle ilgili bu makamların açıklamalarını haberlerinde yayınlamaya daha fazla yer vermiştir. Bu durumun devrim sonrasında siyasal erkin desteklenerek bir yayın politikasının izlendiği sonucunu doğurmuştur. Bütün bu bulgular ışığında Al Ahram

gazetesinin, daha çok İslami akımlara yönelik (Müslüman Kardeşler, Selefiler, Demokratif İttifak veya başka bir İslami grup) haberlere sayfalarında yer verdiği ve bu haberlerde eleştiri ağırlıklı söylemlerin olduğu söylenebilir. Yayımlanan bu haberlerde genellikle bu İslami akımlar karşı olumsuz bir yaklaşımın olduğu gözlenmiştir. Özellikle haberlerinde İslami gruplar ile yenilikçi ve kalkınmayı destekleyen partiler arasında bir karşılaştırma yaparak, siyasi görüşleri bakımından farklarını ortaya koyarak sürekli bir eleştiri getirdiği görülmüştür. Aynı zamanda bu İslami akımların geçmişi ile ilgili haberler yayınlaması - özellikle öldürülen Cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın katillerinden birinin avukatının bu İslami akımlara mensup olduğunun yazılması gibi- İslami akımlara karşı olumsuz bir yaklaşım içinde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Al Ahram gazetesinin Müslüman Kardeşlere yönelik eleştiriler getirdiği haberlerinde olduğu görülmüştür. "İslam tek çözümdür" sloganını savunan Müslüman Kardeşlerin, bu slogandan saptığı ve benliklerini kaybettiği eleştirilerinin getirildiği haberde, Müslüman Kardeşlere de olumsuz bir yaklaşım içinde bulunduğu görülmüştür.

Sonuç olarak tüm bu analizlerin ortaya çıkarmış olduğu bilgiler, her iki gazetenin de devrim öncesi dönemde iktidarda olan Mübarek ve partisine karşı olumsuz bir tavır içinde olduğudur. Al Ahram ve El Shorouk gazetelerinin ortak noktasının yayınlarında Ulusal Demokrat Parti ve bu partiden ayrılan tüm üyelere karşı eleştirilerin yöneltildiği haberleri yayınlamaları olduğu ve bu anlamda ortak bir tavır sergiledikleri tespit edilmiştir. Buna karşın Al Ahram gazetesi, İslami akımları karşısına alan haberler; El Shorouk gazetesi ise bir İslami akım olan ve siyasette yer alan Müslüman Kardeşlere olumlu yaklaşım içinde bulunan haberler yayınlayarak, gündemi habere konu olan bu taraflara göre belirlemişlerdir.

KAYNAKLAR

- Abadi, C. (2016). Tecrubet Al Ehvan Al muslimin Fi Hukum Mısır Baed Sawret 25 We Asarha Ala Al Hayat Al Siyasye Fi Mısır. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). El Nahgah Üniversitesi, Nabils.
- Abdulfettah, E. (2009). Hurriyet Al Sahafa Fi Mısır, Yüksek Lisans Tezi, Amerikan Üniversitesi, Kahire.
- Abdulhafız, A. (2005). **Tadil Madda 76 Fi Zel Khatawat Al Islah Al Siyasi Al Muadalla Le Al Kanun Al Siyasi İntihabat 2005**. Kahire: Alahram Siyasi ve Stratejik Çalışmalar Merkezi.
- Abdulla, R. (2006). "An Overview of Media Developments in Egypt: Does the Internet Make a Difference?". *Global Media Journal*, 1 (1), 88–100.
- Abdulrazek, H. (2004) Al'iislah Alsiyasiu Bayn Almuearadat Warijal Al'aemal, Kahire: *Demokrasi Dergisi*, 13(1), 95.
- Abdulrazek, H. (2005). Almuntadaa Alduwaliu Lahuriyat Alraay, Kahire: *Ravak Arabi Dergisi*, 52,38). 11-12.
- Abid, H. (2003). **Al'iitar Alqanuniu Litatwir Aldiyumuqratiat Fi Misr**. Kahire: Alahram Siyasi ve Stratejik Çalışmalar Merkezi.
- Abu Sekin, H. (2012). "Al Soud Al Siyasi Le El Ehwan El muslimin Fi Al Entikabat Al Barlamaniye". *Al Demokrasi Dergisi*, 1 (45), 100-104
- Abu Zeyd, F. (2006). **Dawr Alsaahafat Fi Alaintikhabat Alriyasiat Walbarlamaniat Fi Almadat Alkhadiyat Li'iishraf Alnizam Alaintikhabii Fi Misr Lilmuqaranat Mae Alduwal Al'ukhraa**. Kahire: Alahram Siyasi ve Stratejik Çalışmalar Merkezi.
- Al Ahram Gazetesi (2000). Başkan Mübarek döneminde, reform, "Sayının manşeti". (Parlamento davaları dergisi). Al Ahram, Kahire, sayı 43, 2000, S4.
- Al Anani, H. (2014). "Gamat El Ehwan Fi Marhalet Ma Bad Murs". *Siyaset Arap Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 1 (4), 17-23.
- Al Anani, H., Malik, M. (2014). **Al Tarik Al Salim Ela Al Siyase: Soud Al Salafeya Fi Mısır Bad Mubarek**. (Birinci Baskı). Abu Dabi: Abu Dhabi : The Emirates Center for Strategic Studies and Research.
- Al Banna, H. (2001). **Mudhkarat Aldaewat Walddaeia**, (Birinci Baskı). Kahire: Dar Altawzie Walnashr Al'iislamia Yayınevi.
- Al Huseyni, İ. (1952). **El Ehvan Al Muslimin Kobra Al Harakat Al İslamiye Al Hadisa**. (Birinci Baskı) Lubnan:Bayrut Yayınevi.
- Al Müslimi, İ. (1995). **Edara Al Mussat Al Sahfiye Fi Mısır**. (Birinci Baskı). Kahire: Dar-ul Arabi Yayınevi.

- Al Şorbajı, M. (2005, Ekim). Mısır ve Khayar Al Cumhuriye Al Barlmaniye, Başkanlık ve Parlamento Seçimleri Ardında Mısır ve Siyasi Reform Sempozyumunda sunuldu, Kahire.
- Alabd, A. (1993). **Al İtesal We Al Ray Al Aam**. (İkinci Baskı). Kahire: Al Fikr-i Arabi Yayınevi.
- Alahram Stratejik Araştırmalar Merkezi. (2007). 2005/2006 Stratejik raporu. Alahram, Kahire. 2006.
- Alam El Din, M. (1989) **Al'ikhraj Alshafiu**. (Birinci Baskı). Kahire: Dar Al Arabi Yayınevi, 18-20.
- Al-Avadi, H. (2009). **Sarae Alshryet Wal'ikhwan Almuslimin Wamubarak**, Beyrut: Arap Birliği Araştırma Merkezi.
- Albehiri, L. (2002). "Al Sahafa Al Hizbiye We Tartib Al Ehtimamat Be Al Mouduat Al Siyase Lada Al Muqtama Al Mısırı". *Mısır Dergisi*, 3 (3), 239-272.
- Alexander, A. (2012). "The Egyptian Workers Movement And The 25 January Revolution", *International Socialism*, 133. 73-90.
- Almüslimi, İ. (2004). **Maqalat Naqdiat Hawl Qawanin Alshafat Walqawanin Walqawanin Alty Tahkum Wasayil Al'ielam**, (Birinci Baskı). Kahire: Fikr-i Arabi Yayınevi.
- Altunışık, R. ve Coşkun, R. (2018). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri – SPSS Uygulamalı**. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Anayasa projesi için kuruluş cemiyeti. (2012). "Mısır Arap Cumhuriyeti Anayasa Projesi", madde 49, Kahire: Al Beşir Yayınevi, 2012, s. 23.
- Arap Alternatifleri Araştırmaları Forumu, (2011). **Al Swra Al Mısriya ve Al Tagrouba Al Polandiya Fi Al Tahwol Al Dimokraty**. Kahire: Arap Alternatifleri Araştırmaları Forumu.
- Arapça İnsan Hakları Bilgi Ağı. (2012). **Mısır'daki Geçişin Medya Kapsamı: Askeri Konsey - Yargı - Partiler – Seçimler**. Kahire: Arapça İnsan Hakları Bilgi Ağı, 32-44.
- Aslan, K. (2002). **Haberin Yol Haritası**. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Aziz, A. (2008). **İletişime Giriş**, (Birinci Baskı). İstanbul: AKSU Yayınevi, 121.
- Badr El-Din, E. & Hilal, A. (Editör). (1986). **Mafhum Al Demokratya Al Tatwr Al Demokrati Fe Mısır**. Kahire: Nahdt El Şark Yayınevi
- Bedr, A. (1998). **Al Ray Al Aam Tabiyath We Dourah Fi Al Siyase Al Aama**. (Dördüncü Baskı). Kahire: Keba Yayınevi.
- Behensi, S. (2002). "Elakat Al Tafaoul Bin Al wamel Al muasera Fi Bina Ajenda Kadaya Al Ray Al Aam Fi El Suhuf Al Mısriya". *Mısır Dergisi*, 3 (3), 1-60.

- Birdal, A., Günay, Y. (2012). **Arap Baharı Aldatmacası Ortadoğu’da Emperyalist Restorasyon.** (İkinci Baskı). Türkiye: Yayılamaz Yayınevi.
- Brown, N. & Dunne, M. (2013). “Al Tadilat Al Destoriye Al Msera Fi Mısır”. *Carnegie Endowment for International Peace*.
- Bülbül, R. (2001). **Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cemalettin, H. (1993). “Awlaweyat Al Elam We Amilet Taşkil Al Ray Al Aam”. *Ulusal Sosyal Dergi*, 30 (2-3), 18.
- Douglas B. (1999). **“Broadcasting in the Arab World: A Survey of the Electronic Media in the Middle East”** (3rd edition) Iowa State University Press: Iowa.
- El Awadi, H. (2009). **Seraa Al Şarye: Al Ehwan Al muslimin We Mubarek 1982-2007.** (Birinci Baskı). Beyrut: Arap Birliği Araştırma Merkezi.
- El Beşry, T. (2002). **Al Haraka Al Siyasiye Fe Mısır.** (İkinci Baskı). Kahire: El Şorouk Yayınevi.
- El-Hadidi, M. (2009). **Nazuriat Wasayil Al'ielam: Alaitijahat Alhadithat Fi Albuwith Aleama.** İskenderiye: Nancy Yayınevi.
- Emin, M. (2005). **Hurryat al Sahafa Daman Mumarastha ve Dawabit Tanzimha.** (İkinci Baskı). Kahire: Al Nahda Yayınevi, 24-25.
- Esposito, J. L. & Voll, J. O. (1996). **Islam and Democracy.** Oxford University Press: Oxford.
- Fahmi, A. (2011). **Mustkabl El Salfin Fi Mısır.** (Birinci Baskı). Riyad: Al Bayan Yayınevi.
- Fahmi, A. (2012, Mayıs) “Ameliyet Al Tahwel Al Siyasi Fi Mısır”. *Al-Bayan Araştırma Merkezi*, Riyad, 1(149), 1-212
- Faragany, K. (2012). **Al Tahwel Al Demokratiye Fe Al Nizam El Siyasi Al Mısıry.** (Birinci Baskı). Kahire: El Bayan Yayınevi,
- Faraj, E. (2006). **İktisadyat Al Elaam.** (Altıncı Baskı). Kahire:Dar-ul Nahda Arabiye Yayınevi.
- Fethi, Ş. (2011). "Aldawlat Aldiyinat, Misr Hi Alsiynariuw Al'aqalu Aihtimalaan Wal'akthar Faaliyat Fi Almstqbl", Kahire, *Uluslararası Siyaset Dergisi*, 185(1).
- Garip, S. (2014). **Elakat Al Tahwel Fe El Dur Al Siyasi Be Asalib Tater Gammat Al Ehwan Al Muslimin We Al Selefin Fi Al Suhuf Al Elektoroniye Al Mısırya.** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ain Şams Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahire.
- Gökçe, O. (2001). **İçerik Çözümlemesi,** (Üçüncü Baskı). Konya: Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, 19.

- Güz, N (2005). **Haberde Yönlendirme ve Kamuoyu Araştırmaları**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Hamada, B. (1998). “Al Etigahat Al Hadisa Fi Buhus Wad El Ajenda”. *Medya İlgili Araştırma Mısır Dergisi*, 4 (35), 319-348.
- Hamada, B. (2002). “Al Etegahat Al Alamiye Al Hadisa Fi Buhus Al Taserat Al Egtimaya Le Wasal Al Etisal Al Gamahiri”. *Mısır Çağdaş Araştırmalar Dergisi*, 3 (20), 309-325.
- Hammad, M. (2011). **Kesat Al Dustour Al Mısırı Maarek We Wasaek Wa Nosous**. (Birinci Baskı). Kahire: Cezviret-ul Verd Yayınevi.
- Hasan, A. (2012). **Al Tarik İla Al Sawra: Tabaşir We Nubuaa Al İntilak We Al Tasor**. (Birinci Baskı). Kahire: Merit Yayınevi.
- Hasan, B. (1995). **Hurriyet Al Sahafa Men Manzour Huku Al İnsan**. (Birinci Baskı). Kahire: İbn Ruşd Yayınevi.
- Hasan, E. & Hiron, A. (Editör). (2007). **Wade Al'ielam Almaryiyi Walmasmue Fi Misr, Waqadaya 'İislah Alsahafat Walmujtamae Fi Alduwal Alearabiat Bayn Alhuriyat Walhimina**. (Birinci Baskı). Kahire: Huquq Al'iinsan.
- Haşim, R. (2011). **Al Elam ve Al Islah Al Siyasi Fi Mısır**. (Birinci Baskı). Kahire: Al Alem Arabi Yayınevi, 84-85.
- Hatem, M. (1972). **Al Ray Al Aam: Kef Yukas We Kef Yusas**. (Birinci Baskı). Kahire: Angleo Mısır kütüphanesi Yayınevi.
- Havaca, L. (2000). **Taqrir Altanmiat Alshshamil Fi Misr 1999/2000 Markaz 'Abhath Lilduwal Alnnamiat**. (Birinci Baskı). Kahire: Ekonomi ve Siyasi Bilimler Fakültesi Siyasi Araştırmalar Merkezi, Kahire Üniversitesi.
- Heykel, M. H. (2002). **Arşlar ve Ordular**. Şuruk Yayınevi: Kahire.
- Hıdır, L. (2006). **Gerçek ile Hayal Arasında Demokrasi**. (Birinci Baskı). Kahire: Alem-ül kütüb Yayınevi.
- Hilal, A. & Musad, N. (2000). “Al Nozum Al Siyasiye Al Arabiya Kodaya Al Estemrsr We AL Ta'er”. *Filistin Çalışmaları Dergisi*, 11(44), 200-219.
- Hilal, A. (2005). **Al Nezam Al Siyasi Fi Mısır Beyn Erth Al Mady We Afak El Mostakbal 1981-2010**. (Birinci Baskı). Kahire: Ekonomi ve Siyasi Bilimler Fakültesi Siyasi Araştırmalar Merkezi, Kahire Üniversitesi,
- Hilal, R. (2006). Mokıf Al Moassat Al Ama Mın Tadıl Al Destor ve Baad Al Kawanin Al Mukamela ve Tadıl Al Dostur ve Al Entehabat Al Sıasiye 2005, *Alahram Strajeik ve Siyasi Araştırmalar Merkezi*. 1. Baskı. s.119.
- Hobsbawm, E. (1996). **The Age of Revolution 1789-1848**. (Birinci Baskı). Newyork: Vintage Book Advision of Random House Yayınevi.

Hüseyin, S. M. (1997). **Al Ray Al Aam Aluss Al Nazrye We Al Gawanb Al Manhegeye.** (Birinci Baskı). Kahire: Alem Al Kütüp Yayınevi.

İbrahim, H. & Ragib, H. (1996). **Al Dur Al Siyasi Le Gamat el Ehwan Al Muslmin Fe Zil Al Tadudya Al Siyasiye Al Mukayada Fe Mısır.** (Birinci Baskı). Kahire: Mahurse Araştırma Merkezi.

İbrahim, H. (2003). **Altanmiat Aldiymuqratiat Waleawamil Alkharijiat Walaibtikarat Wal'abead Fi Misr Hi Majalat Aijtimaeiat,** Yüksek Lisans Tezi, Amerikan üniversitesi, BAE.

İnternet: Abdullah, R (Temmuz, 2014). Devrim sırasında Mısır basını. Karengi Ortadoğu merkezi- Karengi uluslararası barış kuruluşu. Web: <http://carnegieendowment.org/sada/?fa=56329&lang=ar> adresinden 21 Aralık 2018'de alınmıştır.

İnternet: Abigail, H. (2012). "The Most Powerful Weapon of Egypt's Ruling Generals: State TV". Web: <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2107910,00.html> adresinden 12 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Abu Amud, M. (Ocak, 2012). "Al Entekabat We Al Entikal Ela Al Demokratya". Demokratya Dergisi, Vol.45. Web: <http://democracy.ahram.org/Portal/1/2/%D9%85%D9%84%D9%81%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AF%D8%AF/0.aspx> adresinden 8 Ocak 2018'de alınmıştır.

İnternet: Ahmet, E. (Şubat, 2016). "Al Demokratya we Al Tahwel Al Demokraty". Mısır Araştırma Enstitüsü, Web: <http://eipss-eg.org> adresinden 27 Kasım 2017'de alınmıştır.

İnternet: Al Labban, Ş. (Mart, 2014). "Men Al Naşa Ela Al Sokout: Al Adwat Al Elamyia Le Gamaat Al Ehvan Al Muslmin". Arap araştırmalar merkezi. Web: <http://www.acrseg.org/2644> adresinden 29 Kasım 2017'de alınmıştır.

İnternet: Alahram Gazetesi (Haziran, 2008). Mübarek dünya liderleri arasında en güvenilirli. Web: <http://www.ahram.org/Archive/2008/6/18/FRON1.HTM> adresinden 9 Mart 2018'de alınmıştır.

İnternet: Alahram Gazetesi (Şubat, 2011). "Anayasa bazı hükümleri revize ve inceleme komitesi". Web: <http://www.ahram.org/Archive/Egypt/News/61885.aspx> adresinden 04 Şubat 2018'de alınmıştır.

İnternet: Alexander, A. (January, 2012). "The Egyptian Workers Movement and The 25 January Revolution", *International Socialism*, Vol.133. Web: <http://isj.org.uk/theegyptian-workers-movement-and-the-25-january-revolution/> 1 Ocak 2019'de alınmıştır.

İnternet: Anani, H. A. (Temmuz, 2011). Al Ahram gazetesine bağlı Uluslararası Siyaset Dergisi. Web: <http://www.siyassa.org/News/1629.aspx> adresinden 03 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Asad, R. (Mayıs, 2014). "2015, Athr Al Ahzab Al Siyesiya Ala Al Tahwel Al Demokratya Fe Mısır 2013-2015". Arap Demokrasi Merkezi, Web: <http://democraticac.de/?p=1231> adresinden 27 Kasım 2017'de alınmıştır.

- İnternet: Avni, M. (Nisan, 2012). “Al Asela Al Eşkalya: Mohawale Awalya Le Al Ektrab Men Abaad Al Soud Al Eslami We Malatch”. El Siyaset El Dawlya Dergisi, Vol. 188. Web: <http://www.siyassa.org/News/2372.aspx> 29 Kasım 2017’de alınmıştır.
- İnternet: Bekir, A. (Aralık, 2011). “Soud Siyasi: Al Kharita Al Fikriye Le Al Tayaret Al Salafiye Fi Mısır”. Uluslararası Siyasi Dergisi, Web: <http://www.siyassa.org/News/2000.aspx> 10 Aralık 2018’de alınmıştır.
- İnternet: Derviş, Ş. (Mart, 2014). "Kuruluştan Düşüşe: Müslüman Kardeşler Cemaatinin Medya Araçları" Al Labban. Web: <http://www.acrseg.org/2644> adresinden 24 Mart 2019’de alınmıştır.
- İnternet: Devlet Bilgi Servisi (Şubat, 2019), Web: <http://www.sis.gov.eg/> adresinden 02 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Emin, H. (Nisan, 2007). “Wad’a Al-Elam Fi Mısır: Maşrou Taziz Hukum Al Kanun ve El Nazaha Fi Al Alem Al Arabi”. Yasa ve Bağımsızlığı Pekiştirmek için Arabi Merkezi, Vol. 45. Web: http://www.arabruloflaw.org/Files/PDF/Media/Arabic/P2/MediaReportEgyptPDFP2S4_AR.pdf adresinden 10 Aralık 2017’de alınmıştır.
- İnternet: Fathi, Ş. (Temmuz, 2011). “Al Dawla Al Denya Al Sinaryo Al Akal İhtimalen We Al Akther Taatheran Fi Mustakbal Mısır”. El Siyaset El Dawlya Dergisi, Vol. 185. Web: <http://www.siyassa.org/News/1629.aspx> 29 Kasım 2017’de alınmıştır.
- İnternet: Fethi, Ş. (Temmuz, 2011). “Al Dawla Al Diniya Al Akal Ehtimalen We Al Akser Taesran Fe mustakbal Mısır”. Uluslararası Siyaset Dergisi Vol.185. Web: www.siyassa.org/News/1629.aspx&gws_rd=cr&dcr=0&ei=DvV9WrbtGo_KwQKz5YmYCg adresinden 10 Aralık 2018’de alınmıştır.
- İnternet: Friedland, E. (Ağustos, 2016). “Muslim Brotherhood Special Report”. Clarion Project organization. Web: <http://clarionproject.org/wp-content/uploads/Muslim-Brotherhood-Special-Report> 29 Kasım 2017’de alınmıştır.
- İnternet: Hilal, A. (Nisan, 2014). "Mısır'da demokratik değişikliğin ufukları". Web: <http://www.acrseg.org/2619>, adresinden 18 Mart 2019’de alınmıştır.
- İnternet: İkwawiki, (Nisan, 2013). Mısır'daki Müslüman Kardeşler’in Tarihçesi. Web: www.ikhwanwiki.com adresinden 28 Mart 2019’de alınmıştır.
- İnternet: İnsan Hakları Ulusal Konseyi (2012). İnsan Hakları Ulusal Raporu Taslağı (Al Maglis Al Kawmy Le Hokuk Al İnsan), Web: <http://www.nchregypt.org/media/ftp/report8.pdf> adresinden 12 Mart 2019’da alınmıştır.
- İnternet: Lynch, M. (Ocak, 2011). “Obama’s “Arab Spring”?”. Web: <http://foreignpolicy.com/2011/01/06/obamas-arab-spring/> adresinden 4 Şubat 2019’de alınmıştır.
- İnternet: Mısır Adli Yüksek Heyeti (Şubat, 2019). Adli yüksek heyet web adresi. Web: <http://referendum2011.elections.eg/> adresinden 12 Şubat 2019’de alınmıştır.

- İnternet: Mısır Askeri Yüksek Heyeti. (Mart, 2011). Anayasa duyuru metni. Web: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/ar/eg/eg046ar.pdf> adresinden 12 Şubat 2018'de alınmıştır.
- İnternet: Mısır İstihbarat Servisi (Mart, 2019). Web: <http://sis.gov.eg> adresinden 21 Mart 2019'da alınmıştır.
- İnternet: Mısır İstihbarat Teşkilatı. (Haziran, 2016). "1981/1982 – 2005/2006 yılları arasında Mısır'da siyasi reform". Web: [http://www.sis.gov.eg/ar/pbu/achi\(24/01/2008\),2016.59/104/scarch?cache:BM6HiGuIBqEJ](http://www.sis.gov.eg/ar/pbu/achi(24/01/2008),2016.59/104/scarch?cache:BM6HiGuIBqEJ) adresinden 13 Mart 2019'da alınmıştır.
- İnternet: Mısır Millet Meclisi Resmi Web Sitesi (Haziran, 2018). Mısır Millet Meclisi Web Sitesi. Web: www.parliament.gov.eg adresinden 12 Mart 2019 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: Reuters (Temmuz, 2013). "How the Muslim Brotherhood lost Egypt,". Reuters. Web: <http://goo.gl/1Lj8EZ> adresinden 23 Şubat 2019'de alınmıştır.
- İnternet: Sabri, A. (Ocak, 2007). Anayasa tadilleri ile ilgili başkan Mübarek'in önerileri. Web; <https://archive.islamonline.net/?p=11352> adresinden 12 Mart 2018'de alınmıştır.
- İnternet: Şamar, S. (Temmuz, 2014). "Demokratik Dönüşüm ve İslami Hareketlerin Yükselişi (Mısır Modeli)". (4500). Web: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=422044> adresinden 14 Mart 2019'de alınmıştır.
- İnternet: Tarihi Araştırmalar Merkezi, (Şubat, 2019) "Wikipedia Müslüman Kardeşler", Eşref Eid Al Antepli, Web: <http://www.ikhwanwiki.com> adresinden 03 Şubat 2019 tarihinde alınmıştır.
- İnternet: University of Kentucky (2011). Web: <http://www.uky.edu/drlane/capstone/mass/agenda.htm-12k> adresinden 12 Mart 2017'de alınmıştır.
- İskenderiye Milli Kütüphanesi. (2004). "Arap reformu olguları için siyasi giriş", (Uluslararası İfade Özgürlüğü Forumu Ana Çalıştayı). İskenderiye kütüphanesi, 12/14 Mart 2004, S.3.
- Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi, (2012). Parlamento Seçimlerinde Medya Performansının Değerlendirilmesi. Kahire: Kahire İnsan Hakları Çalışmaları Merkezi.
- Kandil, A. (1998). "Derasat Al Ray Al Aam Fi Al Wilayat Al Mutahida Al Amrekiya". *Medya İlgili Araştırma Mısır Dergisi*, 4 (35), 245-25-80.
- Karingi Ortadoğu Araştırma Merkezi, (2014). *Al Elam Al Mısırı Fi Hedam Al Sawra*. Kahire: Karingi Ortadoğu Araştırma Merkezi.
- Koşak, Ç. (August, 2016). How Does The Military Dominate Politics In Egypt, Yüksek Lisans Tezi, Şehir University Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- McQuail, D. & Windahl, S. (1994). *Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri* (Çev: Banu Dağtaş ve Uğur Demiray), Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Çalışmalar Vakfı Yayınları.

- Mekkavi, H. & Seyit, L. (2006). **Al Etisal We Nazaryatuh Al Musera.** (Altıncı Baskı). Kahire: Dar Mısır Lübnan yayınevi.
- Mogheth, K. (1998). **Alharakat Al'iislatiyyat Fi Misr Aleasr Alhadith.** (Birinci Baskı). Kahire: İnsan Hakları Hukuki Araştırmalar ve Bilgi Merkezi.
- Monib, A. (2010). **Dalil Al Harkat Al İslamiyya.** (Birinci Baskı). Kahire: Madbuli Yayınevi.
- Mulahazat Awaliya Hawl Al Masala Al Destoriyya. (2006, Mart 14). Al Ahram Gazetesi, 15.
- Musa, Ş. (2006). **Alawamil Almuatharat Fi Eamal Alsuhaif Almisriyat Alkhasat Almuntadaa Al'awal Lilbahithin Alshabab Alshahafat Wal'iislah Fi Misr,** Kahire: Enformasyon Fakültesi.
- Nafakaa, H. (2005). "Başkanlık seçimi ardında siyasi rejim: analizli inceleme". *Demokrasi dergisi.* 20. 95-96.
- Nafakaa, H. (2006). **Mısır nereye gidiyor, Mısır'da başkanlık ve demokrasi değişikliğinin üzerindeki etkisi, Analizli inceleme.** Vahda Arabiye Yayınevi: Beyrut.
- Neumann, W. L. (2006). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar.** Ankara: Yayın Odası.
- Öğülmüş (1991). **İçerik Çözümlemesi.** A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 24(1-2): 217.
- Rabie, A. (2007). **Maclis Al Şura ve İntihiabat 2007 Al Dostouriyye Ve Al kanoniyya.** **Kahire:** Alahram Siyasi ve Stratejik Çalışmalar Merkezi.
- Rasha A. (2006). "An Overview of Media Developments in Egypt: Does the Internet Make a Difference?", *Global Media Journal—Mediterranean Edition 1.* 88–100.
- Reda, S. (2002). "Masader Bina Ajenda Wesal El İlaam". *Kamuoyu Araştırmaları Mısırlı Dergisi,* 3 (2), 239-249.
- Remzi, N. (1991). **Al Ray Al Aam We Seykoljiyya Al Siyase.** (Birinci Baskı). Kahire: Angleo Mısır kütüphanesi Yayınevi.
- Rizk, Y. (2006). **Al Ahzab Al Mısırya Abr Meat Aam.** (Birinci Baskı). Kahire: Al Hayaa Al Mısırya Al Amaa Le Al Kitab.
- Rizk, Y. (2007). **Al Hayat al Hizbya Fe Ahd El Ehtlal Al Bretany 1882-1914.** (İkinci Baskı). Kahire: El Kitab ve Al Wathaek Al Qawmeya Yayınevi.
- Robert, A. (2000). **An Al Demokratya** (Çev: Ahmet, A.). Kahire: EsDuck Yayınevi. (Eserin orijinali 1998'de yayınlandı),
- Sait, A. (2006). **Reformun bedeli, Mısır geleceği ile ilgili ciddi fikrin önemi,** (Birinci Baskı). Kahire: Nahdat Mısır Yayınevi.

- Salama, E. (2014). Al Alaka Byn Murşehi Reasa Al Gumhurya Le Al Elam Al Gadid We Al Solouk Al Entekhabiy Le Al Gumhour Al Mısıry Fe İntikhabat 2012., (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ain Şams Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahire.
- Salama, H. (Baskıda). “Mustkbal Bena Al Nezam Al Siyasi Al Du Al Tadilet Al Destorya”. *Demokrasi Dergisi*, 100-103.
- Salih, N. Ekim (2001). **Mafhum Alray Al Am We Al Mafahim Al Murtabta Bh.** (Birinci Baskı). Kahire: El Şorouk Yayınevi, 1-14.
- Sanaa, A. (2006). Ufuq Altaghyir Alsiyasiu Fi Misr, Müstakabal *Arabi Dergisi*, 328. (6), 45.
- Stevenson, L. R., Bohme, R. ve Nickel, N. (2011). “The TV agenda- influence on campaign 2000”, *The Egyptian Journal of Public Opinion Research*, 2(1), 29-50.
- Şuman, M. (1998). **Dur Al Elam Fi Takwen Al Ray Al Aam Harb Al Halıç Örneği.** (Birinci Baskı). Kahire: Müntada Arabi Yayınevi.
- Yaylagül, L. (2006). **Kitle İletişim Kuramları.** Ankara: Dipnot Yayınları
- Yüksel, E. ve Gürcan, H. İ. (2005). **Haber Toplama ve Yazma.** Konya: Tablet Yayınları.
- Zalata, A. (2001). **Al Rayi Al Aam We Al Ealam.** (Birinci Baskı). Kahire: Al Fıkr-i Arabi Yayınevi, 13-20.

EKLER

EK-1. Nicel Haber Analiz Formu

1. Haberin Yer Aldığı Gazete
 - a) El Shoruk
 - b) Al Ahram
2. Seçimlerle İlgili Yayınlanan Haberler İncelemeye Tabi Tutulan Gazetelere Göre Dağılımı
 - a) Seçimlerle ilgili Haberler
 - b) Partilerle ilgili Haberler
3. Haberin Yaklaşımı
 - a) Olumlu
 - b) Nötr
 - c) Olumsuz
4. Haberlerde Partilerin Haberin Konusunu Oluşturma Durumu
 - a) Var
 - b) Yok
5. Haberlerindeki Görsel Kullanımı ve Sınıflandırması
 - a) Kişisel Fotoğraf
 - b) Çizim
 - c) Konu ile İlgili görsel
 - d) Grafik
 - e) Karikatür
 - f) Yok
6. Haberlerinde Kullandıkları Başlık Biçimleri
 - a) Manşet
 - b) Yayılmış Başlık
 - c) Tek Sıra Başlık
7. Yayınladığı Haberlerin Yer Aldığı Gazete Sayfaları
 - a) Birinci Sayfa
 - b) Birinci Sayfanın Devami
 - c) Üçüncü Sayfa
 - d) İç Sayfa
 - e) Son sayfa
8. Haberlerin Kapladığı Sayfa Alanı
 - a) Tam Sayfa
 - b) ½ Sayfa
 - c) ¼ Sayfa
 - d) 1/4'ten Az
9. Haberlerin Kaynağı
 - a) Editör
 - b) Kendi Muhabiri
 - c) Ajans
 - d) Diğer
 - e) Belirtilmemiş
10. Gazetenin Partiye Yaklaşımı
 - a) Olumlu
 - b) Olumsuz
 - c) Nötr

EK-2. Nitel Haber Analiz Formu

1. Haberin Yer Aldığı Gazete
 - a. El Shoruk
 - b. Al Ahram
2. Seçim ilgili olan haberlerin ana fikri

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ABDELRAHİM, Basma
Uyruğu : Mısır
Doğum tarihi ve yeri : 30.07.1989 - Kahire
Telefon : 05531545588
e-mail : basmaezzatz89@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Ain Shams University	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012-2013	Suudi Arabistan (Faruk Egyptian School)	İngilizce Öğretmeni
2014-2015	Mısır (El-Moukef Journal)	Editör ve Çevirmen
2018-2019	Türkiye (Natural Tv)	Muhabir ve Kurgucu

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Fotoğrafçılık, Kitap Okumak, Yüzmek, Seyahat etmek.

